

Sak 2: Arbeidsprogram

Miljø og rettferdighet

**Landsstyrets forslag til
arbeidsprogram 2025-2029**

**SVs 26. ordinære landsmøte
14.-16. mars 2025**

Dato: 07.02.25

sv.no/landsmote

Innholdsfortegnelse

Innledning	5
Del 1: Hovedsatsinger for perioden 2025-2029	7
1.1 Rettferdig fordeling	7
1.2 Grønn rettferdig omstilling	7
1.3 Flere folk i arbeid.....	9
1.4 Redd velferdsstaten	10
1.5 Alle skal ha et trygt hjem	12
1.6 Kraft på folkets og miljøets premisser	13
1.7 Ta havet tilbake og jorda i bruk.....	15
1.8 Et løft for ungdommen	17
1.8 Barn og unge først	18
1.9 Bygg landet med jernbane, sjøtransport og bruksveier	20
1.10 Fred og internasjonal solidaritet	21
1.10 Global klimaomstilling og internasjonal solidaritet.....	22
Del 2.....	24
2.1 Økonomisk politikk	24
Ulikheten skal ned, og folk skal få bedre råd.....	24
Økonomien som verktøy for grønn omstilling.....	25
Kvinnens økonomiske selvstendighet.....	26
2.2 Arbeid og velferd	26
Et rettferdig arbeidsliv som beholder flere i jobb.....	26
Rett til arbeid.....	28
Velferdsytelser og inntektssikring mot fattigdom	29
2.3 Helse og omsorg	30
Helsepersonell og bemanning	31
Kommunehelsetjenesten	31
Sykehus.....	32
Ruspolitikk	33
Psykisk helse	34
Kvinnehelse	35
Eldreomsorg	37
2.4 Familie.....	37

Familiepolitikk for trygghet.....	38
Barnevern.....	39
2.5 Likestilling.....	39
Likestilling mellom kjønnene	40
Funksjonsvariasjon	40
Skeiv politikk.....	41
Sannhet og forsoning.....	42
Likestilling og antirasisme	43
2.6 En rettferdig og human flyktning- og asylpolitikk	44
Norge må ta sin del av dugnaden	44
Rettssikkerhet.....	44
Barnets beste.....	45
Integrering og inkludering.....	45
2.7 Oppvekst og utdanning	47
Flere ansatte i skole og barnehage	47
En praktisk og variert skole for alle.....	48
Profittfri oppvekst.....	50
2.8 Forskning og høyere utdanning.....	50
Forskning	50
Studenter.....	51
Styrke den yrkesfaglige utdanningen	52
2.9 Kommunal.....	52
Bolig	53
Areal	55
2.10 Miljø	56
Kutte klimagassutslipp.....	57
Ta vare på naturmangfoldet.....	58
En helhetlig energipolitikk	59
En ny strømprismodell	62
2.11 Transport.....	63
Kutte utslipp og verne natur	64
Trygg og rimelig transport i hverdagen	64
Jernbaneløft.....	65
2.12 Næring.....	66

Grønn omstilling	67
Grønn matomstilling.....	68
Rent hav og levende kystsamfunn	70
Sirkulærøkonomi	71
Statlig eierskap.....	72
2.13 Kultur og idrett.....	73
Styrke den kulturelle grunnmuren.....	73
Idrett og frivillighet	74
Fri kunst og kultur	74
2.14 Demokrati.....	75
Utvide demokratiet	75
Offentlighet	76
Antifascistisk og demokratisk beredskap.....	77
Felleskapets digitale makt.....	77
2.15 Utenriks og utvikling.....	79
En fredelig verden med respekt for folkeretten	79
Redusert global ulikhet	80
Norge skal bidra i den globale kriedugnaden	81
2.16 Forsvar og beredskap	82
Lavspenning i nord og allianser bygd på felles interesser	83
Samfunnssikkerhet og beredskap.....	83
En styrket nasjonal forsvarsevne	85
2.17 Justispolitikk og rettssikkerhet.....	86
Kampen mot vold i nære relasjoner	87
Styrke rettssikkerheten	88
Økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet.....	89

1 Innledning

- 2 Folk merker at de økonomiske forskjellene vokser. For samtidig som noen få nyter godt av
3 stadig økende formuer og inntekter, har folk flest merket dyrtiden på kroppen.
- 4 Vi er et rikt land, men rikdommen fordeles stadig mindre rettferdig. De rikeste bidrar mindre til
5 fellesskapet, samtidig som de sitter igjen med stadig mer av verdiene.
- 6 Høyresiden ønsker denne utviklingen velkommen. SV vil snu den.
- 7 Driverne for økte forskjeller ser vi flere steder i samfunnet.
- 8 Skattene er slik at folk som lever på vanlige lønnsinntekter betaler en langt større andel av
9 inntekten i skatt enn de rikeste.
- 10 Boligmarkedet favoriserer dem som har mye penger og eiendom. Det rammer unge folk, og
11 folk med vanlige jobber som trenger et sted å bo.
- 12 Velferdstjenestene begynner å bli mer todelte, hvor de som har penger kan kjøpe seg forbi
13 køer eller til bedre kvalitet – på bekostning av resten.
- 14 Tennene holdes fortsatt utenfor helsetjenestene. Det er ikke et stort problem for dem med
15 nok midler til å betale uforutsette regninger, men det er et kjempeproblem for resten av oss,
16 og det øker forskjellene ytterligere.
- 17 Mange slitne kropper presses ut av arbeidslivet alt for tidlig, mens andre blir stående utenfor
18 og får ikke en sjanse til å vise hva de kan bidra med. I mange kvinnedominerte yrker tilbys det
19 fortsatt små deltidsstillinger, samtidig som storsamfunnet skriker etter mer helse- og
20 omsorgspersonell. Det menneskelige ressursregnskapet går ikke opp. Vi klarer ikke ta godt
21 nok vare på de menneskene som får samfunnet til å gå rundt.
- 22 Dette er ikke bare problemer for den enkelte, det er samfunnsproblemer som det er
23 uansvarlig å se bort fra.
- 24 Folk merker også at klimaet er i endring. Vi står overfor en klimakrise som truer selve
25 fundamentet for fremtidens samfunn. Norsk økonomi er i dag for avhengig av olje og gass,
26 utslippene er altfor høye og omstillingen går for sakte. Samtidig ødelegges viktige
27 naturverdier. Å fortsette som før er ikke bare ansvarsløst, det er også farlig – for klima, natur
28 og arbeidsplasser.
- 29 Rettferdighet og miljø er to sider av samme sak.
- 30 Det er disse problemene SV har kjempet for å gjøre noe med de siste årene. Og vi har fått til
31 mye. Vi har økt barnetrygdene med mange tusen kroner, sikret gratis SFO, gitt flere grupper
32 rimelig tannhelse, redusert klimautslipp og satt fart på grønn omstilling.
- 33 Det er en god start. Vi har vist at SV får ting gjort. Og vi har gjort det tydelig hvem vi er til for.
- 34 SV er et parti for vanlige folk. Vi tror at styrken i det norske samfunnet ligger i at vi ikke gjør
35 forskjell på folk, at vi løser problemer i fellesskap og at verdiene er noenlunde rettferdig
36 fordelt.
- 37 Disse verdiene holder vi hellig når vi gyver løs på problemene i vår tid, og kjemper for miljø
38 og rettferdighet. Når det kommer til stykket, er vi alle i samme båt. Vi må løse problemene i
39 fellesskap.

40 Disse verdiene skal heller ikke stanse ikke ved våre grenser. Vi er et rikt land, men vi er ikke
41 alene i verden. Altfor lenge har Norge inntatt en tilskuerrolle til verdens begivenheter. Vi kan
42 gjøre en forskjell ved å bringe vårt engasjement for rettferdighet og miljø ut i verden. I en
43 urolig verden på randen av miljøødeleggelser, kan Norge bli en sterk stemme for mer
44 solidaritet. Ja visst er vi et lite land, men små land må også tørre å gå foran.

45 De store gjennomslagene SV har fått til de senere årene gir tro og optimisme. Klart det er
46 mulig å gjøre verdenssamfunnet mer rettferdig! Klart det er mulig å vinne kampen for klima og
47 natur!

48 Vi har vist hva SV kan få til når vi får muligheten til det. Om vi lykkes med å skape et
49 grønnere og mer rettferdig samfunn, vil avhenge av vår evne til å få flest mulig folk med på
50 laget. Vi mobiliserer til kamp for fellesskapet som våre forfedre har bygget opp. Vi mobiliserer
51 til kamp for naturen som vi har bygget våre samfunn på.

52 Del 1: Hovedsatsinger for perioden 2025-2029

53 Forandring er nødvendig, men ikke alt kan gjøres over én stortingsperiode. SV vil derfor
54 prioritere følgende saker i stortingsperioden 2025-2029:

55 1.1 Rettferdig fordeling

56 Folk merker dyrtid og de økonomiske forskjellene på kroppen. De økonomiske ulikhetene i
57 Norge har lenge vært økende, og velferden er under press. Det er ikke fordi det er for lite
58 penger i Norge, snarere tvert om: det er fordi de rikeste menneskene i Norge bidrar stadig
59 mindre til fellesskapet. Fortsetter denne utviklingen, vil dette øke forskjellene i Norge til
60 amerikanske tilstander og undergrave vår felles velferd. Vi ser allerede fremveksten av et
61 todelt velferdssystem, der de rikeste kan kjøpe seg bedre tjenester.

62 Vi vil ha et mer rettferdig Norge, med gode velferdstjenester for alle. Personlig økonomi skal
63 ikke avgjøre tilgang og kvalitet på helsehjelp og opplæring, eller om du kan få deg et trygt
64 hjem.

65 Vi må prioritere folk og velferd for alle, ikke rikdom for de få. Skal vi klare dette, må vi føre en
66 aktiv omfordelingspolitikk. SV vil derfor øke skatten på store formuer, arv, eiendom og høye
67 inntekter. Vi vil tette skattehull og bekjempe skatteflukt til skatteparadis. Dette er helt
68 nødvendig, skal vi redde velferdsstaten, redusere forskjeller og bekjempe fattigdom. Skal vi
69 igjen ha et samfunn med god velferd for alle, med små forskjeller, har vi ikke råd til å fortsette
70 som i dag.

71 SV vil

- 72 • **skape et samfunn med velferd for alle og mindre forskjeller.** Vi vil legge om
73 skattesystemet i en mer rettferdig retning med lavere skatt på vanlige og lave
74 arbeidsinntekter, og økt skatt på større formuer, arv, utbytte, og eiendom. Vi må ha et
75 skattenivå som sørger for at felles velferd fortsatt betales av fellesskapet.
- 76 • **tette skattehull og bekjempe skatteflukt.** Vi vil gjøre det vanskeligere for de rikeste
77 å flytte til utlandet for å unngå å betale skatt og bidra til felles velferd.
- 78 • **at superprofitt skal komme folket til gode.** Vi vil at stor profitt med utgangspunkt i
79 fellesskapets ressurser, persondata eller folks innskudd i banker skal beskattes
80 høyere.
- 81 • **bekjempe fattigdom.** Øke minstesatsene i folketrygda, slik at de sikrer et verdig
82 livsopphold for alle.

83

84 1.2 Grønn rettferdig omstilling

85 Klimaendringene er her, og de er urettferdige og farlige. Det skjer en drastisk nedgang i
86 naturmangfoldet, både på grunn av klimaendringer og ulike former for arealbruk. Disse
87 endringene representerer en stor fare for miljøet, men også for menneskers helse. Verden
88 rundt oss omstiller seg i rekordfart, men Norge holder ikke følge. Fordelt på hver innbygger er
89 Norge på verdenstoppen i klimagassutslipp, og en altfor stor del av norsk økonomi er
90 avhengig av olje og gass, noe som gjør arbeidsplasser og lokalsamfunn ekstra sårbare for

91 markedssvingninger og produksjonsnedgang. Vårt forbruk av energi og ressurser er for stort
 92 og må reduseres. Hadde alle hatt et like høyt forbruk ville det krevd langt flere jordkloder. Å
 93 fortsette som før er uansvarlig for klimaet, naturen, arbeidsplasser, næring og
 94 eksportinntekter. Den grønne omstillingen må være rettferdig og sosial, mellom generasjoner
 95 og mellom land.

96 SVs strategi for et rettferdig grønt skifte handler om å bygge videre på vår eksisterende
 97 næringsstruktur med sikte på verdiskaping i både privat og offentlig sektor. Vi vil
 98 avkarbonisere og videreutvikle eksisterende industri for å nå klimamål, styrke
 99 konkurransekräften og trygge arbeidsplasser. En avgjørende del av strategien er at staten
 100 ikke gir ut store subsidier til nye grønne næringer, uten å sikre folkelig eierskap og ivaretar sin
 101 rettmessige andel av fortjenesten fra de nye industriene. Gjennom økt statlig eierskap i
 102 nøkkelbedrifter og næringer som drives fram av klimasatsingen, skal vi sikre at gevinstene fra
 103 det grønne skiftet fordeles til fellesskapets beste. Vi trenger flere bein å stå på enn bare olje
 104 og gass, derfor må vi bygge ny eksportrettet industri som er utslippsfri og produserer
 105 klimateknologi for fremtiden. Sentralt for strategien er å vri skatter og avgifter, reguleringer og
 106 krav, subsidier og støtteordninger og statlige selskaper vekk fra det fossile og over til det
 107 grønne.

108 Samtidig som vi omstiller samfunnet, skal vi redusere forskjellene. Et rettferdig grønt skifte
 109 handler om å skape de nye grønne, trygge og meningsfulle arbeidsplassene for fremtiden, og
 110 sørge for at økte kostnader ikke fører til økt ulikhet. Vi skal ikke benytte oss av fleksible
 111 mekanismer for å oppfylle våre nasjonale klimamål, men heller gjennomføre en nasjonal
 112 omstilling. Samtidig skal vi i tillegg bidra til klimaomstilling globalt.

113 Skal vi få til dette, må vi gjøre følgende grep:

- 114 1) Etablere en nasjonal strategi for klimakutt og vern av natur, en grønn bok, som er
 115 styrende for all budsjettering og regulering
- 116 2) iverksette en nasjonal omstillingsplan for oljevirkosomheten i samarbeid med partene i
 117 arbeidslivet. Målene i Parisavtalen skal være styrende for tempo i omstillingen.
- 118 3) bruke statens økonomiske virkemidler til å bygge nye grønne industrier og
 119 næringskjeder i hele landet, samtidig som staten sikrer eierskap og fortjeneste fra
 120 nøkkelindustrier som er en del av klimasatsingen

121 Alle ressursene vi trenger til å omstille norsk økonomi er knappe. Vi må derfor prioritere vår
 122 kraft, arealer, kapital og menneskelige ressurser til det beste for folk og miljø.

123 SV vil

- 124 • **ha offensive klimakutt.** Kutte utslipp av klimagasser i tråd med faglige anbefalinger
 125 slik at vi bidrar til å nå de globale målene i Parisavtalen. Stoppe nedbygging av natur
 126 og tap av naturmangfold. Omstille norsk økonomi slik at vi oppfyller Klimalovens mål
 127 om å kutte norske utslipp med 90-95% innen 2050 og forvalte naturen i samsvar med
 128 FNs naturavtale. Innføre et styringssystem, med karbonbudsjetter og naturbudsjetter
 129 for ulike sektorer, for å sikre åpenhet og forutsigbarhet om hvordan myndigheter og
 130 selskaper følger opp målene. Gi Finanstilsynet i oppdrag å kjøre stresstester av klima-
 131 og naturrisiko i norske finansinstitusjoner, samt gjøre vurdering av klimarisiko til en del
 132 av Finanstilsynets mandat.
- 133 • **omstille samfunnet fra olje til fornybart.** Vi må fase ut norsk olje- og
 134 gassvirkosomhet gjennom å utarbeide en strategi for slutfasen til norsk olje og gass.

135 Det innebærer å stanse letevirksomhet, ikke åpne for nye petroleumstillatelser og
 136 starte med å fase ut de mest forurensende og minst lønnsomme oljefeltene. Prisen for
 137 CO₂-utslipp i olje- og gassvirksomheten bør økes kraftig frem mot 2030. Vi vil at Norge
 138 tar en lederrolle internasjonalt for å begrense videre utbygging av olje og gass.

- 139 • **utvikle en nasjonal omstillingsplan.** Vi vil øke og vri alle statlige kapitalvirkemidler i
 140 grønn retning. Vi vil vekte miljø 50 % i offentlige anskaffelser. Vi vil etablere nasjonale
 141 sektorsatsinger innen havvind, karbonfangst og lagring, hydrogen, batteriproduksjon,
 142 grønn skipsfart og bioindustri. Vi vil styrke norsk eierskap i nøkkelnæringene og sørge
 143 for at det grønne skiftet styrker organiseringen i arbeidslivet. Vi vil særskilt sikre en
 144 Nord-Norgeplan, der grønn næringssatsing blir et av tiltakene for å snu
 145 befolkningsnedgang. Forby all form for fracking og tjæreslamutvinning for norske
 146 statlige selskaper og deres datterselskaper i hele verden. Innføre mål om
 147 arealnøytralitet nasjonalt, verne flere land- og havområder og restaurere forringa natur
 148 i samsvar med Naturavtalen. Naturområder som ikke vernes, må forvaltes og brukes
 149 bærekraftig.

150

151 1.3 Flere folk i arbeid

152 Samtidig som både næringsliv og offentlig sektor skriker etter folk, så fortsetter arbeidslivet å
 153 støte folk ut og bruker opp folks krefter. Det fører til at altfor mange blir stående på utsiden.
 154 Enten fordi de er utslitte, eller fordi de ikke kan bidra så mye som arbeidsgiverne krever.
 155 Dette er et stort tap for samfunnet og den enkelte.

156 Våre menneskelige ressurser er det viktigste vi har. At flest mulig kan arbeide etter evne er
 157 avgjørende om vi skal lykkes som samfunn i tiden fremover. For samfunnet som helhet vil det
 158 alltid lønne seg at alle bidrar med det de kan. Problemet er at det ikke "lønner seg" for hver
 159 enkelt bedrift eller arbeidsplass å ansette folk med arbeidsbegrensninger. Dette vil SV snu
 160 på. Det skal lønne seg å ansette folk som står utenfor arbeidslivet, både for bedrifter,
 161 samfunnet og for den enkelte.

162 Alle som kan jobbe bør sikres anstendig arbeid, og full sysselsetting må derfor være et
 163 hovedmål for den økonomiske politikken.

164 SV vil

- 165 • **at det skal lønne seg å ansette folk som står utenfor arbeidslivet.** Et arbeidsliv i
 166 stadig endring krever økt og endret kompetanse. Flere faller utenfor arbeidslivet, der
 167 omskolering kunne gitt nye muligheter. Vi vil styrke ordningen som gir lønnstilskudd til
 168 bedrifter som ansetter arbeidssøkende via NAV, særlig for grupper med nedsatt
 169 arbeidsevne. Ordningen må legge vekt på kompetanseheving, og tillitsvalgte må spille
 170 en rolle ved iverksetting, blant annet for å hindre misbruk av ordningen. Målet må
 171 være faste, hele stillinger.
- 172 • **skape flere arbeidsplasser.** Samfunnet har en lang rekke uløste oppgaver, samtidig
 173 som folk står uten en jobb. Arbeidsløshet er sløsing med ressurser. NAV må få utvidet
 174 verktøykassen sin, ikke bare til å hjelpe folk inn i jobb, men også til å faktisk sikre
 175 jobber. Det må opprettes en statlig søknadsbasert tilskuddsordning for kommuner,
 176 som dekker lønnskostnader til jobbskaping. Slik kan unge under 30 år og personer

177 med nedsatt arbeidsevne få tilbud om en meningsfull jobb med høyere inntektssikring
 178 enn ytelser fra Nav, hvis de har vanskeligheter med å finne jobb i det ordinære
 179 arbeidsmarkedet. Ordningen skal ikke brukes til å veie opp for manglende bemanning
 180 eller fortrenge kommunens ordinære ansatte eller subsidiere oppgaver som normalt
 181 løses av ordinære ansatte. Arbeidsplassene må ha tariffavtale og garantere at
 182 ufaglært arbeidskraft ikke erstatter faglært arbeidskraft. På sikt er målet å utvide dette
 183 til en nasjonal jobbgaranti.

- 184 • **sikre at ungdom ikke er arbeidsløse ved å utvide og styrke en jobbgaranti for**
 185 **ungdom.** For å få til det, kreves ekstra midler. Ved å basere seg på interne
 186 omdisponeringer i Nav vil en garanti gå kraftig ut over andre brukergrupper. Ved i
 187 stedet å finansiere ungdomsgarantien, kan oppsøkende virksomhet og nye
 188 arbeidsplasser komme arbeidsløshet for ungdom til livs.
- 189 • **bygge ned barrierer mot deltakelse.** Diskriminering og manglende tilrettelegging er
 190 viktige årsaker til at mennesker med ulike minoritetsbakgrunner ikke får deltatt i
 191 arbeidslivet selv om de ønsker det. Det må gis mer veiledning fra NAV i hvordan
 192 tilrettelegge for personer med funksjonsnedsettelse, ordninger for hjelpemidler og
 193 assistanse i arbeidslivet må styrkes og rettighetsfestes, og diskriminering må
 194 sanksjoneres sterkere. For å få til god veiledning skal alle ansatte med brukerkontakt i
 195 Nav få rett til opplæring i arbeidsinkludering, psykisk helse og arbeid, vold i nære
 196 relasjoner og konsekvenser for arbeid, og veiledning av brukere med
 197 innvandrerbakgrunn.
- 198 • **at alle som trenger helsehjelp for å mestre arbeidslivet får tilbud om**
 199 **arbeidsrettet rehabilitering, der helse og arbeid sees i sammenheng samtidig.**

200
 201 **A1: Et mindretall i landsstyret bestående av Stine Høivik, Ingrid Fiskaa, Christian Torset,**
 202 **Marit Aklestad, Sara Bell, Gjermund Skaar, Heidi Bjerga, Astrid Kjelsnes, Hege Lothe og Mali**
 203 **Steiro Tronsmoen vil legge til kulepunktet:**

- 204 • **Ha en arbeidstidsreform som inkluderer flere.** Arbeidslivet har økt produktiviteten
 205 enormt det siste århundre, og belastningen på ansatte i mange bransjer er fortsatt for
 206 høy. Normal arbeidstid er ikke endret siden 1919. Arbeidstidsreduksjon med full
 207 lønnskompensasjon vil kunne bidra til at flere kan stå lengre i arbeid, at flere kan stå i
 208 full stilling og at fordelingen mellom arbeid og fritid blir bedre. Vi vil i perioden foreslå
 209 at ordinær lovfestet arbeidstid går fra 8 timers arbeidsdag til 7 timers arbeidsdag og
 210 35 timers uke.

211

212 1.4 Redd velferdsstaten

213 Velferdsstaten er under press. Til tross for at behovet for flere ansatte i oppvekst, utdanning
 214 og helse øker, svekkes kommunene og sykehusene. De ansatte som er igjen må løpe fortere,
 215 noe som gjør utslag i høyt sykefravær, ufrivillig deltid og at folk slutter. Det har blitt en negativ
 216 spiral, der kostnadskutt gir mangel på folk, noe som igjen sliter ut folk og gjør det enda
 217 vanskeligere å holde på de folkene man har. Innbyggerne opplever at de ikke får den
 218 omsorgen de trenger eller har rett på fra det offentlige og mange blir kasteballer i systemet
 219 med liten mulighet til bestemme selv. Samtidig ser vi fremveksten av vikarbyråer og

220 kommersielle aktører som går med store overskudd. Får denne utviklingen fortsette, går vi
221 mot en todelt velferd der de rikeste kan kjøpe seg bedre tjenester.

222 Denne utviklingen vil SV snu. Velferdsstaten er et av de viktigste verktøyene vi har for
223 verdiskaping og utjevning av forskjeller i samfunnet. En god oppvekst, gode støtteordninger
224 underveis i livet og en omsorg som tar vare på folk skaper gode samfunn. Det er de
225 kvinnedominerte yrkene i offentlig sektor som holder oppe velferdsstaten. De er gull verdt, og
226 må få en lønn å leve av, arbeidsforhold som ikke går på helsa løs, med nok folk på jobb. Slik
227 blir både velferden bedre, og flere vil velge og være i stand til å utføre de viktige jobbene.

228 Kvinnedominerte yrker er gjennomgående lavtlønnet og underfinansiert. Samtidig er det
229 harde arbeidsforhold som sliter ut arbeiderne, og som gjør at det er store frafall på disse
230 arbeidsplassene. Bruken av vikarer er stor, og mange som utdanner seg innenfor disse
231 yrkene ender opp med å endre karrierevei. Kvinner tjener gjennomgående mindre enn menn -
232 og SV har som mål å heve lønnen i alle kvinnedominerte yrker.

233 I offentlig sektor er det spesielt innen helse og oppvekst behovet er stort. Dette fører til at det
234 svært mange steder er ansatt folk uten ønsket kompetanse, eller er for få på jobb. Dette kan
235 både være farlig for pasientene og svekke opplæringen av barn og unge.

236 SV vil øke antall ansatte i oppvekst og helse. Vi vil avvikle bruken av vikarbyråer og fase ut
237 kommersielle aktører. Vi vil også stramme inn på midlertidighet, kraftig redusere deltid og
238 være pådriver for 6-timers arbeidsdag. Det er ved å ta bedre vare på folk at sikrer vi nok
239 ansatte i velferdsstaten.

240 SV har vist at videreutvikling av velferdsstaten er mulig, ved å ha fått gjennomslag for og
241 startet opp en tannhelsereform.

242 De store sosiale og geografiske ulikhetene i tannhelse hos voksne er et stort problem. Denne
243 svært urettferdige fordelingen skyldes at tannbehandling ikke er en del av det offentlige
244 helsevesenet. Dermed er personlig økonomi utslagsgivende for tannhelse. Omfanget av
245 privatisert tannhelse har også ført til store geografiske forskjeller, hvor distrikts-Norge
246 mangler tilbud, mens de sentrale områdene har for mange.

247 For barn og unge etablerte vi derimot et godt organisert offentlig tannhelsetilbud på 60- og
248 70-tallet. Dette førte til en rask reduksjon i den sosiale og geografiske ulikheten i tannhelse
249 blant barn og ungdom. SV har den siste stortingsperioden utvidet ungdomsordningen til
250 stadig flere. Vi mener det er på tide at vi innlemmer hele befolkningen, slik at tennene blir en
251 del av den offentlige helsetjenesten

252 SV vil

- 253 • **sørge for at det er nok folk på jobb i velferden.** Gjennom økonomisk fordeling vil vi
254 øke bemanningen innen oppvekst og helse i kommunesektoren.
- 255 • **prioritere velferd, ikke privat profitt.** Vi vil avvikle bruken av vikarbyrå, og heller
256 bruke pengene på å øke bemanningen. Vi vil fase ut kommersielle aktører. SV vil
257 begynne dette arbeidet innen sektorene barnevern, barnehage og eldreomsorg.
- 258 • **avvikle markedsstyring i offentlig sektor.** Erstatte markedsstyring med
259 demokratisk kontroll og tillit til ansatte i offentlig sektor. Vi vil redusere avstanden
260 mellom staten og innbyggerne ved å sikre offentlig sektor styrt av sosiale formål, ikke
261 profitt.

- 262
- 263
- 264
- 265
- 266
- 267
- 268
- 269
- 270
- 271
- 272
- 273
- **gi ansatte mer innflytelse over egen arbeidssituasjon.** Vi vil tilby hele, faste stillinger og tilstrekkelig bemanning som tar høyde for fravær. SV vil legge til rette for gradvis arbeidstidsreduksjon med full lønnskompensasjon i offentlig sektor.
 - **jobbe for likelønn.** Vi skal jobbe for at kvinnelederte yrker skal gå opp i lønn, gjennom å sette ned et utvalg som skal utrede hvordan man skal tette lønnsgapet mellom kvinner og menn.
 - **fortsette tannhelse reformen.** Ingen skal måtte betale mer for å gå til tannlegen enn til legen. Sentralt i reformen er å bygge ut den offentlige tannhelsetjenesten, og vurdere hvilket forvaltningsnivå som er best egnet for å gi et best mulig organisert offentlig tannhelsetilbud. Vi vil også at det sikres kontroll av etablering, behandling og pris i den private delen av tjenestene.

274 1.5 Alle skal ha et trygt hjem

275 Det er et mål for SV at flest mulig skal eie sin egen bolig. Men en forfeilet eierlinje i norsk

276 politikk har økt forskjellen mellom de som er innenfor og de som er utenfor boligmarkedet.

277 Bolig har blitt et spekulasjonsobjekt, og den sterke prisveksten stenger nye generasjoner ute.

278 Resten av boligpolitikken har vært overlatt til markedet, med svak regulering av leiemarkedet.

279 For å få seg en inngangsbillett til boligmarkedet må unge ta opp rekordstor gjeld og er

280 avhengige av foreldrenes formue. Dermed blir stadig flere stående utenfor, i et dyrt og dårlig

281 leiemarked.

282 Boligmarkedet, slik det er i dag, er ødeleggende for både by og bygd. I byene er prisene

283 skyhøye, mens på bygda er verdien av boligene så lave at bankene ikke innvilger lån til de

284 som vil etablere seg. På denne måten forsterker sentraliseringen seg.

285 Vi kan ikke lenger la markedskreftene styre boligmarkedet. Boligprisene må være på et

286 overkommelig nivå, og vi må skattlegge de dyreste boligene mer. Norge trenger flere ikke-

287 kommersielle utleieboliger som sikrer stabilitet og trygghet for dem som er på leiemarkedet.

288 Dette vil også bidra til å redusere boligspekulasjon, ettersom det blir mindre lønnsomt med

289 privat utleie. Norge trenger også flere boliger der prisene ikke styres av markedet. Vi vil

290 bygge allmenne boliger etter inspirasjon fra Danmark. Vi vil gjenreise Husbanken som motor i

291 sosial boligpolitikk, med utvidede lånerammer. Kombinert med en kjempesatsing på

292 studentboliger, vil dette sikre et jevnere tempo i boligbyggingen og mindre press på

293 boligprisene. I tillegg vil flere få seg et trygt og stabilt sted å bo.

294 SV vil

- 295
- 296
- 297
- 298
- 299
- 300
- 301
- 302
- 303
- 304
- **bygge opp en tredje boligsektor.** Vi vil bygge flere ikke-kommersielle utleieboliger og prisregulerte selveier- og studentboliger.
 - **innføre en nasjonal boligplan.** Denne planen skal ivareta de ulike boligbehovene i bygd og by, og drive fram boligutbygging med en sosial profil, både i statlig og kommunal regi. Vi ønsker at Husbanken skal ha en sentral rolle i dette og at Husbanken styrkes, og at ordningen tilpasning av bolig tilbakeføres fra kommunene. Vi vil øke takten på bygging av kommunale boliger til seniorer/eldre. Vi vil at eldre skal ha råd til å bo i tilrettelagte boliger slik at de kan bo hjemme lenger.
 - **åpne opp for at Husbanken skal gi privatpersoner vanlige boliglån.** En andel av Husbankens fortjeneste skal sammen med overføringer fra Stortinget bidra til rimelige

- 305 startlån og sosial boligbygging. Husbanken vil da også fungere som en motsats og
 306 korrektiv til private banker.
- 307 • **begrense boligspekulasjon og prioritere unge.** Vi vil skjerpe beskatning av
 308 sekundærbolig og fritidsbolig, og redusere netto skattefordeler til eiendom, særlig de
 309 dyreste boligene. Vi vil regulere bankenes utlån, slik at spekulasjonen reduseres og
 310 førstegangskjøpernes prioriteres. SV vil gi kommunene mulighet til å regulere
 311 kortidsutleie som AirBnb.
 - 312 • **styrke bostøtteordningen.** Vi vil at flere skal få tilgang til bostøtte, og at en større del
 313 av bostøttene dekkes. Sikre at den statlige bostøtten øker og er i tråd med lokale
 314 leiepriser i byer med høyt prisnivå.
 - 315 • **innføre en generasjonsskatt.** Vi vil innføre skatt på arv, med bunnfradrag på 10
 316 millioner og nye trinn for ekstra stor arv. Inntektene skal gå direkte til å hjelpe unge
 317 mennesker til å få seg et trygt hjem.
 - 318 • **styrke tilsynsordninger.** Vi vil styrke kommuner, brannkorps og skattemyndigheters
 319 tilsynsmuligheter for å avdekke ulovlig kortidsutleie, hyblifisering og farlige
 320 utleieobjekter. Myndighetens sanksjonsmuligheter skal styrkes.
- 321

322 1.6 Kraft på folkets og miljøets premisser

323 Norge er både et kaldt land langt mot nord og en avansert industrinasjon. Vi bruker dermed
 324 mer kraft per innbygger enn de fleste andre land. For industrien har avstand til markeder og
 325 høye kostnader ellers blitt oppveid av vårt viktigste fortrinn: tilstrekkelig tilgang på rimelig,
 326 fornybar og i hovedsak regulerbar kraft. Norge må ta vare på dette fortrinnet.

327 Strategisk produksjon, omsetning og bruk av kraft er mer enn noen gang nødvendig for å nå
 328 overordna mål om utslippskutt, bevaring av natur og videreutvikling av industrien vår. Å
 329 bevare et kraftoverskudd må inngå i våre samfunnsmessige målsetninger. Skal vi få dette til,
 330 må vi ha en langt større satsing på sparing og energieffektivisering enn i dag.

331 Norge har et godt utgangspunkt for det rettferdige grønne skiftet, men det forutsetter at vi tar
 332 demokratisk kontroll over vår viktigste strategiske ressurs i stedet for å la markedskreftene
 333 påtvinge oss import av høye og uforutsigbare priser. Norge skal ha energisamarbeid og
 334 kraftutveksling med våre naboland, men ikke i form av overnasjonal markedstvang. Framover
 335 blir det avgjørende å prioritere hvem krafta skal komme til gode.

336 En slik demokratisk omlegging innebærer et oppgjør med vårt eksisterende markedsbaserte
 337 kraftregime, gjennom frikobling fra EUs energiunion og overvåkningsbyrået ACER.
 338 Betalingsevne og førstemann til mølla-prinsippet skal ikke avgjøre hvem som får tilgang på
 339 strøm. Strøm skal være et offentlig fellesgode, og ikke en markedsvarer.

340 SV vil

- 341 • **ta krafta av børs og etablere et demokratisk styrt prissystem.** Strømprisene skal
 342 settes med utgangspunkt i produksjonskostnadene i Norge. Overforbruk skal prises
 343 høyere, og overskuddskraft kan selges ut av landet til internasjonal markedspris.
- 344 • **si nei til EUs fjerde energimarkedspakke og fornybardirektivet,** og melde Norge
 345 ut av EUs energiunion og energibyrået ACER

- 346 • **regulere krafteksporten**, reforhandle avtalene om utenlandskablene med Tyskland
- 347 og Storbritannia og ikke bygge nye utenlandskabler
- 348 • **erstatte de kommersielle strømsalgsselskapene** med et statlig omsetningsselskap
- 349 • **gi forrang til ny fornybar energiproduksjon som bevarer mest mulig natur**
- 350 • **satse stort på energieffektivisering**
- 351 • **prioritere kraft til landbasert industri og næringene som gir flest faste,**
- 352 **høyproduktive arbeidsplasser**, som gir minst mulig tap av natur og som bidrar mest
- 353 til å kutte klimagassutslipp

354 **A2: Et mindretall i landsstyret bestående av Alf Normann Hansen, Parabaran Rajalingam vil**
 355 **legge til følgende kulepunkt:**

- 356 • **sikre at hele landet har infrastruktur for transport av kraft som er nødvendig for**
 357 **å omstille til nullutslipp**

358

359 **A3: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal, Gunnell**
 360 **E. Sandanger, Aram Karim, Olav Sanness Vika vil erstatte hele kapittelet over (linje 323-353)**
 361 **med kapittelet under (linje 362-403):**

362 Alle trenger strøm. I Norge er det kaldt, og vi må ha varme og lys i husene. Kraftproduksjon
 363 skal komme fellesskapet til gode. Tilstrekkelige mengder fornybar kraft er en forutsetning for
 364 at Norge kan være en industrinasjon. Kraftressursene våre skal brukes som et strategisk
 365 fortrinn for å videreutvikle industri, teknologi og høyproduktive arbeidsplasser i Norge.

366 De siste årene har vi oppdaget baksidene ved å være koblet så tett på det europeiske
 367 strømmarkedet, særlig når krig og utrygghet dominerer. Sterkt varierende strømpriser har
 368 skapt usikkerhet, dyrtid og bidratt til renteøkninger. Det går utover norske husholdninger og
 369 arbeidsplasser.

370 Fremover blir det derfor avgjørende å prioritere hvem krafta skal komme til gode. SV vil
 371 prioritere folk og miljø.

372 Vi må spare strøm, vi må få mer stabile og rimeligere priser og vi må bygge ut mer fornybar
 373 energi. Dette må skje innenfor naturens tålegrenser. Det er en utfordring at veldig lave priser
 374 gjør at vi bruker mer strøm, og energieffektivisering blir mindre attraktivt. Et av
 375 hovedproblemene med dagens strømmarked er at det ikke legger til rette for investeringer i
 376 ny grønn energi. Prisen varierer så kraftig at risikoen ved å investere blir for stor. Aktørene
 377 priser inn risiko med økte avkastningskrav, og dermed blir det dyrt å bygge ut. Resultatet er at
 378 kun den mest lønnsomme fornybare energien bygges ut, og dette har per i dag vist seg å
 379 være vindkraft i urørt natur. En slik type utbygging er SV imot, men vi ønsker velkommen
 380 andre investeringer, som havvind, oppgradering av eksisterende vannkraftverk, vindkraft på
 381 industrialiserte arealer og solenergi. For å få til dette trenger vi å stabilisere strømmarkedet.

382 Om vi skal løse disse utfordringene, må vi ta kontroll over kraftmarkedet. Vi vil bygge videre
 383 på det som fungerer og skrote det som ikke fungerer. SV vil opprette et statlig selskap som
 384 skal forhandle langsiktige priskontrakter med ny fornybar energi, og samtidig tilby langsiktige
 385 fastprisavtaler. Slik vil vi få ned de enorme prisvariasjonene i markedet, og sikre utbygging av
 386 den fornybare energien som ikke har store naturinngrep. Målet er rimeligere og mer
 387 forutsigbare strømpriser til folk og næringsliv.

388 SVs nye kraftpolitikk sørger for at det er hensynet til folk, natur og klima som bestemmer
389 hvilken teknologi og hvor mye kraft vi trenger – ikke betalingsvilje hos kapitalkreftene.

390 SV vil

- 391 • **opprette et statlig strømselskap.** Dette selskapet skal utkonkurrere de eksisterende
392 strømsalgsselskapene med bedre og mer forutsigbare avtaler.
- 393 • **innføre langsiktige prisavtaler** og andre finansieringsmetoder for å sikre fornybar
394 energiproduksjon med mindre naturpåvirkning
- 395 • **avkoble forbrukerens pris fra det daglige spotmarkedet**
- 396 • **reforhandle kabelavtalene** med utgangspunkt i at Norges fleksible kraftproduksjon er
397 mer verdifull enn den ikke fleksible produksjonen til Europa
- 398 • **styrke støtteordninger for energieffektivisering**, slik at hele befolkningen kan få
399 støtte til tiltak
- 400 • **prioritere kraft til landbasert industri** og næringene som gir flest faste,
401 høyproduktive arbeidsplasser, som gir minst mulig tap av natur og som bidrar mest til
402 å kutte klimagassutslipp
- 403 • **innføre topssystem på strøm til forbrukerne**
- 404

405 1.7 Ta havet tilbake og jorda i bruk

406 Gårdsbruk legges daglig ned, beiteområder står ubrukte, matjord ødelegges av utbygging og
407 jorda utarmes av kortsiktige økonomiske prioriteringer i driften. Havets ressurser ødelegges
408 av forurensing, bestandene svekkes av overfiske, ikke-bærekraftige fangstmetoder og
409 oppdrett, og havbunnen utfordres av mineralutvinning. Det er de kortsiktige profittthensynene
410 som dominerer, ikke bærekraftig bruk av felles ressurser.

411 Nedbyggingen og ødeleggelsen av fellesskapets ressurser undergraver kystsamfunn og
412 distriktssamfunn. Dette er samfunn som i århundrer har bygd kunnskap og infrastruktur for å
413 høste bærekraftig av våre felles ressurser.

414 Konsentrasjonen av rettigheter til å høste og bruke ressursene på hav og jord driver frem
415 store forskjeller, både innad i næringene og i samfunnet. Kystsamfunn og distriktsjordbruket
416 svekkes, og stadig færre vinner på utviklingen.

417 Norges hav- og jordressurser er våre viktigste fornybare ressurser. For et samfunn som skal
418 utvikles til å bli et sirkulært samfunn hvor alle ikke-fornybare innsatsfaktorer må erstattes av
419 fornybare, er bærekraftig bruk av hav og jord nøkkelen for Norge i et evighetsperspektiv.

420 For SV er det derfor av nasjonal betydning at hav og jord sikres og brukes til å skape mat på
421 mest mulig bærekraftig måte. Skal dette være mulig må det bo folk spredt, der de store
422 ressursene befinner seg.

423 SV vil

- 424 • **føre en ny fiskeripolitikk på kystfolkets premisser.** Vi vil styrke kystfolkets rett til
425 fiske. For å hindre forurensing vil vi gi skånsomme fangstredskap og fartøy med lave
426 utslipp økte kvoter og forrang i havdeling. Vi ønsker å avvikle pliktordningen i
427 torskefiskeriene og omfordele fiskekvotene fra torsketrål til tradisjonelle kystfartøy, og

428 stille krav om at alle fartøyeiere faktisk skal være aktive fiskere. Vi vil etablere en
429 større ungdoms- og kvinnesatsing.

430

- 431 • **føre en ny jordbrukspolitikk på naturens premisser der jorda tas tilbake i bruk.**
432 Vi vil stanse avviklinga av gårdsbruk og øke selvforsyningen til minst 50 %, korrigert
433 for fôrimport. Vi vil øke tilskuddene til arealbruk og bærekraftig forvaltning, ikke
434 produksjonsvolum. Vi vil ivareta småskala bonden og familielandbruket. Målet vårt er
435 økt selvforsyningsgrad og flere bønder gjennom å gjøre yrket levedyktig.

436 A4: Et mindretall i landsstyret bestående av Ingrid Fiskaa, Christian Torset, Espen Christer
437 Endal, Haitham El-noush, Audun Herning, Aila Kamaly, Marian Hussein, Kirsti Bergstø,
438 Torgeir Knag Fylkesnes vil erstatte punktet over med punktet under.

- 439 • **føre en ny jordbrukspolitikk der jorda tas tilbake i bruk.** Vi vil stanse avviklinga av
440 gårdsbruk og øke selvforsyningen til minst 50 %, korrigert for fôrimport. Vi vil øke
441 tilskuddene til arealbruk, ikke produksjonsvolum. Vi vil styrke økonomien i å utnytte
442 spredte ressurser og beiteressurser. Vi vil sikre et nytt tallgrunnlag for
443 jordbruksoppgjørene med ærlige tall for drift og investering. Målet vårt er flere bønder.

444

- 445 • **innføre strengere krav til ren kyst og fjord.** Oppdrettsnæringen må fases over mot
446 null forurensing og full utnyttelse av avfall. Vi ønsker ingen nye konsesjoner til
447 torskeoppdrett før risikoen for villtorsk er eliminert. Vi ønsker at fisketurisme skal
448 reguleres strengere og at cruisenæringen må reduseres i omfang og over til nullutslipp
449 nær kyst og fjord.

450 A5: Et mindretall i landsstyret bestående av Gunnell E. Sandanger, Espen Christer Endal,
451 Haitham El-noush, Aram Karim, Olav Sanness Vika vil erstatte siste setning i kulepunktet
452 over med:

453 Vi ønsker at fisketurisme skal reguleres strengere og at cruisenæringen må reduseres
454 i omfang og over til nullutslipp langs kyst og fjord. Staten skal bistå kommunene med
455 delfinansiering av nitrogenrensing rundt Oslofjorden. Næringer som slipper ut
456 miljøgifter eller nitrogen skal bidra med en avgift til kommunene som bidrar til
457 rensetiltak.

458

- 459 • **stanse nedbygging av matjord.** Vi mener at utbygging kan kun finne sted dersom
460 vesentlig samfunnsverdier må sikres.

461 A6: Et mindretall i landsstyret bestående av Gunnell E. Sandanger, Parabaran Rajalingam,
462 Haitham El-noush, Audun Herning, Aila Kamaly, Marian Hussein, Kirsti Bergstø, Torgeir Knag
463 Fylkesnes vil erstatte kulepunktet over med følgende kulepunkt:

- 464 • **stanse nedbygging av matjord.** Vi mener at utbygging kan kun finne sted dersom
465 matjord erstattes med tilsvarende eller dersom vesentlig samfunnsverdier må sikres.

466

- 467 • **at føre-vår-prinsippet skal gjelde til havs.** Prosjekter eller næringer kan kun tillates
 468 dersom det er vitenskapelig dokumentert at de ikke har vesentlig negativ effekt på
 469 naturmangfoldet. Vi vil stanse gruvedrift på havbunnen.

470

471 1.8 Et løft for ungdommen

472 Et godt samfunn er et samfunn der de unge har det bra. I dag peker altfor mange piler i feil
 473 retning – dårligere psykisk helse, stress, skolevegring, ensomhet, økende
 474 ungdomskriminalitet og mindre tro på fremtiden. Det er på tide at vi setter ungdommen først.

475 Skolen er for teoritung. Altfor mange elever opplever skolen som stressende og lite
 476 motiverende. Vi vet også at det er stor forskjell mellom elevers mulighet for å fullføre
 477 utdanningen sin, basert på foreldrenes utdanningsnivå og elevens valg av utdanningsretning.
 478 Ingen elever er like, men muligheten for å fullføre opplæringen skal være lik. Vi vil skape en
 479 skole der alle elever har muligheten til å lykkes. Derfor prioriterer vi å gi skolemat til elever på
 480 ungdomsskole og videregående skole. Vi skal vise tillit til elever og endre fraværsreglementet
 481 i videregående skole. Sluttvurderingsformen i videregående skole skal bli mer rettferdig. Dette
 482 er en stor jobb og læreren kan ikke gjøre jobben alene. Vi skal bygge et lag rundt elevene,
 483 det haster å få flere yrkesgrupper inn i skolen.

484 Et bredt idretts-, fritids- og kulturtilbud gir unge et sted å høre til, et fellesskap og en mulighet
 485 til å teste ut sine ideer og tanker. Økende priser på fritids- og kulturtilbud gjør at mange ikke
 486 har mulighet til å delta. Vi må derfor satse på flere ungdomsdrevne fritidsklubber med høy
 487 kvalitet og øke støtten til idretten for å bygge ned barrierer mot deltakelse. Alle unge må få
 488 mulighet til å ha kulturopplevelser, uavhengig av størrelsen på lommeboka.

489 For mange unge står utenfor arbeidslivet, samtidig som vi har mange oppgaver som skal
 490 løses. Å ha mulighet til å få arbeidserfaring og tjene egne penger er viktig for inkludering og
 491 stopper rekruttering til ungdomskriminalitet. For mange unge må gi opp sine fremtidsdrømmer
 492 fordi lommeboken ikke strekker til. Det skal være mulig for unge å etablere seg som fiskere
 493 og bønder, og alle skal ha råd til å studere uten å være avhengig av penger hjemmefra.

494 Mange unge sliter i dag med dårlig psykisk helse. Dagens forbrukersamfunn skaper i
 495 kombinasjon med sosiale medier et konstant press om å prestere, bygge kropp og fremstå
 496 vellykket. Dette gjør at mange føler på utilstrekkelighet og strever med egen identitet, særlig
 497 gjelder det mange gutter. Som samfunn har vi ikke lykkes med å ta dette på alvor. Altfor
 498 mange velger å isolere seg fra samfunnet. Derfor er det behov for en bred satsing på ungdom
 499 og psykisk helse. Det må både bli enklere å oppsøke hjelp, samtidig som vi legger til rette for
 500 arenaer hvor det prates åpent om psykisk helse, forventninger og prestasjonspress.

501 SV vil

- 502 • **skape en skole med muligheter for alle.** Vi vil innføre gratis måltid hver dag på
 503 ungdomsskole og videregående skole. Vi vil fjerne dagens fraværsreglement og
 504 eksamensordning i videregående skole. Vi vil jobbe for senere start på dagen for
 505 elever på ungdomstrinnet og videregående skole. Vi vil opprette flere alternativer til
 506 det tradisjonelle skoleløpet for elever med høyt skolefravær, eller som står i fare for å

- 507 ikke fullføre utdanningsløpet, både i ungdomsskolen og på videregående. Vi vil
 508 opprette flere produksjonsskoler og ulike alternativer for å gi elever et frivillig,
 509 alternativt 11. skoleår. Vi ønsker å utvikle alternative former for yrkesfag, slik at vi
 510 kan øke andelen som fullfører yrkesfaglig utdanning.
- 511 • **sikre tilpasset opplæring og møte hver enkelt elev sine behov.** Vi vil ha flere
 512 lærere, spesialpedagoger, miljøterapeuter, sosiallærere og helsesykepleiere inn i
 513 skolen.
 - 514 • **opprette et nasjonalt kompetansesenter for unge menn og psykisk helse**
 - 515 • **at alle skal ha lik mulighet til meningsfull fritid.** Vi vil lovfeste retten til fritidsklubb.
 516 Målet er minst én fritidsklubb per ungdomsskolekrets, hvor klubbene kan gi gratis
 517 tilbud som konserter, utflukter og aktiviteter i ferier.
 - 518 • **øke tilgangen til organisert idrett for ungdom.** Vi vil innføre målrettede tiltak i
 519 barne- og ungdomsidretten, med mål om å sikre økt deltagelse og lavere kostnader,
 520 samt stille krav til idretten om at de skal ta sin del av ansvaret.
 - 521 • **at alle unge skal ha mulighet til å delta i kulturlivet.** Vi vil etablere et
 522 ungdomspass med rabatter på konserter og andre kulturopplevelser, og styrke
 523 kulturskolen.
 - 524 • **sikre ungdoms bevegelsesfrihet.** Vi vil innføre et nasjonalt månedskort for
 525 passasjerer under 20 år som kan reise rimelig med buss, tog, ferge og hurtigbåt i
 526 hele landet.
 - 527 • **gi ungdom muligheter i arbeidslivet.** Vi vil lage et nasjonalt program med mål om
 528 å skape 50 000 ungdomsjobber. Vi vil arbeide for at det skal bli enklere for unge å
 529 drive næring, både som fiskere og bønder og i andre deler av næringslivet.
 - 530 • **øke studiestøtta.** Vi vil sikre at alle har mulighet til å studere, uavhengig av
 531 foreldrenes inntekt.
 - 532 • **sikre et bedre psykisk helsetilbud for barn og unge.** Vi vil kjempe for et verdig
 533 psykisk helsetilbud som tar ungdommer på alvor. Vi mener at størrelsen på
 534 lommeboka ikke skal avgjøre hvor raskt du får hjelp eller kvaliteten på behandlingen.
 535 Alle mennesker som sliter fortjener en god behandling, og særlig ungdommer må
 536 prioriteres i helsekøene.
 537

538 A7: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal, Amund
 539 Røhr Heggelund vil erstatte kapittel 1.8 *Et løft for ungdommen* (linje 471-536) med kapittelet
 540 under (linje 541-598):

541 1.8 Barn og unge først

542 Et godt samfunn er et samfunn der barn og unge har en god og trygg oppvekst. I dag peker
 543 altfor mange piler i feil retning – dårligere psykisk helse, stress, skolevegring, mobbing,
 544 ensomhet, økende ungdomskriminalitet og mindre tro på fremtiden. Det er på tide at vi gjør
 545 alvor av slagordet tidlig innsats og setter barn og unge først.

546 En god barndom varer hele livet, men det gjør dessverre en dårlig barndom også. I dag er det
 547 altfor mange barn og unge som vokser opp i fattigdom. For mange er resultatet dårlig helse,
 548 manglende fullført utdanning og utfordringer med å få jobb og delta i arbeidslivet.

549 Det er for sent å vente til barna begynner på skolen med å gi hjelp og støtte, dette må vi
 550 begynne med allerede i barnehagen. Nå går nesten alle barn i barnehage, men
 551 barnehageansatte og foreldre roper alarm fordi bemanningen er uforsvarlig lav og
 552 sykefraværet er høyt. Det er for få ansatte, og for få med den avgjørende
 553 barnehagelærerkompetansen.

554 Skolen har blitt for teoritung, det er for mange elever per lærer. Mange elever får ikke den
 555 spesialundervisningen de har krav på fordi skolen har trang økonomi. Elevenes motivasjon i
 556 skolen synker år for år. For å få en skole der alle kan lære, mestre og trives, må
 557 undervisningen bli mer praktisk og variert. Ingen elever er like. Derfor må det finnes flere
 558 veier til å fullføre utdanningen sin. Læreren kan ikke gjøre alt alene, derfor haster det å få
 559 flere yrkesgrupper inn i skolen.

560 Et bredt idretts-, fritids- og kulturtilbud gir unge et sted å høre til, et fellesskap og en
 561 til å teste ut sine ideer og tanker. Økende priser på fritids- og kulturtilbud gjør at mange ikke
 562 har mulighet til å delta. Vi må derfor satse på flere ungdomsdrivne fritidsklubber med høy
 563 kvalitet og øke støtten til idretten for å bygge ned barrierer mot deltakelse. Alle barn og unge
 564 må få mulighet til å delta i kultur, uavhengig av størrelsen på lommeboka.

565 Ungdom må også få muligheten til å tjene sine egne lommepenger. For noen kan en
 566 deltidsjobb eller sommerjobb være det som gjør at de ikke blir rekruttert til kriminelle gjenger.
 567 Vi vil ha en nasjonal satsing på ungdomsjobber.

568 SV vil

- 569 • **sørge for tidlig innsats, allerede i barnehagen.** Vi vil øke grunnbemanningen ved å
 570 endre bemanningsnormen slik at det ansettes flere barnehagelærere og fagarbeidere i
 571 alle barnehager utover dagens normkrav. Samtidig skjerpes kravet om kompetanse.
 572 60% av de ansatte skal ha barnehagelærerutdanning. SV vil også styrke arbeidet med
 573 spesialpedagogisk hjelp i barnehagen slik at alle barn som trenger det får det så raskt
 574 som mulig.
- 575 • **sikre tilpasset opplæring og møte hver enkelt elev sine behov.** Vi vil ha flere
 576 lærere, spesialpedagoger, miljøterapeuter, sosiallærere og helsesykepleiere inn i
 577 skolen. Elever med vedtak om spesialundervisning skal få den oppfølgingen de har
 578 krav på. Vi vil reversere deler av timetallsutvidelsen som har vært i grunnskolen og
 579 heller prioritere midlene til høyere lærertetthet og mer praktisk og variert undervisning.
- 580 • **skape en skole med muligheter for alle.** Vi vil innføre gratis måltid hver dag på
 581 ungdomsskole og videregående skole. Vi vil jobbe for en senere start på dagen for
 582 elever på ungdomstrinnet og videregående skole. Vi vil opprette flere alternativer til
 583 det tradisjonelle skoleløpet for elever med høyt skolefravær, eller som står i fare for å
 584 ikke fullføre utdanningsløpet, både i ungdomsskolen og på videregående. Vi vil
 585 opprette flere produksjonsskoler og ulike alternativer for å gi elever et frivillig,
 586 alternativt 11. skoleår. Vi ønsker å utvikle alternative former for yrkesfag, slik at vi kan
 587 øke andelen som fullfører yrkesfaglig utdanning.
- 588 • **at alle skal ha lik mulighet til meningsfull fritid.** Vi vil lovfeste retten til fritidsklubb.
 589 Målet er minst én fritidsklubb per ungdomsskolekrets, hvor klubbene kan gi gratis
 590 tilbud som konserter, utflukter og aktiviteter i ferier.

- 591
- 592
- 593
- 594
- 595
- 596
- 597
- 598
- 599
- **øke andelen barn og ungdom som driver med organisert idrett.** Vi vil innføre målrettede tiltak i barne- og ungdomsidretten, med mål om å sikre økt deltagelse og lavere kostnader, samt stille krav til idretten om at de skal ta sin del av ansvaret.
 - **at alle barn og unge skal ha mulighet til å delta i kulturaktiviteter.** Vi vil etablere en nasjonal ordning med rabatter på konserter og andre kulturopplevelser for barn og unge, og styrke kulturskolen.
 - **gj ungdom muligheter i arbeidslivet.** Vi vil lage et nasjonalt program med mål om å skape 50 000 ungdomsjobber.

600 1.9 Bygg landet med jernbane, sjøtransport og

601 bruksveier

602 Utslipp fra kjøretøy, fly og fartøy utgjør samlet de største utslippene i Norge. Vi kommer aldri i

603 mål med klimamålene uten at vi legger om transportinfrastrukturen til nullutslipp og

604 energieffektiv transport. Å erstatte fossilt drivstoff i kjøretøy, fly og fartøy med elektrisitet og

605 biodrivstoff vil på sikt være uansvarlig og legge utilbørlig press på kraft- og økosystemer. Skal

606 vi unngå det, må vi redusere og flytte transporten over til både nullutslipps- og energieffektive

607 alternativer. Noe annet er uansvarlig. Planleggingen må starte nå, skal vi rekke omstillingen i

608 tide.

609 Det er ikke nok å bare bytte drivstoffet på person- og tungtransport på de lange strekningene.

610 Når vi skal reise langt, eller frakte gods over store avstander, må vi velge jernbane.

611 Utslippene og strømbroken fra elektrisk jernbane er nær null. Jernbane er dessuten svært

612 arealeffektivt. Sjøtransport kan skje uten utslipp og uten inngrep i naturen.

613 De delene av landet som ikke blir omfattet av omstillingen, kommer ubønnhørlig til å forvitte.

614 CO₂-prisene kommer til å måtte øke, da energi er allerede en begrenset ressurs. Hele Norge

615 må derfor bli en del av omleggingen til fremtidens transportløsninger. Transport uten utslipp

616 og som er energieffektiv er eneste vei for fremtidens transport.

617 SV vil

- 618
- 619
- 620
- 621
- **ruste opp dagens jernbane og starte planleggingen av lyntogtraseer.** Vi vil få fortgang i elektrifisering av gjenstående jernbanestrekninger, øke kapasiteten på store godslinjer, og planlegge bygging av lyntog med konkrete etapper i Sør-Norge og Nord-Norge.

622 **A8: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal, Aram**

623 **Karim, Olav Sanness Vika vil erstatte kulepunktet over med kulepunktet under:**

- 624
- 625
- 626
- 627
- 628
- **ruste opp jernbaneinfrastrukturen slik at toget blir pålitelig, presist og sikkert.** Vi vil fortsette arbeidet for utbygging av dobbeltspor og andre tiltak for å øke sikkerheten og kapasiteten på jernbanenettet. I tillegg vil vi få fortgang i elektrifiseringen av de gjenstående jernbanestrekningene.

- 629 • **ruste opp fylkes- og bruksveier i hele landet.** Vi vil ta igjen vedlikeholdsetterslepet
 630 på fylkesveiene ved å sikre veier mest utsatt for ras, folk og andre konsekvenser av
 631 ekstremvær og klimaendringene. Vi vil prioritere trygge hverdagsveier heller enn
 632 miljøfiendtlig firefelts motorveier.

633 A9: Et mindretall i landsstyret bestående av Alf Normann Hansen, Lina Maria Karlsen,
 634 Christian Torset, Parabaran Rajalingam, Hege Lothe vil legge til følgende i punktet over:

- 635 • **heve standarden på fylkesveiene slik at trygghetsgapet opp til riksveier minskes**

636

- 637 • **øke støtte til gang- og sykkelveier og kollektivtransport.** Vi vil spare areal, miljø og
 638 få bedre bomiljøer med mindre biltrafikk i byene.
- 639 • **etablere et nasjonalt program for maritime næringer.** Målet må være at alt gods som
 640 kan transporteres på kjøll blir transportert på kjøll. For sjøfartsnasjonen Norge, med lang
 641 maritim historie med folk, skip og verft, vil dette dessuten kunne gi store jobb- og
 642 næringsmuligheter langs kysten.
- 643 • **ha trygge veier.** Øke trafikksikkerheten med gul midtstripe, sette ned farten i områder
 644 med mye ulykker, sikre myke trafikanter i utsatte områder mellom tunge og myke
 645 trafikant og bygge ut sykkelveier og gangfelt med belysning i distriktene.

646

647 1.10 Fred og internasjonal solidaritet

648 Vi lever i en stadig mer urolig verden. Autoritære krefter er på fremmarsj, den globale
 649 ulikheten øker, flere mennesker er på flukt og de humanitære behovene er større enn
 650 noensinne. Væpnet konflikt truer stadig flere steder i verden, og de internasjonale reglene for
 651 å hindre krig og krigsforbrytelser er under sterkt press, ettersom stormakter tar seg til rette.

652 SV mener at Norge skal styrke sitt fredsarbeid og være pådriver for fred, nedrustning,
 653 lavspenning og folkerett, og på sikt etablere et fredsdepartement. Vi vil jobbe for å motvirke
 654 årsakene til krig og konflikt.

655 Fred er mer enn fravær av krig. For å skape en tryggere og bedre verden, må vi gjøre noe
 656 med årsakene bak krig, konflikt og humanitære kriser. Som et av verdens rikeste land, har vi
 657 en plikt til å bidra til mindre globale forskjeller. Vi vil bruke minst 1 % på bistand for å motvirke
 658 de maktforholdene som skaper fattigdom, krig og miljøødeleggelse. Det er særlig viktig å
 659 støtte sivilsamfunn, demokrati- og fagbevegelse, slik at flere kan delta i politisk kamp.

660 SV vil

- 661 • **styrke FN som fredsaktør.** Vi vil øke kjernestøtten og støtte opp under FNs arbeid
 662 med fredsbevarende styrker for å stoppe krig og konflikt. Generalforsamlingen må få
 663 større makt og vetoretten til Sikkerhetsrådet avvikes på sikt. Vi vil ta imot det antallet
 664 flyktninger som FNs høykommissær for flyktninger ber oss om.
- 665 • **trekke oljefondet ut av våpenselskap og okkupasjon.** Vi vil at Oljefondet trekker
 666 seg ut av all våpenindustri. Oljefondet skal ikke bidra til brudd på folkeretten.

- 667 • **stoppe global kapitalflukt.** Vi mener at Norge må tilbake i førerretet for
 668 skatterettferdighet og gjeldssletting. Vi vil jobbe for en sterk skattekonvensjon i FN,
 669 retningslinjer for ansvarlig långivning og global selskapskatt på minst 25 %.
- 670 • **at minst 1 % av brutto nasjonalinntekt (BNI) går til bistand.** Vi ønsker at mottak av
 671 flykninger i Norge og globale fellesgoder ikke skal regnes som en del av
 672 bistandsbudsjettet. Vi vil innføre en ny handlingsregel på 0,25 % av Oljefondet til
 673 klimafinansiering. Vi vil øke satsingen på lokalt sivilsamfunn, demokratibevegelser og
 674 støtte til menneskerettighetsforsvarere.
- 675 • **styre Klimainvesteringsfondet etter politisk vedtatte etiske retningslinjer, og**
 676 **etablere et faglig råd som skal kontrollere at investeringene er i tråd med**
 677 **retningslinjene.** Kraftutbygging i regi av fondet skal komme lokalbefolkning til gode.
- 678 • **nedsette en fredskommisjon.** Denne vil vurdere hvordan Norge kan styrke sitt
 679 konfliktforebyggende og fredsskapende arbeid, både i nærområdene og globalt, og
 680 komplimentere forsvars- og totalberedskapskommisjonen som pilarer i Norges
 681 tryggingarbeid.
 682

683 A10: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal, Espen
 684 Christer Endal, Parabaran Rajalingam, Amund Røhr Heggelund, Haitham El-noush, Anne
 685 Kjendsheim, Olav Sanness Vika vil erstatte 1.10 Fred og internasjonal solidaritet (linje 647-
 686 681) med kapittelet under (linje 687-732):

687 1.10 Global klimaomstilling og internasjonal 688 solidaritet

689 Den globale klimakrisa rammer de fattigste i de fattige landene hardest. Samtidig er det disse
 690 menneskene som har bidratt minst til klimaendringene. Historisk mange mennesker er på
 691 flukt fra krig, tørke og flom, og de humanitære behovene er store og økende. Manglende
 692 handling fra den rike delen av verden kan derfor føre til en global humanitær krise. Det er
 693 både uansvarlig og usolidarisk å fortsette å kjøpe klimakvoter fremfor å kutte egne utslipp.
 694 Global klimakrise må møtes med omstilling fra fossil til fornybar energi i hele verden. Det
 695 grønne skiftet på folkets premisser er avgjørende for å redusere konflikt og skape en fredelig
 696 verden. Det krever investeringer i infrastruktur, teknologi, kraft- og industribygging med sterkt
 697 lokalt eierskap.
 698

699 SV vil at Norge skal ta en lederrolle i denne globale utfordringen, og vi foreslår derfor at
 700 Norge trapper opp innsatsen og anvender en del av overskuddet fra oljefondet til
 701 klimafinansiering internasjonalt. Grunnleggende for denne opptrappinga er at den globale,
 702 grønne omstillingen må være rettferdig, og bidrar til reduserte sosiale forskjeller, demokrati og
 703 folkestyre. 50 prosent av norsk klimafinansiering skal gå til klimatilpasning og tap og skade.
 704

705 Autoritære krefter er på fremmarsj globalt, væpnet konflikt truer stadig flere steder i verden,
 706 og de internasjonale reglene for å hindre krig og krigsforbrytelser er under sterkt press,
 707 ettersom stormakter tar seg til rette. SV vil at Norge skal styrke sitt fredsarbeid og være
 708 pådriver for fred, nedrustning, lavspenning og folkerett. Fred er mer enn fravær av krig. For å
 709 skape en tryggere og bedre verden, må vi gjøre noe med årsakene bak krig, konflikt og
 710 humanitære kriser. Som et av verdens rikeste land, har vi en plikt til å bidra til mindre globale
 711 forskjeller.

- 712
713 **SV vil**
- 714 • **innføre en ny handlingsregel på 0,25 % av Oljefondet til klimafinansiering,**
715 samtidig som minst 1 % av Norges BNI går til utviklingsfinansiering
 - 716 • **trekke Oljefondet ut av fossil energi, våpenselskap og okkupasjon.** Vi vil slå fast
717 en regel om at investeringer skal være i tråd med Parisavtalens mål om maks 1,5
718 graders oppvarming, og vi vil kreve at Oljefondet ikke skal bidra til brudd på
719 folkeretten.
 - 720 • **styre Klimainvesteringsfondet etter politisk vedtatte etiske retningslinjer,** og
721 etablere et faglig råd som skal kontrollere at investeringene er i tråd med
722 retningslinjene. Kraftutbygging i regi av fondet skal komme lokalbefolkning til gode
 - 723 • **øke satsingen på lokalt sivilsamfunn, demokratibevegelser og støtte til**
724 **menneskerettighetsforsvarere.**
 - 725 • **stoppe global kapitalflukt.** Vi vil jobbe for en sterk skattekonvensjon i FN,
726 retningslinjer for ansvarlig långivning og for en global selskapsskatt.
 - 727 • **styrke FN som fredsaktør.** Vi vil øke kjernestøtten og støtte opp under FNs arbeid
728 med fredsbevarende styrker for å stoppe krig og konflikt. Generalforsamlingen må få
729 større makt, og veto i Sikkerhetsrådet må kunne overprøves. Vi vil ta imot det antallet
730 flyktninger som FNs høykommissær for flyktninger ber oss om.
 - 731 • **at Norge signerer FNs traktat om forbud mot atomvåpen,** at NATO går bort fra
732 førstebruk av atomvåpen og at Norge forblir atomvåpenfri sone.
733

734 Del 2

735 Denne delen inneholder viktige, sentrale standpunkt for hele partiet, samt prioriteringene for
736 arbeidet i SVs stortingsgruppe.

737 2.1 Økonomisk politikk

738 Den norske samfunnsmodellen med små forskjeller slår sprekker. Stadig flere blir
739 milliardærer i Norge, og de store bedriftene går med rekordhøye overskudd. Likevel har
740 vanlige folk fått dårligere råd, og antall mennesker som lever i fattigdom har økt. Når 10 % av
741 befolkningen lever i fattigdom, samtidig som de rike får stadig større formuer, øker ulikheten.
742 Å ha lite penger fører til dårlig helse, dårligere livskvalitet og kortere levetid.

743 De siste årene har styringsrenten vært kraftig økende og deretter vedvarende høy. Norges
744 Bank fastsetter styringsrenten blant annet med mål om å hindre unødvendig høy prisvekst,
745 som er positivt. Samtidig vil dette kunne bidra til økt arbeidsledighet, i tillegg til at høy rente
746 gir økonomiske utfordringer for mange.

747 Kloden kokes, og alle er enige om viktigheten av det grønne skiftet, men de store
748 pengestrømmene går fortsatt til den fossile industrien. Norge risikerer å sakke akterut når
749 andre lands investeringer blir grønne, mens vi fortsetter den samme fossile linja. Den
750 oljeavhengige norske økonomien medfører risiko for både klima, inntekter og arbeidsplasser.

751 SV vil snu de store pengestrømmene og virkemidlene til å jobbe for klimamålene og mot
752 ulikhet. Vi trenger mer penger til sykehus, eldreomsorg, barnehager og annen velferd
753 framover. For å få til det, må de som har mest bidra mest. SV ønsker en sterkere vektlegging
754 av sysselsettingsgrad i pengepolitikken, slik at arbeidsledigheten ikke øker unødvendig på
755 grunn av høy rente. Den økonomiske politikken skal være en drivkraft for at vi når
756 klimamålene og reduserer ulikheten i samfunnet.

757 Ulikheten skal ned, og folk skal få bedre råd

758 En av hovedårsakene til de økende økonomiske ulikhetene, er at de rike har blitt rikere og
759 omfordelingen til vanlige folk har blitt mindre. De rikeste i Norge betaler en mindre andel skatt
760 enn lærere og sykepleiere.

761 For å bekjempe ulikheten må vi omfordele fra de aller rikeste, bygge ut velferden for alle og gi
762 folk bedre råd. Også små og mellomstore bedrifter taper i møte med multinasjonale selskaper
763 som kan unngå skatt. Skatteunndragelse og utnytting av skattehull svekker ikke bare
764 inntektene til sykehus, skoler og barnehager, det undergraver også tilliten til skattesystemet.
765 SVs skattepolitikk skal sikre at folk betaler etter evne, og at pengene brukes til å bygge en
766 trygg velferdsstat med lave egenandeler. Dette er økonomisk omfordeling for de mange, ikke
767 for de få.

768 SV vil

- 769 • øke skatten på de høyeste inntektene, utbytte, formue, eiendom og bankenes
- 770 overskudd, og dermed kunne senke skatten på lave inntekter og holde skatten på
- 771 gjennomsnittlige inntekter på dagens nivå

- 772 • tette hullene i grunnrenteskatten på oppdrettsnæringen og vurdere grunnrenteskatt
- 773 på andre naturressurser med superprofitt
- 774 • tette skattehull og gjøre det vanskeligere for de rikeste å flytte til utlandet for å unngå
- 775 å betale skatt
- 776 • innføre skatt på arv med et høyt bunnfradrag og høyere trinn for ekstra stor arv
- 777 • forhindre skatteunngåelse og skatteparadis ved å innføre åpne og løpende registre
- 778 over rettighetshavere, aksjonærer og formuer, samt strengere regulering av
- 779 skatteadvokater
- 780 • trekke statlige og statseide selskaper ut av skatteparadis. Selskaper basert i
- 781 skatteparadis må ekskluderes fra offentlige innkjøp og oppdrag i Norge.
- 782 • innføre en fordelsbeskatning på bolig og redusere subsidiene til eiendom gjennom
- 783 skattesystemet, men sikre et romslig bunnfradrag, samt skjerpe skattene på
- 784 fritidsboliger
- 785 • innføre et rentetak på forbrukslån, hindre bankene i å selge forfalte forbrukslån, og
- 786 innføre ny inkassolov som begrenser profitten av inkasso-innkrevning.
- 787 • bedre konkurransen i bankmarkedet og regulere bankene til forbrukernes beste
- 788 • gjeninnføre særfradrag for kronisk syke på skatteseddelen
- 789

790 Økonomien som verktøy for grønn omstilling

791 Den norske økonomien er i altfor stor grad avhengig av utvinning av olje og gass. Vi binder
792 opp for mye kapital og arbeidskraft i gårsdagens næringer når vi trenger omstilling.

793 SV mener staten må regulere høye klimagassutslipp og nedbygging av natur gjennom både
794 økonomiske virkemidler og lovverk. Det er ikke olje- og gassektoren som trenger økonomisk
795 støtte i årene fremover, men nye grønne arbeidsplasser. Vi trenger en økonomisk politikk
796 som gjør det lett å leve miljøvennlig. Skatte- og avgiftssystemet må stimulere til gjenbruk og
797 resirkulering.

798 SV vil

- 799 • øke miljøavgiftene og fjerne miljøskadelige subsidier
- 800 • øke avgiften på fossile biler nok til å nå målet om et utslippsfritt nybilsalg før avgiften
- 801 på elbiler økes. Det trengs betydelig grep for å framskynde omstillingen for varebiler
- 802 og lastebiler.
- 803 • vurdere differensierte tilskudd og støtteordninger basert på geografi
- 804 • endre rammevilkårene og reguleringen av finansbransjen, slik at det tas hensyn til
- 805 klima og klimarisiko i kredittprosessen
- 806 • jobbe for at klimaomstilling inngår i formålet til Norges Bank, slik at også
- 807 pengepolitikken bidrar til nødvendig omstilling
- 808 • etablere en grønn folkebonus slik at statens inntekter fra økte klimaavgifter fordeles
- 809 til innbyggere med lave og vanlige inntekter

810

811 **Kvinneres økonomiske selvstendighet**

812 Økonomisk uavhengighet er nødvendig for å nå full kvinnefrigjøring. Likelønn, en sterk
813 velferdsstat og lovfesta rettigheter vil gjøre kvinner mer økonomisk uavhengige. I dag er
814 norsk arbeidsliv sterkt kjønnsdelt og de kvinnedominerte yrkene er underbetalt i forhold til
815 sammenlignbare mannsdominerte yrker.

816
817 I dag er det store utfordringer knyttet til kvinners økonomiske situasjon. Arbeidslivet er sterkt
818 kjønnsdelt. Yrker som omsorg, handel og restaurant er preget av lave lønninger og en høy
819 andel deltidsstillinger blant kvinner. Kvinner tjener i gjennomsnitt 88 % av menns lønn og har
820 bare 70 % av menns totale inntekt. Dette skaper økonomiske skjevheter i samfunnet og i
821 parforhold. For eneforsørgere, hvor kvinner utgjør flertallet, fører lave inntekter ofte til skjult
822 barnefattigdom, med alvorlige konsekvenser for barn.

823
824 At kvinner lønnes lavere enn menn må behandles som strukturelt problem i lønnsdannelsen,
825 bare slik kan vi oppnå likelønn.

826 **SV vil**

- 827 • styrke forskning på kjønnsroller i lønnsdannelsen og bekjempe lavtlønn
- 828 • i samarbeid med partene få til et likelønnsloft med statlige midler, som fordeles
829 gjennom forhandlinger i tilknytning til det ordinære tariffoppgjøret
- 830 • sikre statlige midler for å heve lønnen i lavtlønnsyrker
- 831 • i offentlig sektor ha en aktiv arbeidsgiverpolitikk sammen med partene, som påser at
832 tiltak for å utjevne lønnsforskjeller i sentrale tariffavtaler ikke blir reversert i lokale
833 forhandlinger

834

835 **2.2 Arbeid og velferd**

836 Å være i et godt arbeidsliv gir verdighet, respekt og trygghet. Arbeidslivet og kampen om
837 velferdssamfunnet preges av interessekonflikter. Kapitalinteressene utfordrer det
838 organiserte arbeidslivet, og markedskreftene har fått ramme velferden. Det er helt nødvendig
839 å gi arbeidsfolk mer makt. Det gir mennesker mer frihet, og er grunnlaget for et samfunn med
840 små forskjeller og sterke fellesskap. SVs mål er å skape et tryggere og bedre organisert
841 arbeidsliv, der arbeidsfolk har innflytelse og får sin rettmessige del av verdiskapingen. Et
842 velferdssamfunn med universelle rettigheter, god inntektssikring og ytelser som forhindrer
843 fattigdom. Der samfunnet tar ansvaret for å innfri alles rett til å ha et meningsfylt og trygt
844 arbeid. De som blir syke eller uføre skal kunne leve gode og frie liv.

845 **Et rettferdig arbeidsliv som beholder flere i jobb**

846 Alt for mange blir utslitt av jobben. I flere yrker blir de fleste uføre før de rekker å nå
847 pensjonsalder. Markedskrefter, høyrepolitikk og eieres interesser utfordrer et trygt og
848 organisert arbeidsliv med innflytelse for arbeidsfolk. Et organisert arbeidsliv med sterke
849 fagforeninger, faglige rettigheter og kollektive tariffavtaler er avgjørende for å utjevne
850 maktforholdene i arbeidslivet og hindre utnyttelse av arbeidsfolk. Politikken må støtte opp om
851 det.

852 SVs mål er sterkere rettigheter til arbeidsfolk, små lønnsforskjeller og at folk selv har stor
 853 innflytelse på arbeidshverdagen sin. Økt produktivitet og velstand må fordeles rettferdig, både
 854 til folks lommebøker og til mer velferd og fritid.

855 Det er et økende problem at arbeidsgivere underkjenner sykemeldinger uten grunn. Dette
 856 skjer uten konsekvenser for arbeidsgiver, men med alvorlige økonomiske problemer for
 857 arbeidstakerne. SV vil styrke sykelønnsordningen.

858 SV vil

- 859 • legge til rette for gradvis arbeidstidsreduksjon, med 30-timersuke/6-timersdag med
- 860 full lønnskompensasjon som mål. Det må etableres et trepartsutvalg som samler
- 861 erfaringer og bidrar med målrettet finansiering.
- 862 • lovfeste normaluke på 37,5 time
- 863 • sikre lovfestet og reell rett til heltid. Det offentlige skal fremme heltidskultur som
- 864 arbeidsgiver. Kollektiv søksmålsrett skal utvides til å gjelde ulovlig deltid.
- 865 • forsvare og forsterke arbeidstidsregulering, normalarbeidsdagen og vern mot
- 866 ubekvem arbeidstid
- 867 • bevare sykelønnsordningen
- 868 • gi fagforeningsfradrag på hele fagforeningskontingenten
- 869 • at reguleringen av søndagsåpne butikker overholdes og opprettholdes, og at
- 870 unntaksloven for turistkommuner må strammes inn
- 871 • at ledere med personalansvar i norske virksomheter skal gjennomgå obligatorisk
- 872 opplæring i arbeidsmiljøloven hvert fjerde år. Opplæringen skal omfatte temaer som
- 873 helse, miljø og sikkerhet, med fokus på arbeidsrett, rettigheter og plikter,
- 874 likebehandling, psykososialt arbeidsmiljø, samt de samfunnsmessige kostnadene
- 875 ved lovbrudd. Ansvar og oppfølging skal ligge på Arbeidstilsynet, i samarbeid med
- 876 arbeidsgiverorganisasjonene og fagforeninger.
- 877 • gi arbeidsgivere sterkere plikter til tilrettelegging og redusere belastning for å
- 878 beholde ansatte, med sanksjoner ved brudd. Tillitsvalgte må få sterkere verktøy til å
- 879 kreve og medvirke til tilrettelegging sammen med de ansatte.
- 880 • gi arbeidsgiverne tydeligere plikt til å sørge for å ha en god og effektiv seniorpolitikk
- 881 • at arbeidsantrekk skal være gratis i yrker som krever særskilt bekledning
- 882 • avvikle bemanningsbransjen og gjøre arbeidsformidling til et offentlig ansvar. Flere
- 883 utsatte bransjer må skjermes totalt inntil dette, utvidet innleie skal kun foregå mellom
- 884 reelle produksjonsbedrifter etter avtale med tillitsvalgte i fagforening med
- 885 innstillingsrett. Brudd på bestemmelsene må straffes.
- 886 • forsterke seriøsitetkrav ved offentlige anbud, og sikre at private bedrifter som
- 887 utfører arbeid for det offentlige skal ha tariffavtale, være arbeiderstyrt eller et
- 888 samvirkelag. Sikre norske kommuner og fylkeskommuner retten til å utforme egne
- 889 regelverk for anbud og anskaffelser utover nasjonale regelverk som minste nivå.
- 890 • styrke arbeidet mot arbeidslivskriminalitet, gjennom økte ressurser, sterkere verktøy
- 891 og sanksjonsmuligheter til Arbeidstilsynet og andre offentlige etater
- 892 • at myndighetene skal ta initiativ til et trepartsarbeid med arbeidslivets organisasjoner
- 893 for å fremme heltid, likelønn og tiltak mot et kjønnsdelt arbeidsliv, også når man skal
- 894 vurdere krav til oppnådd full pensjonsrettigheter.

- 895 • legge til rette for arbeidereide bedrifter og utrede en form for lønnstakerfond. En
- 896 andel av overskuddet i bedriftene settes av i et fond eid av de ansatte i fellesskap,
- 897 for demokratisering og oppkjøp av andeler i bedriftene.
- 898 • styrke kampen mot seksuell trakassering, vold og trusler i arbeidslivet, både fra
- 899 kolleger og fra andre, for eksempel pasienter
- 900 • oppdatere yrkesskadelovverket for å sørge for at typiske skader og sykdommer som
- 901 rammer ansatte i kvinnedominerte yrker, også gir rett til erstatning
- 902 • at det åpnes for i lovverket at staten kan avvise anbud fra selskaper som bryter
- 903 folkeretten
- 904 • redusere det offentliges bruk av eksterne, innleide konsulenter til fordel for å bygge
- 905 opp egen fagkompetanse
- 906

907 **Rett til arbeid**

908 Vi har et felles ansvar for å sikre at alle har en jobb å gå til. I stedet for å bruke straff for å
 909 presse folk ut i jobb, må politikken gjøre det mulig for flere å arbeide. Det innebærer sterkere
 910 krav mot arbeidsgiverne. Nav må rustes opp til å sikre folk arbeid, møte innbyggerne med tillit
 911 og få utøvd sitt sosialfaglige formål. Bedre arbeidsforhold er nødvendig for at det er et trygt og
 912 helsebringende arbeidsliv å søke seg til for de som ikke er i arbeid. En ekstra oppfølging, og
 913 tilbud tilpasset unge er nødvendig for å sikre en god inngang i arbeidslivet.

914 **SV vil**

- 915 • sikre at tillitsreformen innføres i alle deler av Nav, og følge opp at reformen skjer i
- 916 tråd med intensjonen om at NAV- ansatte får tid, tillit og myndighet til å gi brukerne
- 917 bedre oppfølging. Vi vil flytte makt til møtet mellom ansatt og bruker og styrke Navs
- 918 tilgjengelighet for innbyggerne. Navs lokalkontor må ha tilstrekkelige ressurser og
- 919 nok ansatte for å sikre individuell oppfølging og bistand til å komme i jobb.
- 920 • at det skal lønne seg å ansette folk, gjennom utvidet bruk av lønnstilskudd
- 921 • opprette en statlig tilskuddsordning for kommuner og organisasjoner som vil ansette
- 922 arbeidssøkende fra Nav. Arbeidsplassene må være organisert og ikke utfordre
- 923 faglært arbeid. Målet er på sikt å utvide dette til en nasjonal jobbgaranti.
- 924 • ruste opp Navs arbeidsmarkedstiltak gjennom mer bruk av egenregi, samt erstatte
- 925 anbudsregimet med langsiktig samarbeid med ideelle og kommunale aktører
- 926 • stille strengere krav om tilrettelegging i arbeidslivet, for å redusere skader og slitasje.
- 927 Verneombudsrollen må styrkes.
- 928 • hjelpe folk inn i arbeidslivet med kompetanse og kunnskap. Vi vil satse på ulike
- 929 former for kvalifiseringstiltak og kompetanseheving som er mer tilpasset og
- 930 tilrettelagt de som har falt utenfor, inkludert å gi folk opplæring og fagbrev på jobb.
- 931 • innføre en statlig tilskuddsordning for å gi tilskudd til å bygge om arbeidsplasser til
- 932 universelt utformet standard

933

934 Velferdsytelser og inntektssikring mot fattigdom

935 Enkelte av velferdsytelsene i Norge er for lave til at brukere av ytelsene kan leve gode liv.
 936 Tildelings- og avklaringsprosessen for ytelsene er preget av lav tillit til de som søker og de
 937 som jobber i førstelinja, og et tungt byråkrati med lange søkeprosesser og ventetider.

938 Universelle velferdsrettigheter og god inntektssikring gir arbeidsfolk frihet. Inntektssikring og
 939 andre velferdsytelser skal sikre alle et rimelig og anstendig livsopphold, der ingen blir henvist
 940 til fattigdom. Alle skal ha en verdig og økonomisk trygg alderdom ved pensjonsalder. Det er
 941 nødvendig med en grundig evaluering av pensjonsreformen og endring av
 942 levealdersjusteringen så den blir rettferdig for kommende generasjoner.

943 SV vil

- 944 • at minsteytelsene i folketrygden økes, slik at folketrygden sikrer et anstendig
 945 livsopphold for alle
- 946 • innføre en statlig, forpliktende normering av økonomisk sosialhjelp som sikrer at alle
 947 kan leve på et akseptabelt forbruksnivå i tråd med referansebudsjettet. Økonomisk
 948 sosialhjelp og utmålingen av denne skal gjøres vesentlig mindre byråkratisk og
 949 krevende for innbyggerne enn i dag, gjennom å redusere kravene om å
 950 dokumentere utgifter.
- 951 • at arbeidsavklaringspenger skal være en lik ytelse for alle, uavhengig av alder
- 952 • lovfeste at ytelser på sosialhjelp og andre trygdeytelser løftes opp til SIFO-nivå
- 953 • sikre studenter rett til tilsvarende inntektssikring som dagpenger
- 954 • at samlet pensjon ved normert pensjonsalder skal gi en inntektsdekning på minst to
 955 tredeler av lønn. Det gjelder også uføre og de som på grunn av slitasje eller
 956 sikkerhetsmessige årsaker må gå av før normert pensjonsalder. Lovfeste obligatorisk
 957 tjenestepensjon på 4 %.
- 958 • sikre at ingen pensjonister befinner seg under fattigdomsgrensen
- 959 • styrke boligtiltakene for eldre som ikke har nedbetalt boliglån
- 960 • sikre at trygdeoppgjøret gjennomføres som forhandlinger mellom
 961 pensjonistorganisasjonene og staten
- 962 • videreføre særaldersgrenser i offentlig sektor for grupper som av belastnings- eller
 963 sikkerhetsmessige hensyn fortsatt må ha det. Vi vil sikre ansatte med
 964 særaldersgrense en livsvarig pensjon på nivå med ansatte med ordinær
 965 aldersgrense.
- 966 • lovfeste pensjonsrettigheter sektorvis i offentlig sektor slik at yrkesgrupper som
 967 utsettes for pensjonsdumping gjennom konkurranseutsetting sikres retten til
 968 tjenestepensjon, og dermed slipper å bli pensjonstapere når arbeidsplassen deres
 969 privatiseres
- 970 • at uføretrygdede igjen kan tjene opptil 1 G uten avkortning av ytelser
- 971 • sikre at eldre innvandrere som kom til Norge gjennom familiegjenforening kan få
 972 innvilget supplerende stønad
- 973 • utvide grunnstønad slik at den også i større grad kompenserer for ekstrautgifter
 974 som følger av funksjonshindring
- 975

976 2.3 Helse og omsorg

977 I Norge har vi et av verdens beste offentlige helsevesen. Det må vi forsvare og videreutvikle
 978 slik at det også i framtiden gis god helsehjelp til alle som trenger det. Lik og rettferdig tilgang
 979 til helsehjelp for alle er en helt grunnleggende verdi i velferdsstaten.
 980

981 De største truslene er underfinansiering og underbemanning, stadig dårligere arbeidsvilkår,
 982 tøffe effektiviseringskrav, økende konkurranse fra kommersielle, private tilbydere og økende
 983 bruk av helseforsikringer. Resultatet er et dårligere offentlig helsetilbud og en høyere kostnad
 984 for pasientene på sikt. SV vil motvirke den økende privatiseringen og reversere todelingen av
 985 helsetjenesten, og vi vil jobbe for at helsetjenestene ikke skal styres etter markedsprinsipper.
 986

987 Bemanningen må styrkes både i kommunehelsetjenesten og i spesialisthelsetjenesten, slik at
 988 vi reduserer ventetidene, sikrer raskere behandling og øker helseberedskapen i hele landet.
 989 Vi må ta vare på fagfolkene i helsetjenesten og gi dem gode rammebetingelser. Vi må fornye
 990 tillitsreformen der ansatte får større ansvar, opplæring og utdanning, og kan arbeide under
 991 forutsigbare arbeidstidsordninger basert på hele, faste stillinger. For pasientene er det viktig å
 992 bli møtt raskt av ansatte med tid, ressurser og kompetanse til å hjelpe. Kommunene må gis
 993 rammevilkår som gjør det mulig for dem å oppfylle sitt ansvar. Samtidig vil vi jobbe for å
 994 bedre folkehelsen gjennom å redusere de sosiale ulikhetene i helse.
 995

996 Bedre samhandling og mer riktig bruk av kompetanse vil øke bærekraften i helsetjenesten. Vi
 997 må investere mer i helsetjenesten og ressursene må brukes klokt og effektivt.
 998

999 Folkehelse og likeverdig helsetilbud i hele landet

1000 Folkehelsen i Norge er generelt god og levealderen høy. Samtidig er det store sosiale
 1001 helseforskjeller i befolkningen. Økonomi og utdanning, så vel som hvor du bor i landet, spiller
 1002 en stadig større rolle for hvilken helse du har og hva slags helsehjelp du får. Prinsippet om et
 1003 felles helsevesen for alle, utfordres av privatisering og økt bruk av private helseforsikringer.
 1004 Kommersielle helseaktører leverer i for stor grad tjenester som ikke er målrettet for å løse
 1005 helseproblemer til de som trenger det mest, men heller til de som er betalingsdyktige.
 1006

1007 Høye kostnader til tannhelsetjenester forsterker sosial ulikhet i helse, som også kan forsterke
 1008 andre helseproblemer. Flere møteplasser og aktivitetstilbud rettet mot særlig ungdom og
 1009 eldre vil øke livskvalitet og motvirke psykiske og fysiske lidelser. De viktigste tiltakene for
 1010 folkehelsen og for å utjevne sosiale helseforskjeller får vi gjennom god fordelingspolitikk,
 1011 utdanning, og familie- og arbeidspolitikk.
 1012

1013 SV vil

- 1014
- 1015
- 1016 • redusere egenandelene og gjennomføre en helhetlig gjennomgang av
- 1017 egenandelsordningene
- 1018 • styrke helsestasjonene og skolehelsetjenesten, spesielt i videregående skole
- 1019 • gjennomføre en tannhelsereform, der nødvendig tannbehandling og tannregulering er
- 1020 likestilt med andre helsetjenester og gratis for barn og unge under 20 år, samt øke
- 1021 kapasiteten i de offentlige tjenestene
- 1022 • fremme tiltak som øker livskvaliteten for eldre og reduserer behovet for tjenester i den
- 1023 eldste delen av befolkningen. Vi vil øke antallet samlokaliserte rimelige boliger, og i
- 1024 større grad understøtte frivillighet og pårørende. Vi vil etablere brukervennlige digitale
- 1025 oppfølgingstjenester og ta i bruk ulike typer velferdsteknologi

- 1026 • gi papirløse migranter tilgang til helsehjelp og medisiner på linje med alle andre i
- 1027 Norge, også dersom de ikke er betalingsdyktige
- 1028 • stadig flere eldre får demens og antallet vil dobles de neste 20 åra. Sammen med
- 1029 større oppgavedeling og velferdsteknologi, må ansatte i de kommunale helse- og
- 1030 omsorgstjenestene få økt kompetanse om demens.
- 1031 • legge til rette for at ideelle aktører fortsatt skal kunne ha en plass i våre helse- og
- 1032 omsorgstjenester
- 1033 • fjerne momsritaket på private helsetjenester
- 1034 • innføre moms på privat helseforsikring og avvikle bruk av helseforsikring i statlige
- 1035 bedrifter
- 1036

1037 Helsepersonell og bemanning

- 1038
- 1039 Helsesektoren er under press, og helsepersonell rapporterer om uholdbare arbeidsforhold. De
- 1040 ansatte er helsevesenets viktigste ressurs, og vi trenger et helsevesen det er godt å jobbe i
- 1041 og der de ansatte har tillit. Det er mangel på helsepersonell, både på sykehus og i
- 1042 kommunehelsetjenesten. Vi må anerkjenne at det vil bli et økt behov for ansatte i helse- og
- 1043 omsorgstjenesten i årene som kommer, og legge til rette for dette. Rett bemanning er
- 1044 avgjørende for at pasienten får et tilbud av god kvalitet.

1045 SV vil

- 1046 • sørge for at arbeidshverdagen i alle deler av helsevesenet gir mulighet for mestring,
- 1047 kompetanseheving og hvile, slik at målet om hele faste stillinger blir realistisk
- 1048 • øke grunnbemanningen og gjøre hele og faste ansettelser til den klare hovedregelen i
- 1049 helsetjenestene
- 1050 • etablere langsiktige planer for å utdanne, rekruttere og beholde ansatte i offentlig
- 1051 helsevesen, og etablere flere praksisplasser for sykepleiere, helsefagarbeidere og
- 1052 annet helsepersonell, samt øke antall stillinger for leger i spesialisering
- 1053 • styrke økonomien til lærestedene til å kunne utdanne flere helsepersonell
- 1054 • at innleie fra bemanningsbyrå skal avvikles til fordel for fast ansatt helsepersonell
- 1055 • sikre en faglig begrunnet oppgavedeling
- 1056 • videreføre et fagarbeiderløft, med vekt på utdanning og samarbeid mellom
- 1057 kommunene og staten
- 1058 • likestille turnusordninger med skiftarbeid og legge til rette for tilpassede
- 1059 turnusordninger for de ansatte
- 1060 • sørge for reell involvering av helsepersonell ved utvikling og innføring av nye IKT-
- 1061 løsninger, inkludert kunstig intelligens
- 1062 • anerkjenne den viktige rollen til pårørende. Vi vil innføre samme rett til lønnet
- 1063 sykmelding for pårørende til voksne som den foreldre har for barn, 10 dager per
- 1064 kalenderår og vurdere å innføre sorgmelding.
- 1065

1066 Kommunehelsetjenesten

- 1067
- 1068 Skal vi sikre likeverdige tjenester over hele landet, er det viktig å både sikre et desentralisert
- 1069 helsetilbud og et helsetilbud som ivaretar alle, på tvers av sosial- og økonomisk ulikhet. Et
- 1070 godt helsetilbud for pasientene må sikre et helhetlig og sammenhengende tilbud mellom
- 1071 sykehus og kommunale tilbud, og med rask og god helsefaglig behandling. Vi må styrke
- 1072 kommuneøkonomien slik at alle kommuner kan tilby gode, pasientnære helsetjenester.
- 1073
- 1074

1075 **SV vil**

- 1076 • lansere en opptrappingsplan for habilitering- og rehabiliteringstjenestene i kommunene
- 1077
- 1078 • videreutvikle fastlegeordningen for å sikre rekruttering og at fastlegene vil bli værende, blant annet gjennom å øke andelen kommunalt ansatte fastleger
- 1079
- 1080 • styrke legevaktsordningen gjennom økte bevilgninger og realistiske rammer for legevaktsarbeid
- 1081
- 1082 • at alle kommuner skal være tilknyttet et frisklivstilbud og utvikle lavterskeltilbud for psykisk helse
- 1083
- 1084 • styrke kommuneøkonomien for å sikre at alle kommuner skal tilby gode lokale helsetjenester
- 1085
- 1086 • gjøre overgangen mellom sykehus og kommunale tilbud sammenhengende, og sikre et bedre samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene for å sikre helhetlige pasientforløp
- 1087
- 1088
- 1089

1090 **Sykehus**

1091 God styring, organisering og ledelse av helsetjenesten er avgjørende for et godt helsevesen.
 1092 Helseforetaksmodellen er udemokratisk og bidrar i tillegg til unødvendig byråkrati, lange
 1093 lederlinjer og stor avstand mellom folkevalgte, toppledelsen og underliggende virksomheter.
 1094

1095 Vi vil tilbake til en rammefinansiering av sykehusene og sikre ansattes medvirkning i alle ledd.
 1096 SV vil innføre krav om at beslutninger som omhandler sykehusstruktur, store investeringer og
 1097 vesentlige endringer i befolkningens helsetilbud blir gjenstand for politisk behandling. Målet er
 1098 å erstatte helseforetaksmodellen med en demokratisk styringsmodell.
 1099

1100 Helsetjenesten må være tilgjengelig for hele befolkningen over hele landet. Velfungerende
 1101 lokalsykehus er nødvendige i den akuttmedisinske behandlingsskjeden. Reisetid, geografi og
 1102 værforhold er tungtveiende faktorer som krever lokalsykehus med full akuttberedskap.

1103 **SV vil**

- 1104 • øke grunnfinansieringen av sykehusene i tråd med kostnadsvekst og investeringsbehov
- 1105
- 1106 • at nye sykehusbygg finansieres med øremerkede midler og avvikle dagens system der helseforetakene må gå med overskudd for å dekke kostnader til investeringer i bygg og materiell
- 1107
- 1108
- 1109 • arbeide for å tette investeringsetterslepet i sykehusene
- 1110
- 1111 • bygge sykehus som er store og fleksible nok, med rom for god pasientbehandling, godt arbeidsmiljø og kriseberedskap
- 1112
- 1113 • sikre befolkningen gode akuttmedisinske tjenester, uavhengig av bosted
- 1114
- 1115 • videreutvikle avtalespesialistordningen for å avlaste sykehusene, og gi bedre tilgang på spesialisthelsetjenester
- 1116
- 1117 • ga en ordning med etableringskontroll med private helsetjenester som sikrer at offentlige sykehus og helsetjenester ikke tømmes for personell og at private tilbud utarmer den offentlige helsetjenesten

1118 A11: Et mindretall i landsstyret bestående av Heming Olaussen, Gert Rietman, Anne
 1119 Kjendsheim, Olav Sanness Vika, Audun Herning vil legge til kulepunktet under:

- 1120
- 1121 • nedsette en kommisjon for å vurdere legalisering av assistert selvbestemt
 - 1122 livsavslutning. Kommisjonen må se på retningslinjer og hvilke konsekvenser et
 - 1123 lovverk som gir flere rettigheter i livets siste fase, vil få.
- 1124

1125 Ruspolitikk

1126 Norsk ruspolitikk må adressere alle typer rusmidler. Det krever en balansert og samtidig
 1127 innsats på mange områder; forebygging, tidlig innsats, behandling, ettervern, rehabilitering og
 1128 skadereduksjon. Ruspolitikken skal bygge på folkehelseperspektivet som sikter mot å
 1129 redusere helse- og sosialskadene tidligst mulig og mest mulig. Det er en nær og godt
 1130 dokumentert sammenheng mellom tilgjengelighet på rusmidler, forbruksnivå og omfanget på
 1131 skadene.

1132 Det drives i dag et utstrakt forebyggende arbeid i norske lokalsamfunn, både som del av
 1133 nasjonale satsinger, men også av lokale krefter. Titusener av ildsjeler bruker både av fritid og
 1134 arbeidstid for å skape trygge oppvekstmiljøer for barn og unge. Naboer, lag og foreninger er
 1135 ryggraden i norske lokalsamfunn og den viktigste ressursen i det forebyggende arbeidet. God
 1136 rusforebygging gir ofte positive effekter også på problemområder somvold, rasisme,
 1137 utenforskap, mobbing, skolefracfall, – og omvendt.

1138 Dagens ruspolitikk er feilslått. Forebyggingen rettet mot barn og unge er ikke
 1139 forskningsbasert, og basert på skremsel og straff. SV vil at forebyggingen skal følge FNs
 1140 standarder og være i tråd med kunnskapen på feltet, slik at færrest mulig utvikler et skadelig
 1141 forhold til rus. Rusomsorgen er underfinansiert, og behandlingsinstitusjoner legges ned. Dette
 1142 må snus. Behandlingen må i større grad ta tak i årsakene bak avhengigheten for å hindre
 1143 tilbakefall, og må være tilpasset hver enkelt sitt behov. Derfor må både somatisk helse,
 1144 psykisk helse og ettervern være en integrert del av rusomsorgen.

1145 SV vil

- 1146 • gjennomføre en rusreform der bruk og besittelse av ulovlige rusmidler
- 1147 avkriminaliseres og rusmiddelavhengige møtes med hjelp
- 1148 • øke antallet døgnplasser i tverrfaglig spesialisert rusbehandling i offentlig og ideell
- 1149 regi
- 1150 • styrke integrert ettervern etter rusbehandling i institusjon. Et sted å bo og stabilitet i
- 1151 livet er avgjørende for å lykkes med behandling.
- 1152 • jobbe med skadereduksjon av rusbruk, blant annet ved utdeling av brukerutstyr og
- 1153 muligheter for å få testet rusmidler for skadelig innhold. Dagens sprøyterom må
- 1154 utvides til å bli brukersteder.
- 1155 • ha en gjennomgang av den legemiddelassisterte rehabiliteringen (LAR), for å sikre at
- 1156 den sosialfaglige hjelpen blir sterkere, og for å gjøre programmet mer fleksibelt for
- 1157 de som bruker det.
- 1158 • sikre tilgang til samtidig rus- og psykiatrisk behandling i barne- og
- 1159 ungdomspsykiatrien, og opprette flere akutt plasser i psykisk helsevern og
- 1160 rusbehandling for barn og unge

- 1161 • gjøre det enklere for voksne med rusavhengighet å få psykisk helsehjelp.
- 1162 • sikre at hjelp til pårørende blir en del av behandlingstilbudene for rusavhengige
- 1163 • prioritere tidlig innsats. Frivilligheten, skoler, barnevern og kommuner må sikres
- 1164 tilstrekkelige ressurser til oppfølging av barn og unge i utsatte posisjoner
- 1165 • kvinner må få egne tilbud i rusomsorgen, det gjelder både for tverrfaglig spesialisert
- 1166 behandling og omsorgsinstitusjoner
- 1167 • sikre at medikamenter mot alkoholavhengighet kan tilbys på blå resept
- 1168 • stanse rusforebyggende praksis basert på ruskontrakter med ufrivillig biologisk
- 1169 prøvetaking og kontroll

1170 **A12: Et mindretall i landsstyret bestående av Sara Bell, Marianne Bilden, Audun Hammer**
 1171 **Hovda, Najma Ahmed, Aila Kamaly vil legge til følgende kulepunkt:**

- 1172
- 1173 • utrede en ordning med statlig monopol på regulert omsetning av cannabis
- 1174

1175 **Psykisk helse**

1176 I dag drives psykisk helsevern etter stoppeklokker. For de ansatte betyr det tidsklemme og
 1177 mindre tillit til å utøve sitt fag. Når det blir stadig færre døgnplasser innenfor psykisk
 1178 helsevern, skrives pasienter ut for tidlig og mennesker som trenger innleggelse får det ikke. Vi
 1179 vil styrke tilbudet med flere sengeplasser, mer ressurser til lavterskeltiltak, lokale botilbud og
 1180 å øke antallet spesialister. Vi vil særlig styrke tilbudet rettet mot barn og unge.

1181 De viktigste tiltakene vi gjør for å forebygge dårlig psykisk helse er å sørge for
 1182 helsefremmende arbeid i alle deler av samfunnet vårt. For personer i risikozonen for å utvikle
 1183 psykiske lidelser trengs det forebyggende tiltak som kan møte mennesker der de er.

1184 **SV vil**

- 1185 • stanse og reversere nedbyggingen av døgnplasser i psykisk helsevern og etablere
- 1186 flere brukerstyrte senger og langtidsplasser i spesialisthelsetjenestene
- 1187 • gjøre poliklinisk behandling i spesialisthelsetjenesten gratis for ungdom opp til 25 år
- 1188 • redusere bruk av tvang gjennom opplæring, økt bemanning og kompetanseheving.
- 1189 • styrke de kommunale psykiske helsetjenestene der variasjonen er uakseptabelt stor
- 1190 mellom ulike kommuner
- 1191 • styrke Individuell jobbstøtte (IPS) og jobbfokusert psykologisk behandling, slik at
- 1192 flere unge med psykiske helseplager får delta i arbeidslivet
- 1193 • øke psykologkapasiteten i det offentlige, redusere ventetidene og etablere en
- 1194 ordning som sikrer pasientene økonomisk forutsigbarhet
- 1195 • jobbe målrettet for å redusere antallet selvmord og selvmordsforsøk
- 1196 • sikre barn og unge med komplekse behov bedre helsehjelp ved å sikre samarbeid
- 1197 mellom skoler, helsetjenester og barnevern. Tjenestene må tilstrebe å møte barn der
- 1198 de er, og barn og unges stemme må bli tatt med i beslutninger om behandling og
- 1199 hjelp.

- 1200 • gi bedre behandling og lavterskel psykisk helsehjelp til de som sliter med
 1201 rusavhengighet, spilleavhengighet, selvmordstanker, ensomhet og andre lidelser der
 1202 menn er overrepresentert

1203 **A13: Et mindretall i landsstyret bestående av Aram Karim, Olav Sanness Vika vil erstatte**
 1204 **kapittelet over (linje 1176-1202) med kapittelet under (linje 1206-1239):**
 1205

1206 Psykisk helsevern i spesialisthelsetjenesten og i kommunene er under sterkt press. Et løft er
 1207 nødvendig for å sikre pasientene et likeverdig helsetilbud, og et bedre og lengre liv.
 1208 Samhandlingen mellom tjenestenivåene og på tvers av ulike tjenester, og avdelinger er
 1209 avgjørende fordi hjelpen må bygge på en biopsykososial tilnærming.
 1210

1211 Det er nødvendig særlig å styrke tilbudet rettet mot de med alvorlige og sammensatte
 1212 psykiske helseutfordringer og mot barn og unge. De viktigste tiltakene vi gjør for å
 1213 forebygge psykisk uhelse er å sørge for at alle får mulighet til å kjenne på mening, mestring
 1214 og tilhørighet.
 1215

1216 **SV vil**

- 1217 • stanse og reversere nedbyggingen av døgnplasser i psykisk helsevern og etablere
- 1218 flere brukerstyrte senger og langtidsplasser i spesialisthelsetjenesten
- 1219 • styrke de distriktpspsykiatriske sentrene (DPS), og vurdere forsøk med
- 1220 rammefinansiering og samdrift med kommuner.
- 1221 • ha arenaer/ambulante team med ansatte fra kommunen og
- 1222 spesialisthelsetjenesten som ACT/FACT team for å sikre helhetlig hjelp og
- 1223 sammenhengende behandling.
- 1224 • sikre rekruttering av lege- og psykologspesialister innen psykisk helse og rus og
- 1225 øke antall avtalespesialisthjempler
- 1226 • gjennomføre en kommunal opptrappingsplan for psykisk helse som følge av
- 1227 oppgaveoverføring fra spesialisthelsetjenesten styrke Individuell jobbstøtte (IPS)
- 1228 og jobbfokusert psykologisk behandling, slik at flere med psykiske helseplager får
- 1229 delta i arbeidslivet
- 1230 • redusere bruk av tvang gjennom opplæring, økt bemanning og kompetanseheving
- 1231 • styrke målrettede kliniske utdanningstilbud til de som arbeider med de mest
- 1232 alvorlige psykiske lidelser ved fagskoler, kompetansesentre, universitets- og
- 1233 høgskoler
- 1234 • styrke medisinfri behandling
- 1235 • styrke og samle kompetanse om traumelidelser og traumebehandling
- 1236 • jobbe for en mer recoverybasert tilnærming til psykisk helse
- 1237 • jobbe målrettet for å redusere antallet selvmord
- 1238 • gjøre poliklinisk behandling i spesialisthelsetjenesten gratis for ungdom opp til 25
- 1239 år
- 1240

1241 **Kvinnehelse**

1242 Helsevesenet er bygget opp rundt mannskroppen som norm, og kvinnehelse og
 1243 kvinnesykdommer er underprioritert og underfinansiert. Dette gjelder også fødsel, barsel og
 1244 tidlig barneomsorg, der det tas lite hensyn til kvinners behov for kontinuitet og støtte,
 1245 oppfølging og trygghet. Belastningene mange kvinner opplever gjennom overgrep,
 1246 trakassering og vold, blir for sjelden oppdaget eller møtt av helsevesenet. Konsekvensen er

1247 et høyt forbruk av helsetjenester, høy grad av sykefravær og at kvinners sykdommer
1248 oppdages sent og får utilstrekkelig behandling.

1249 SV mener at forskning på kvinnehelse må prioriteres, og vil sørge for at kvinners spesifikke
1250 helseproblemer tas på alvor i helsevesenet.

1251 SV vil

- 1252 • sørge for at kvinner får en-til-en-omsorg i aktiv fødsel, og nok tid til å kunne etablere
- 1253 amming før hjemreise. Følgetjenesten for gravide som har lang reisevei må styrkes,
- 1254 og der kvinners sikkerhet og følgetjeneste ikke kan garanteres, må alternative
- 1255 løsninger finnes, som langsiktig rett til fødselspermisjon og opphold.
- 1256 • innføre målrettet finansiering av kjønnsperspektivet i helse og få kjønnsperspektiv og
- 1257 kvinnehelse på pensum i helseutdanning
- 1258 • styrke kompetansen på forebygging og oppdaging av vold mot kvinner, og bidra til
- 1259 helhetlig oppfølging for å hindre volden i å få langsiktige helsekonsekvenser
- 1260 • sikre fødetilbudene i sykehusfinansieringen og øke innsatsen for en god og
- 1261 desentralisert fødselsomsorg
- 1262 • sikre jenter og kvinner tilgang på riktig og gratis prevensjon
- 1263 • avskaffe abortnemndene og sikre kvinners rett til å bestemme over egen kropp i tråd
- 1264 med retningslinjene til Verdens Helseorganisasjon
- 1265 • sikre tilbud om helsehjelp, veiledning og oppfølging av kvinner som opplever
- 1266 spontanabort, abort og senabort
- 1267 • sørge for at kvinners arbeidshelse likestilles med menns i yrkesskaderegelverket
- 1268 • fjerne aldersgrensen på nødprevensjon ved kjøp i butikk eller bensinstasjon
- 1269 • at gravide under 35 år også får tilbud om gratis NIPT-test
- 1270 • tilby medikamentell abort i primærhelsetjenesten gjennom fastlegen og
- 1271 kommunehelsetjenesten. Det skal ikke være lov å reservere seg fra å skrive ut
- 1272 abortpiller.
- 1273 • at det igangsettes et større forskningsprosjekt som synliggjør konsekvensene volden
- 1274 har på kvinnehelsen opp mot kvinners sykefravær
- 1275 • styrke forskning på kvinnehelse. Kvinner må ofte gjennom en lang lidelsesreise før en
- 1276 diagnose av sykklusrelatert sykdom stilles, som Endometriose, adenomiose, PMS og
- 1277 PMDD
- 1278 • sikre spesifikke behandlingstilbud egnet for kvinner i fengsel, som traumebehandling
- 1279 og selvmordsforebygging

1280
1281 **A14: Et mindretall i landsstyret bestående av Maria Bonita Igland, Stine Høivik, Lina Maria**
1282 **Karlsen, Audun Hammer Hovda, Najma Ahmed vil legge til følgende kulepunkt:**
1283

- 1284 • bevare og utvide tilbud om flerkulturell doula.
- 1285
- 1286 • styrke kompetansemiljøer på æresrelatert vold og negativ sosial kontroll i politiet,
- 1287 skoler og andre offentlige instanser i førstelinjen, inkludert et økt antall
- 1288 mangfoldsrådgivere i voksenopplæringen
- 1289

1290 A15: Et mindretall i landsstyret bestående av Audun Hammer Hovda, Najma Ahmed vil legge
1291 til følgende kulepunkt:

- 1292
- øremerke midler til oppfølging ved abort, herunder styrke hjelpen til de som opplever
1294 uønskede spontanaborter, særlig sent i svangerskapet
- 1295

1296 A16: Et mindretall i landsstyret bestående av Maria Bonita Igland, Stine Høivik, Audun
1297 Hammer Hovda, Najma Ahmed, Heidi Bjerga, Aram Karim vil legge til følgende kulepunkt:

1298

- 1299
- fjerne moms på sanitetsprodukter
- 1300

1301 Eldreomsorg

1302 Økt levealder gir en tilleggsressurs ved at flere kan bidra til fellesskapsløsninger dersom vi
1303 legger til rette for frivillighet og deltakelse, men det betyr også at flere vil få et langt liv som
1304 syke og hjelpetrequende. Særlig økningen i demens vil kreve en betydelig ressursinnsats.

1305 Lenger levealder, og flere syke, vil kreve at vi som storsamfunn vil måtte benytte en større
1306 andel av fellesskapets ressurser på helse- og omsorg. Differensierte botilbud,
1307 hjemmetjenester, nettverk og sosiale fellesskap må støtte opp under målet om at de eldre
1308 som selv ønsker det kan bli boende i eget hjem lengst mulig. Den enkelte planlegger for egen
1309 alderdom, gjennom f.eks. boligformue. Men de økonomiske forutsetningene er forskjellige, og
1310 fellesskapet må kompensere for denne forskjellen.

1311 SV vil

- 1312
- at utbygging av sykehjemsplasser forseres slik at alle eldre kan være trygge på at
1313 sykehjemsplass er tilgjengelig på det tidspunkt dette er faglig riktig omsorgsnivå
 - at pårørendes situasjon styrkes ved bl.a. permisjonsrettigheter, dagtilbud og
1314 avlastning som muliggjør at pårørende kan være i jobb
 - at kvalitets- og kompetansebaserte bemanningsnormer sikrer tilstrekkelig og
1316 kompetent bemanning i en sammenhengende tiltakskjede
 - at eldre over 75 år prioriteres som neste gruppe i tannhelsereformen
 - at alle tjenester skal være basert på at brukerne har avgjørende innflytelse på
1319 tjenestens innhold og utførelse
- 1320

1321

1322 2.4 Familie

1323 For at alle skal kunne vokse opp i en trygg familie, må vi sikre at alle barnefamilier har en
1324 grunnleggende økonomisk trygghet og at hjelp og støtte er tilgjengelig. Fellesskapet og staten
1325 må stille opp for de som trenger det mest, og det hviler et særlig ansvar når det er barn som
1326 lever i fattige familier eller dårlige forhold har behov for hjelp.

1327 **Familiepolitikk for trygghet**

1328 Alle barn har rett på en trygg oppvekst med gode muligheter. Den økonomiske støtten til
1329 barnefamilier må styrkes for å redusere andelen barn som vokser opp i fattige familier og gi
1330 en god start på livet til flere.

1331 **SV vil**

- 1332 • styrke foreldrepengeordningen, gjennom å gi far/medmor rett på tre uker lønnet
1333 permisjon etter fødsel. Vi vil øke ventestønad og vurdere å erstatte ventestønad
1334 med en utvidet foreldrepermisjon frem til de som har søkt om barnehageplass får
1335 innvilget det. Finansieringen bør skje i fellesskap mellom stat og kommune som
1336 incentiv for å sikre barnehageplass.
- 1337 • utvide retten på plass i barnehage slik at barn som fyller ett år senest innen utgangen
1338 av desember har rett på plass den måneden de fyller ett år
- 1339 • erstatte engangsstønad med et grunnbeløp for foreldrepenger på minimum to
1340 ganger folketrygdens grunnbeløp
- 1341 • sikre nødvendig oppfølging av foreldre de første leveårene, gjennom å etablere
1342 ordninger som gir oppsøkende tilbud til nye familier og lavterskeltilbud i
1343 barselperioden
- 1344 • sikre at fedre, eller medforelder, får egen og individuell opptjeningsrett til
1345 foreldrepermisjon uavhengig av mors aktivitetsplikt
- 1346 • utvide meklingsplikten ved samlivsbrudd og foreldretvister til seks timer før det kan
1347 reises sak for domstolene
- 1348 • trappe opp barnetrygden per barn til 30 000 kroner utbetalt årlig for å bedre den
1349 økonomiske situasjonen blant barnefamilier og redusere barnefattigdom.
1350 Barnetrygden skal prisjusteres årlig, ha særlige ordninger for enslige forsørgere og
1351 ellers være en universell ordning

1352

1353 **A17: Et mindretall i landsstyret bestående av Amund Røhr Heggelund, Jarle Brattespe,**
1354 **Torgeir Knag Fylkesnes vil legge til følgende tekst i kulepunktet over:**

1355 Det åpnes for at en del av finansieringen skjer ved at barnetrygden regnes som
1356 skattbar inntekt. Da vil alle få mer i barnetrygd sammenlignet med i dag, men de med
1357 lave og vanlige inntekter vil sitte igjen med vesentlig mer enn de med de høyeste
1358 inntektene.

1359

1360 **A18: Et mindretall i landsstyret bestående av Maria Bonita Igland, Stine Høivik, Anne**
1361 **Kjendsheim vil legge til følgende kulepunkt:**

- 1362 • at fødselspermisjonen skal starte ved fødsel. Den gravide skal sikres rett til
1363 svangerskapsenger fra senest tre uker før termin.

1364

1365 Barnevern

1366 Å beskytte utsatte barn er et av fellesskapets viktigste oppdrag. Derfor skal pengene
1367 fellesskapet bruker på barnevern gå til å hjelpe barn, ikke til å bygge private formuer. SV vil
1368 ruste opp barnevernet for å bedre ta vare på barn og familier.

1369 Barn skal få medvirke i barnevernet på individnivå, tjenestenivå og systemnivå, i tillegg til at
1370 barns andre grunnleggende prosessrettigheter skal respekteres. Barn sin stemme skal bli
1371 hørt og vektlagt i saker som angår dem.

1372 SV vil

- 1373 • gi alle skreddersydd hjelp, gjennom å øke bemanningen i det kommunale
1374 barnevernet
- 1375 • at profitt og anbud skal erstattes av institusjoner og tilbud drevet av det offentlige og
1376 ideelle aktører
- 1377 • styrke barnevernets oppfølging av fosterhjem og rekruttere flere fosterhjem, særlig
1378 blant minoritetsgrupper
- 1379 • styrke samarbeidet mellom helsevesenet og barnevernet. Vi vil ha et eget helseteam
1380 på alle barnevernsinstitusjoner.
- 1381 • innføre en ny nasjonal godkjenningsordning for alle barnevernsinstitusjoner
- 1382 • hindre at barn flyttes mye mellom institusjoner. Økt samarbeid og flere fagmiljøer for
1383 å sikre god oppfølging.
- 1384 • styrke barnevernsvakta i hele landet, og særlig i Oslo, siden de fungerer som
1385 barnevernsvakt for barn fra hele landet
- 1386 • gi barn og unge i barnevernsinstitusjon rett til å fullføre skoleåret der de går, selv om
1387 de flyttes til en annen skolekrets
- 1388 • øke mangfoldskompetansen i barnevernet
- 1389

1390 2.5 Likestilling

1391 SV er et feministisk parti. Det er fordi vi mener det er nødvendig med politiske tiltak for å sikre
1392 at alle kan leve frie liv, og fordi vi fortsatt har strukturer som gjør at kvinner i snitt tjener
1393 mindre enn menn og har en mindre andel av samfunnets maktposisjoner. Vold mot kvinner er
1394 fortsatt et samfunnsproblem i Norge.

1395 Mange av oss tilhører en eller flere undertrykte grupper. Det krever et særlig vern, spesielt
1396 når dette fører til press fra flere kanter samtidig. Målet er et samfunn der kjønn, seksualitet,
1397 etnisitet og funksjonsvariasjon ikke begrenser folks frihet.

1398 SVs likestillingskamp handler om å sikre alle mennesker frihet til å være den de er. Derfor
1399 kjemper vi mot undertrykkende og diskriminerende strukturer. Et likestilt samfunn innebærer
1400 større frihet for alle.

1401 Likestilling mellom kjønnene

1402 En utvidet velferdsstat, med barnehager, eldreomsorg og foreldrepermisjon har gitt norske
 1403 kvinner stor grad av frihet til å styre sitt eget liv, med muligheter for arbeid og inntekt.
 1404 Tilstrekkelig bemanning i velferden er en feministisk kampsak, både for familier og de som
 1405 jobber der. Familievennlige rettigheter, som foreldrepermisjon og rett til fridager med lønn ved
 1406 syke barn, er deler av velferdsstaten som gjør det mulig å stå i jobb samtidig som man
 1407 oppdrar en familie. Foreldrepermisjon og fedrekvote legger til rette for at fedre kan få være
 1408 mer sammen med barna sine. Dette er bra for menn, og det er bra for likestillingen. Samtidig
 1409 er det vanskelig å få hverdagen til å gå opp når begge foreldre er i full jobb. Det neste steget
 1410 mot et reelt likestilt samfunn er redusert arbeidstid for alle.

1411 Likestilling kommer ikke av seg selv, og krever at vi fjerner kvinneundertrykkende strukturer.
 1412 Kvinnefrigjøringen vi kjemper for i Norge er også en del av en internasjonal kamp for kvinners
 1413 frihet. Kvinners reproduktive rettigheter er under angrep i store deler av verden.

1414 De viktigste feministiske kampene i denne perioden er flere heltidsstillinger kombinert med
 1415 arbeidstidsreduksjon for alle, økt innsats mot vold mot kvinner, kvinnehelse og økonomisk
 1416 trygghet for nybakte foreldre.

1417 SVs grep for å nå disse målene omtales i kapitlene om arbeidsliv, helse, justis og familie.

1418 I dag er klasseforskjellene blant menn for store. Samtidig som noen menn har mye makt, høy
 1419 status og godt betalte jobber, så finner man også menn overrepresentert i flere dystre
 1420 statistikker som ensomhet, selvmord, rus, arbeidsledighet og frafall fra videregående
 1421 opplæring. Likestilling er ikke et nullsumspill. Løsningene som er bra for menns utfordringer,
 1422 er også positivt for hele samfunnet.

1423 SV vil prioritere å øke fødselspermisjon med lønn for far og medmor til tre uker, innføre en
 1424 mer praktisk skolehverdag, rett til arbeid og lavtersktilbud for psykisk helse.

1425 Detaljene ligger i kapitlene om utdanning, arbeid, justis og familie.

1426 SV vil

- 1427 • styrke aktører og frivillige organisasjoner som jobber med rettigheter, inkludering og
- 1428 trygge møterom for kvinner og minoritetsgrupper gjennom å sikre trygge og
- 1429 forutsigbare rammer, og øke tilskuddene deres gjennom pottter på statsbudsjettet som
- 1430 spesifikt omhandler arbeid mot kjønnsbasert undertrykkelse.

1431

1432 Funksjonsvariasjon

1433 Det er på høy tid at Norge blir et land der alle har mulighet til å delta på lik linje. FN-
 1434 konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) må inn i
 1435 den norske menneskerettighetsloven, og vi trenger langsiktige handlingsplaner for å sikre at
 1436 alle kan delta, uavhengig av funksjonsnivå.

1437 SV vil

- 1438 • at personer som har rett på brukerstyrt personlig assistanse (BPA) skal få dekket det
- 1439 gjennom folketrygden og ikke være avhengig av kommunens økonomi. Helsehjelp
- 1440 må inngå i BPA-ordningen.

- 1441 • styrke hjelpemiddelformidlingen og opprettholde den som en del av folketrygden for
- 1442 å sørge for at alle har likeverdig tilgang til hjelpemidler
- 1443 • at elever som trenger å bruke punktskrift, tegnspråk, tegn som støtte eller alternativ
- 1444 og supplerende kommunikasjon, må ha fullgod rett på opplæring,
- 1445 undervisningsmateriell og mulighet til å kommunisere med sitt språk i skolen
- 1446 • sikre en reell tilgang på tolk for personer som er avhengig av det, enten det er
- 1447 tegnspråktolk eller fra annet språk
- 1448 • innføre full regelstyrt tilskuddsordning for aktivitetshjelpemidler til voksne med
- 1449 funksjonsnedsettelse
- 1450 • sikre at unge voksne med funksjonsvariasjoner som ønsker å leie/eie egen bolig får
- 1451 veiledning og støtte til å oppnå dette.
- 1452 • innskrenke muligheten til å påberope seg uforholdsmessig byrde som grunnlag for å
- 1453 unndra seg lovkrav om universell utforming
- 1454 • innføre universell utforming som krav for å få offentlige tilskudd eller bevilgninger, og
- 1455 i offentlige anbud, med unntak for tilfeller der dette er åpenbart unødvendig
- 1456

1457 **Skeiv politikk**

1458 Ingen skal føle seg truet eller utsatt på grunn av sin legning eller kjønnsidentitet. SV skal føre
 1459 en aktiv politikk for å sørge for at alle kan leve frie liv og være trygge i egen identitet og
 1460 legning.

1461 **SV vil**

- 1462 • innføre en tredje juridisk kjønnskategori
- 1463 • gi transpersoner et verdig helsetilbud, hvor ikke-spesialiserte tjenester
- 1464 desentraliseres og avmonopoliseres
- 1465 • gjøre helsestasjonen for kjønn og seksualitet i Oslo til et nasjonalt kompetansesenter
- 1466 • styrke organisasjoner som jobber med rettigheter knyttet til kjønns- og
- 1467 seksualitetsmangfold og finansiere holdningskampanjer og lignende som gjør det
- 1468 enklere for unge å stå trygt i egen identitet
- 1469 • gjøre pater-est regelen kjønnsnøytral, slik at når noen føder et barn, blir personens
- 1470 ektefelle registrert som medforelder, uansett om det er som far eller som medmor
- 1471 • utrede muligheten for at barn kan ha flere juridiske foreldre
- 1472 • at menn som har sex med menn, skal få være blodgivere på lik linje med den øvrige
- 1473 befolkningen, uten den særskilte karanteneordningen de har i dag
- 1474 • ha en ny, revidert og utvidet nasjonal faglig retningslinje for behandling av
- 1475 transpersoner, som stemmer overens med internasjonale standarder
- 1476 • styrke den nasjonale innsatsen fra politiet mot hatkriminalitet og diskriminering av
- 1477 skeive, og senke terskelen for å anmelde hatmotivert vold
- 1478 • sørge for at ikke-binære transpersoner har like pasientrettigheter og lik rett på
- 1479 behandling som binære transpersoner.
- 1480

1481 Sannhet og forsoning

1482 Samene er urfolk i Norge, med sine egne språk, tradisjoner og næringer. Gjennom historien
1483 har staten ført en politikk for å viske ut samisk språk, identitet, kultur og næring, og deler av
1484 statlig politikk har videreført fornorskende politikk inn i vår tid. Også de nasjonale minoritetene
1485 kvener/norskfinner og skogfinner var utsatt for fornorsking. Dette ble gjennomgått i Sannhets-
1486 og forsoningskommisjonens rapport om statens fornorskingspolitikk mot samer,
1487 kvener/norskfinner og skogfinner. Den statlige fornorskingspolitikken har skapt sår og
1488 konflikter i mange lokalsamfunn, og myndighetene har et særlig ansvar for å legge til rette for
1489 at disse sårene kan leges.

1490 Fornorskingspolitikken av disse gruppene var altomfattende og langvarig, og det må også
1491 politikken for å reparere skadene etter fornorskningen være. SV vil sikre en helhetlig og
1492 systematisk oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport, som også ser til
1493 prosessene på finsk og svensk side. Nasjonale myndigheter, offentlige instanser og andre
1494 som er skyld i urett må si unnskyld, og gå i gang med å rette opp i uretten. Stortinget må sette
1495 i gang en gjennomgang av manglende implementering av regelverk og hvilke strukturelle
1496 endringer som er nødvendig for å endre dette.

1497 SV vil

- 1498 • vurdere å opprette et frittstående, eksternt organ direkte under Stortinget som et
- 1499 virkemiddel for å kontrollere regjeringens og forvaltningens oppfølging av Sannhets-
- 1500 og forsoningskommisjonens rapport
- 1501 • styrke samiske, kvenske og skogfinske institusjoner slik at disse er rustet til å
- 1502 oppfylle sine oppgaver, samt følge opp anbefalingene fra kommisjonens rapport
- 1503 • sørge for at kommuner, fylkeskommuner, direktorat og statlige forvaltning får
- 1504 tilstrekkelig opplæring og overføringer slik at de vet hva som er deres forpliktelser
- 1505 overfor Sametinget og andre samiske berørte parter er
- 1506 • utarbeide en handlingsplan for implementering av FNs erklæring om urfolks
- 1507 rettigheter i norsk lov
- 1508 • etablere en opptrappingsplan for kvensk/norskfinsk og skogfinsk språk og kultur,
- 1509 med særskilt satsing på språkopplæring i skolen og kulturliv
- 1510 • sette i gang en samlet gjennomgang av reindriftens arealsituasjon og betydning for
- 1511 samisk kultur slik Sannhets- og forsoningskommisjonen har foreslått
- 1512 • igangsette kartlegging og anerkjennelse av rettigheter til grunn og naturressurser
- 1513 utenfor Finnmark, og en ny forvaltningsordning for disse områdene
- 1514 • lovfeste sjøsamenes rett til fiske
- 1515 • sikre at den samiske befolkningen har likeverdige og tilfredsstillende helsetjenester,
- 1516 slik at Norge oppfylder forpliktelsene sine etter ILO 169. Det psykiske helsetilbudet
- 1517 må styrkes og utvides til hele den samiske befolkningen, uavhengig av bosted.
- 1518 • etablere et samisk kompetansesenter som skal sørge for å øke
- 1519 majoritetssamfunnets kunnskap om fornorskningen, dens konsekvenser samt
- 1520 samiske perspektiver
- 1521 • styrke den politiske og administrative kapasiteten til Sametinget
- 1522 • etablere en opptrappingsplan for hele bredden av samisk kunst og kultur, for å styrke
- 1523 språk, kultur, og utvikle kunst og kultur

- 1524 • opprette et eget samisk språkombud for å sikre at språk og opplæringsrettigheter blir oppfylt
- 1525
- 1526 • at det utarbeides en sannhets- og forsoningsrapport om statens fornorskingspolitikk
- 1527 og menneskerettighetsbrudd ovenfor romanibefolkningen
- 1528

1529 Likestilling og antirasisme

1530 Rasisme og diskriminering er skadelig, og gjennomsyrrer hele samfunnet. Det er et systemisk
 1531 problem og må bekjempes fra alle hold. Arbeidet mot rasisme og diskriminering må være
 1532 systematisk. Vårt mål er et samfunn der alle har like muligheter, uavhengig av hvem man er.
 1533 For å knuse rasismen i alle dens former holder det ikke med et fravær av rasisme, det krever
 1534 aktiv antirasistisk kamp, gjennom organisering og rettferdig politikk.

1535 SV vil

- 1536 • styrke eksisterende lover og regler som beskytter mot rasisme og diskriminering og ivaretar rettssikkerheten
- 1537
- 1538 • sikre antirasistiske aktører og frivillige organisasjoner som jobber med antirasisme og inkludering trygge og forutsigbare rammer, og øke tilskuddet deres
- 1539
- 1540 • ha en særlig satsing på minoriteters deltagelse i arbeidslivet, der det stilles særlige krav til offentlige aktørers tiltak for rekruttering og lik behandling, især når det gjelder lønn, forfremmelse og kompetanseheving
- 1541
- 1542 • styrke det nasjonale kompetansemiljøet innen hatkriminalitet i politiet
- 1543
- 1544 • videreføre egne handlingsplaner mot antisemittisme og islamofobi
- 1545
- 1546 • bevare rasismeparagrafen
- 1547
- 1548 • øke tilgangen på tolker og gjøre det enklere å få tolk
- 1549
- 1550 • sikre at vi har nok og relevant kunnskap om minoriteters helse og sosiale forhold, og gjennomføre befolkningsundersøkelser i relevante områder
- 1551
- 1552 • innføre en nasjonal kvitteringsordning i politiet for å hindre etnisk profilering
- 1553
- 1554 • øke støtten til diskrimineringsnemnda for å sikre effektiv håndheving av diskrimineringslovverket, og sikre at det er et reelt lavterskeltilbud for personer som ønsker å få sin sak vurdert
- 1555
- 1556 • styrke arbeid for språk og kultur for de fem folkegruppene som har status som nasjonale minoriteter i Norge: jøder, rom, kven, romani og skogfinner
- 1557
- 1558 • stille krav til kjønnsrepresentasjon i styrene til tros- og livssynssamfunn, og trekke statsstøtte fra trus- og livssynssamfunn som driver med negativ sosial kontroll
- 1559
- 1560 • sikre fri rettshjelp i rasisme- og diskriminerings saker
- 1561
- 1562 • tilrettelegge stillinger for personer med begrensede norskkunnskaper og tilby språktrening i arbeidstiden

1560 **A19: Et mindretall i landsstyret bestående av Audun Hammer Hovda, Najma Ahmed, Aram Karim vil legge til følgende kulepunkt:**

- 1562 • at alle skoler skal ha en handlingsplan mot rasisme
- 1563

1564 2.6 En rettferdig og human flyktning- og asylpolitikk

1565 Historisk mange menneske har lagt på flukt fra sine hjem. Flyktingleire er overfylte, og
 1566 fattige naboland tar mesteparten av byrden. Fremveksten av autoritære regimer gjør
 1567 asylretten stadig viktigere. Iranske feminister, ugandiske homofile, russiske krigsmotstandere
 1568 og kinesiske uigurer er bare noen av eksemplene på mennesker som risikerer fengsel, tortur
 1569 eller drap i hjemlandet for den de er og hva de tror på. I tillegg, i Europas grenseområder blir
 1570 frivillige hjelpearbeidere straffeforfulgt og trakassert for å hjelpe mennesker på flukt. Sivile
 1571 redningsoperasjoner i Middelhavet må få fritt leide uten straffeforfølgelse og omfattende
 1572 restriksjoner.

1573 SV mener at Norge må ta sin del av ansvaret og gi mennesker på flukt en trygg havn på en
 1574 verdig måte. Norge skal føre en solidarisk, rettferdig og raus flyktning- og asylpolitikk som
 1575 følger FN's anbefalinger og flyktningkonvensjonen.

1576 Norge må ta sin del av dugnaden

1577 Tallet på flyktinger er historisk høyt, og stadig flere risikerer liv og helse for en trygg havn i
 1578 Europa, men den nye asylpakten i EU bygger høyere murer rundt kontinentet, og stadig flere
 1579 europeiske land åpner for å sende asylsøkere til tredjeland i strid med asylretten.

1580 Norge har historie og kultur for å ta imot folk i nød. SV mener at Norge må ta sin del av
 1581 ansvaret.

1582 SV vil

- 1583 • ta imot 5000 overføringsflyktinger årlig, slik FN anbefaler
- 1584 • begrense bruken av midlertidig opphold. Varig opphold skal være hovedregelen
- 1585 • gjøre familiegjenforening enklere og rimeligere, og utvide den til å omfatte flere
 1586 familiemedlemmer
- 1587 • innføre utvidede ordninger for familiegjenforeninger for innbyggere fra land der
 1588 Norge har hatt et særlig internasjonalt engasjement og hvor det utspiller seg
 1589 prekære humanitære- og fluktsituasjoner
- 1590 • relokalisere båtflyktinger fra Hellas, Italia og andre europeiske land med høye
 1591 ankomster
- 1592 • at asylmottak skal være i offentlig og ideell regi. God bemanning, kvalifisert personell
 1593 og godt aktivitetstilbud skal være normen.
- 1594 • at asylsøknader skal behandles i Norge, og personene som søker asyl i Norge skal
 1595 bo på norske mottak og ikke sendes til tredjeland mens søknaden blir behandlet
- 1596 • gi beskyttelse til regimekritikere fra Russland, Belarus og land som utvikler seg i
 1597 tilsvarende diktatorisk retning, og opprettholde fluktmuligheter til Norge
- 1598 • gå imot forslaget om opprettelse av flyktingmottak utenfor Norge
- 1599

1600 Rettssikkerhet

1601 Asylsøkere er blant dem med dårligst rettssikkerhet i Norge. Asylsøkere har rett til å klage på
 1602 avslag, men sjelden rett til å bli hørt eller motsi utlendingsstyresmaktene. Resultatet er at

1603 viktig informasjon ikke kommer på bordet. De siste årene har UNE tapt mellom 35 og 45 % av
 1604 sakene som har blitt tatt opp i en rettsal. Svært få har råd til å gå rettens vei. SV mener det
 1605 er på høy tid med en reform av Utlendingsnemnda.

1606 **SV vil**

- 1607 • gjeninnføre rimelighetsvilkåret i internflukt vurderingen av asylsaker
- 1608 • innføre foreldelsesfrist på tilbakekall av statsborgerskap og oppholdstillatelse for
 1609 personer som har bodd i landet i mer enn ti år
- 1610 • reformere Utlendingsnemnda ved å gi asylsøkere rett til kontradiksjon, to-
 1611 partsprosess og mer muntlighet i klagesakene. Flere saker skal behandles i nemnd
 1612 med personlig fremmøte.
- 1613 • styrke de frivillige rettshjelpstiltakene
- 1614 • ivareta rettighetene til statsløse. En definisjon av statsløshet må innføres i lovverket,
 1615 og likedan en statsløshetsprosedyre og et eget oppholdsgrunnlag for statsløse.
- 1616 • evaluere UDIs bruk av biologiske aldersundersøkelser og deres vektning av
 1617 aldersestimering
- 1618

1619 **Barnets beste**

1620 Vi har et særskilt ansvar for å gi trygghet til barn på flukt. Barn som søker vern alene, er en
 1621 spesielt sårbar gruppe. Barns beste må veie tyngre enn innvandringsregulerende hensyn, og
 1622 barn skal aldri bli stilt til ansvar for foreldrenes handlinger.

1623 **SV vil**

- 1624 • overføre omsorgen for enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet
- 1625 • lovfeste retten til barnehage og SFO for barn som bor på mottak
- 1626 • fjerne ordningen med midlertidig oppholdstillatelse for enslige mindreårige
 1627 asylsøkere
- 1628 • forby internering av barn under EU-pakten
- 1629 • at barnevernet får plikt til å undersøke omsorgen for enslige mindreårige asylsøkere
 1630 som bor privat med følgeperson
- 1631 • at forsvinninger må etterforskes skikkelig
- 1632 • sikre barns rett til å bli hørt og at barnets beste tillegges større vekt, særlig i saker
 1633 ved utvisning av en forelder
- 1634 • reversere botidskravet for flyktninger og deres familie fra fem til tre år
- 1635

1636 **Integrering og inkludering**

1637 Inkludering av innvandrere må starte fra dag én, med god norskopplæring og mulighet til
 1638 deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. Vi trenger folk for å trygge velferdsstaten vår. Det er
 1639 derfor en stor utfordring at for mange innvandrere blir stående utenfor arbeidslivet.

1640 SV vil

- 1641 • at lengeværende asylsøkere med endelig avslag skal få varig opphold på
- 1642 humanitært grunnlag senest 10 år etter registrering
- 1643 • sikre papirløse migranter rett og reell tilgang til nødvendig helsehjelp
- 1644 • gjeninnføre retten til norskopplæringen for asylsøkere – med eller uten opphold
- 1645 • at lengeværende og ureturnerbare asylsøkere må gis rett og tilgang til helsehjelp,
- 1646 arbeid, bolig og utdanning
- 1647 • styrke introduksjonsprogrammet. Vi må sikre at all grunnleggende kvalifisering kan
- 1648 tas og fullføres innenfor ordningen, og tilpasse regelverket slik at fleksibilitet med
- 1649 hensyn til lengde ivaretas
- 1650 • styrke arbeidet mot arbeidslivskriminalitet, blant annet for å hindre utnyttelse av
- 1651 arbeidstakere med lave norskferdigheter
- 1652 • styrke norskundervisningen og fagopplæringen for mindreårige flyktninger og
- 1653 asylsøkere
- 1654 • gi alle nyankomne ungdommer i aldersgruppen 12-18 gratis fritidsaktiviteter
- 1655 • at alle flyktninger som søker opphold i Norge får like rettigheter, uavhengig av hvilket
- 1656 land de kommer fra
- 1657 • innføre en amnestiordning for mennesker som har oppholdt seg i Norge i over fem
- 1658 år, og som staten ikke har klart å returnere
- 1659 • at det skal bli enklere for flyktninger med relevant fagutdanning å få godkjent
- 1660 utdanningen i Norge slik at de kommer raskt ut i arbeid
- 1661

1662 2.7 Oppvekst og utdanning

1663 Noe av det viktigste vi gjør som samfunn, er å bidra til en god oppvekst, gode
1664 allmennkunnskaper og utdanning for våre barn og unge. Det er viktig at vi har barnehager og
1665 skoler som er i stand til å møte hver enkelt på deres premisser, og som kan sørge for lek,
1666 læring, mestring og trivsel. Likevel er hverdagen til ansatte som skal omdanne målene til
1667 praksis svært krevende, med for få folk på jobb og ressurser som ikke strekker til.

1668 SV vil satse mer på de menneskene som tar vare på barna våre. Med tilstrekkelig
1669 kompetente lærere, barnehageansatte og andre ansatte, vil vi gjøre dem i stand til å tilpasse
1670 og møte hvert enkelt barn og ungdom, flerkulturell bakgrunn og kompetanse blant ansatte er
1671 en viktig ressurs. Vi vil gjøre barnehager og skoler mer praktiske og fysiske, med større rom
1672 for trivsel, lek og mestring. Ingen skal drive butikk på våre barn, og vi skal jobbe for at alle
1673 økonomiske tilskudd til barnehager og skoler kommer barna til gode.

1674 Flere ansatte i skole og barnehage

1675 Norske barnehager og skoler er underbemannet. Ansatte arbeider under stort press,
1676 sykmeldinger er utbredt og vi har et stort rekrutteringsproblem.

1677 Vi trenger flere ansatte med riktig kompetanse. Forsøk har vist at økt bemanning gir gode
1678 resultater, mindre sykefravær og mer trivsel. SV vil avbyråkratisere lærerrollen og styrke laget
1679 rundt læreren, slik at de får utført sitt faktiske virke og at barn og unge får den helhetlige
1680 oppfølgingen de trenger.

1681 SV vil

- 1682 • ha flere ansatte i barnehagen. Styrke rammene i dagens bemanningsnorm og sikre
1683 forsvarlig bemanning i hele åpningstiden. Det må settes inn vikarer ved fravær. Store
1684 private barnehageeiere og kommuner bør ha fast ansatte vikarer.
- 1685 • styrke lærernormen i skolen, ha flere ansatte i skole og SFO, styrke
1686 skolehelsetjeneste og få flere sosiallærere, spesialpedagoger, barne- og
1687 ungdomsarbeidere og miljøterapeuter i skolen
- 1688 • styrke finansiering og retten til etter- og videreutdanning og arbeidsplassert
1689 utdanning for faggrupper knyttet til barnehage og skole
- 1690 • ha et gratis SFO-tilbud av høy kvalitet og med flere ansatte. SFO skal være åpen
1691 timene før og etter skoletid for 1.-4. trinn og for barn med særskilte behov på 1.-
1692 7.trinn.
- 1693 • at betalingsaktiviteter som ikke er i kommunal regi ikke skal foregå på skolens
1694 område i SFO-tiden
- 1695
- 1696 • etablere en bemanningsnorm for SFO

1697 **A20: Et mindretall i landsstyret bestående av Sara Bell, Amund Røhr Heggelund, Anne**
1698 **Kjendsheim, Audun Herning, Aila Kamaly, Marian Hussein, Kirsti Bergstø og Torgeir Knag**
1699 **Fylkesnes vil stryke kulepunktet over.**

1700

1701 En praktisk og variert skole for alle

1702 SV vil arbeide for en styrking av de praktiske og estetiske fagene i grunnskolen. Målstyringen
 1703 i skolen har gått for langt. Standardiserte prøver og teoretisering har resultert i for mye
 1704 pugging, og for lite praktisk læring og fysisk aktivitet. I ungdomsåra gir dette seg uttrykk
 1705 gjennom et for høyt antall som ikke fullfører videregående opplæring. Men problemet oppstår
 1706 ofte allerede i førsteklasse, fordi forutsetningen for seksårsreformen – læring gjennom lek –
 1707 er ikke fulgt opp. Dette rammer spesielt mange gutter.

1708 SV vil ha en motiverende skole, hvor hver enkelt elev får nødvendig støtte og oppfølging til å
 1709 fullføre sin skolegang. SV vil ha en inkluderende fellesskole med en praktisk og variert
 1710 skoledag, der skolen dyrker fram et større mangfold av ferdigheter. Skolen må ivareta de
 1711 minste barnas behov for fysisk aktivitet og fri lek. Lærerne må ha gode rammer og
 1712 pedagogisk frihet. En mer praktisk skolehverdag krever flere ressurser og lærere med
 1713 adekvat kompetanse.

1714 SV vil

1715 • beholde dagens 10-årige grunnskole med skolestart for 6-åringer, men at førsteklasse
 1716 i større grad skal preges av læring gjennom lek og praktisk-estetiske fag i tråd med
 1717 evalueringen

1718 **A21: Et mindretall i landsstyret bestående av Ingrid Fiskaa, Lina Maria Karlsen, Marit**
 1719 **Aklestad, Audun Hammer Hovda, Najma Ahmed, Gjermund Skaar, Espen Christer Endal,**
 1720 **Haitham El-noush, Anne Kjendsheim, Gina Barstad, Astrid Kjelsnes og Mali Steiro**
 1721 **Tronsmoen vil erstatte kulepunktet over med kulepunktet under:**

1722 • ha skolestart det året barnet fyller 7 år

1723

1724 • erstatte hjemmelekser med skolelekser i grunnskolen

1725 • at elevene skal lære to skriftlige målformer

1726 • reversere deler av timetallutvidelsene som har vært i grunnskolen og heller prioritere
 1727 midlene til høyere lærertetthet

1728 • sørge for at alle elever har tilgang på tilpassede læremidler og universell utforming
 1729 ved sine skoler gjennom å etablere en ordning med rentefrie lån for universell
 1730 utforming av skolebygg, samt en forpliktende tidsfrist om at alle skoler skal være
 1731 universelt utformet innen 2035

1732 • styrke tegnspråkopplæringen. Vi må sørge for at alle tegnspråklige elever får ivaretatt
 1733 retten til opplæring i og på tegnspråk på en fullverdig måte. Kvaliteten må være god
 1734 nok, og elevene må få en mulighet til å være og lære i et tegnspråklig miljø på skolen.

1735 • iverksette tiltak for barn og ungdom med ufrivillig skolefravær, eller som står i fare for
 1736 å ikke fullføre utdanningsløpet, slik som produksjonsskolene. Gi elever mulighet til et
 1737 frivillig, alternativt 11. skoleår.

1738 • styrke de regionale vitensentrene som landsdekkende virkemiddel for en mer praktisk
 1739 skole

1740 • sikre en god sidemålsopplæring med egen karakter i ungdomsskolen og i den
 1741 studieforberedende opplæringen

1742 • sikre nynorsk i opplæringen og gi nynorskelever like gode vilkår i skolen som
 1743 bokmålselever

- 1744 • sørge for at samiske elevers rett til opplæring i og på samiske språk blir overholdt. Det
- 1745 trengs mer læremidler. Vi vil fjerne kravet om master ved samisk undervisning for å
- 1746 rekruttere flere samiske lærere.
- 1747 • la elever på ungdomsskolen velge to valgfag i året, uten å øke det totale timetallet på
- 1748 skolen
- 1749 • sørge for at unødvendige arbeids - og administrative oppgaver, og rapporteringskrav,
- 1750 fjernes fra grunnskolelæreren gjennom en tillitsreform
- 1751 • på sikt ha gratis skolemat på alle klassetrinn, men prioritere å først innføre gratis og
- 1752 sunn skolemat på ungdomsskole og videregående
- 1753 • i større grad ta naturen i bruk som læringsarena for å gjøre skoledagen mer variert og
- 1754 praktisk, styrke naturforståelsen og bidra til fysisk aktivitet
- 1755 • legge til rette for senere start på skoledagen for elever på ungdomsskole og
- 1756 videregående
- 1757 • fjerne dagens fraværsgrense og sikre at elever med høyt fravær får den oppfølgingen
- 1758 og tilretteleggingen de trenger for å fullføre videregående
- 1759
- 1760 • ha en mer rettferdig og læringsfremmende vurderingskultur, og derfor erstatte deler av
- 1761 dagens eksamensordning med alternative vurderingsformer, for eksempel
- 1762 mappevurdering.

1763 **A22: Et mindretall i landsstyret bestående av Audun Hammer Hovda og Najma Ahmed vil**
 1764 **erstatte kulepunktet over med kulepunktet under:**

- 1765 • avskaffe dagens eksamensordning
- 1766
- 1767 • opprette en ordning som gjør det mulig å hoppe fra studieforberedende linje til
- 1768 yrkesfag uten å måtte ta et helt år om igjen
- 1769 • øke andelen som fullfører yrkesfaglig utdanning ved å ta i bruk alternative veier til
- 1770 fagbrev, slik som Steigen-modellen
- 1771 • sikre at lærerne får tilstrekkelig tid til å følge opp elever som er utplassert i bedrift i
- 1772 faget Yrkesfaglig fordypning ved at de får tildelt alle timene i faget
- 1773 • at skolene selv skal kunne velge å innføre mobilforbud
- 1774 • ta skjerm i barnehage og skole skal brukes på læringsfremmede måter. Bruk av
- 1775 skjerm skal ikke være en erstatning for lærerens tilstedeværelse, og bruk av digitale
- 1776 læringsressurser skal være pedagogisk begrunnet.
- 1777 • gi lærlinger likt stillingsvern som andre arbeidstakere
- 1778 • lovfeste retten til læreplass
- 1779 • øke og fullfinansiere utstyrsstipendet på videregående skole
- 1780 • ha helhetlig undervisning om seksualitet, sunne relasjoner, vold og grensesetting fra
- 1781 barnehage opp til vgs. Dette inkluderer tilbud rettet mot unge.

1782 **A23: Et mindretall i landsstyret bestående av Ingrid Fiskaa, Marit Aklestad, Espen Christer**
 1783 **Endal og Mali Steiro Tronsmoen vil legge til de tre kulepunktene under:**

- 1784 • innføre et nasjonalt mobilforbud på grunnskole og videregående skole, når den ikke
- 1785 brukes til pedagogiske formål
- 1786 • sørge for flere fysiske lærebøker i skolen

- 1787 • dempe det digitale trykket i skolen

1788

1789 Profittfri oppvekst

1790 Dagens barnehagepolitikk reduserer foreldrenes valgfrihet. Ved synkende behov for
1791 barnehageplasser tvinges kommuner til å legge ned gode og populære kommunale
1792 barnehager fordi de ikke har myndighet til å planlegge det helhetlige barnehagetilbudet.
1793 Foreldre og barn risikerer dermed å miste gode og populære kommunale barnehager.

1794 Digitaliseringen i skolen har tilrettelagt for en økning i kommersielle aktørers tilstedeværelse i
1795 barns skolehverdag. Dette utfordrer barnas personvernrettigheter. Bedriftsmodellene til de
1796 digitale verktøyene som brukes i skolen i dag er grunnlagt på overvåkningsbasert reklame og
1797 algoritmer som kan ha negative effekter på barn og unges mentale helse.

1798 SVs mål er en profittfri barnehagesektor, hvor hver krone til barnehagene skal gi kvalitet til
1799 det pedagogiske tilbudet og gode arbeidsvilkår for de ansatte. Det er behov for en
1800 demokratisk styring av barnehage- og skolesektoren, slik at kommunene og
1801 fylkeskommunene kan planlegge for et helhetlig tilbud og antall private plasser reduseres.

1802 SV vil

- 1803 • gi kommunene mulighet til å prioritere ideelle framfor kommersielle aktører
- 1804 • sørge for at kommunene har, og bruker, forkjøpsrett til private barnehager. SV vil
- 1805 tidsbegrense tilskuddet til private barnehager.
- 1806 • at alle økonomiske tilskudd til barnehager og skoler kommer barna til gode. Eiere av
- 1807 private barnehager og skoler skal ikke kunne ta ut profitt.
- 1808 • forhindre at digitale tjenester utnytter barn og unge. Vi må sørge for strengere
- 1809 regulering og håndheving av kommersielle aktører som tilbyr digitale tjenester rettet
- 1810 mot barn og utdanning.
- 1811 • sikre at skolens digitale verktøy er reklamefrie og ivaretar barns
- 1812 personvernsopplysninger. Det må derfor utvikles egne ikke-kommersielle
- 1813 læringsressurser og læringsplattformer for skoleverket.

1814

1815 2.8 Forskning og høyere utdanning

1816 Forskning bygger samfunn. Nysgjerrighetsdrevet forskning og høyere utdanning gir oss
1817 kunnskap om vår egen historie, innsikt om mennesket og naturen, skjerper kritisk sans og
1818 evne, og er nødvendig for å løse utfordringer som klimakrisen og kreftgåten. Dessverre ser vi
1819 at målstyring og kommersialisering svekker den frie og åpne forskningen. I en verden der
1820 alternative fakta brer om seg, trenger vi mer enn noensinne fagskoler, høyskoler og
1821 universiteter for alle, uavhengig av inntekt, og fri og åpen forskning.

1822 Forskning

1823 Tilliten til forskning er under press, blant annet grunnet falske nyheter og press på
1824 ytringsfriheten. Vi er avhengige av en sterk kunnskapssektor vi kan stole på.

1825 Vi vil sikre fri, offentlig finansiert forskning for å utvikle ny kunnskap og finne de løsningene
1826 samfunnet faktisk trenger. Vi trenger en forskningssektor med sterke fagmiljø over hele landet
1827 – regionale bemanningsutfordringer løses best med en mangfoldig og desentralisert
1828 universitets- og høyskolesektor. Skal vi lykkes med grønn omstilling og redusere forskjellene,
1829 trenger vi fri forskning.

1830 **SV vil**

- 1831 • at en større andel av samfunnets ressurser brukes på forskning. SV vil sikre en høy
1832 grunnbevilgning til universitetene og høyskolene, øke basisbevilgningene til
1833 forskningsinstituttene og sikre flere frie og forskerinitierte prosjekt.
- 1834 • at den akademiske friheten styrkes og respekteres, både for forskere og institusjoner.
1835 SV vil grunnlovsfeste den akademiske friheten.
- 1836 • få ned midlertidigheten blant vitenskapelige og teknisk-administrativt ansatte.
- 1837 • redusere arbeidspresset for vitenskapelig ansatte blant annet gjennom bedre
1838 administrativ støtte og færre rapporteringskrav
- 1839 • bruke mer av forskningsressursene til forskning på grønn og rettferdig omstilling
- 1840 • etablere et nasjonalt kompetansesenter for samisk innhold i lærerutdanningene
- 1841 • sikre funksjonshindrede studenter rett til funksjonsassistanse under utdanning, både i
1842 skolehverdagen og i praksisperioder i forbindelse med studier

1843 **A24: Et mindretall i landsstyret bestående av Ingrid Fiskaa, Marit Aklestad, Hege Lothe og**
1844 **Mali Steiro Tronsmoen vil legge til kulepunktet:**

- 1845 • sikre at studenter går ut av lærerutdanningene med kompetanse til å undervise i og på
1846 nynorsk
- 1847

1848 **Studenter**

1849 Skal vi sikre kunnskap for en bærekraftig samfunnsutvikling, er vi helt avhengige av at det
1850 ikke er foreldres lommebok som avgjør hvem som kan ta seg råd til å studere. SV vil derfor
1851 sikre like muligheter for høyere utdanning for alle. Studiestøtta er for lav og forsterker
1852 klasseskillet innen høyere utdanning. All offentlig høyere utdanning skal være gratis.
1853 Gratisprinsippet skal også gjelde for internasjonale studenter utenfor EU/EØS og Sveits.

1854 **SV vil**

- 1855 • øke studiestøtta til 2G. 40 % skal gis som stipend etter fullførte studiepoeng
- 1856 • bygge flere studentboliger, også ved mindre studiesteder. SV vil bygge 6000
1857 studentboliger i året, til målet om en nasjonal dekningsgrad på 30 % er nådd. Vi vil
1858 også innføre tilskudd til renovering av eldre studentboliger.
- 1859 • sikre tilstrekkelig og forutsigbar finansiering av studentenes helse- og
1860 mestrings tjenester
- 1861 • sikre høyere verdsetting av undervisningskompetanse og krav til pedagogisk
1862 kompetanse hos undervisningspersonell

- 1863 • gjøre det lettere å få barn som student. SV vil øke støtten for studenter med barn,
- 1864 samt styrke rettighetene for gravide og studenter med barn.
- 1865 • endre opptakssystemet til høyere utdanning, slik at relevante karakterer kan vektes
- 1866 høyere til hovedopptaket, og opprette en sidevei der blant annet relevant
- 1867 arbeidserfaring kan vektlegges
- 1868 • ha flere studier med opptaksprøver, intervjuer og lignende ordninger for opptak
- 1869 • sikre at utdanningsinstitusjonene må legge til rette for studentpolitisk arbeid, samt at
- 1870 studentpolitisk arbeid er gyldig fravær
- 1871 • bruke kvotering og andre virkemidler for å få flere menn inn i helse- og
- 1872 oppvekstutdanninger, og for å få flere kvinner inn i realfag og teknologi, der det er
- 1873 skjev kjønnsbalanse
- 1874 • fjerne kravet om egenbetaling for studier for studenter fra utenfor EØS
- 1875 • satse på profesjonsutdanninger i hele landet, for å styrke rekruttering til velferdsyrker
- 1876 i distrikts-Norge
- 1877 • støtte fleksible og desentraliserte utdanninger
- 1878

1879 **Styrke den yrkesfaglige utdanningen**

1880 Dersom fagarbeiderne fortsatt skal spille en viktig rolle for innovasjonen i norsk arbeidsliv og
 1881 det grønne skiftet, krever det nok lærlingeplasser, videreutdanning og kompetanseheving. I
 1882 dag mangler det gode nok videreutdanningsmuligheter for fagarbeidere, og arbeidslivet får
 1883 ikke den kompetansen de trenger.

1884 SV vil bygge ut fagskoleutdanningene, både i bredden og dybden, for å styrke yrkesveien fra
 1885 videregående utdanning til høyere yrkesfaglig utdanning. Men det må skje på en slik måte at
 1886 det styrker egenarten og den erfaringsbaserte utdanningen som kjennetegner fagskolene.

1887 **SV vil**

- 1888 • øke antall studieplasser på fagskolene for å imøtekomme det grønne skiftet og
- 1889 arbeidsdeling i helsesektoren
- 1890 • styrke kvaliteten og sikre en mer rettferdig og forutsigbar finansiering av
- 1891 fagskoleutdanning
- 1892 • gi fagskolene mulighet til å bygge seg opp som en selvstendig utdanningsvei, på et
- 1893 høyere nivå enn i dag. Målet er å sikre at fagarbeidere får tilstrekkelig
- 1894 videreutdanning som svarer til arbeidslivets kompetansekrav.
- 1895 • øke lærlingtilskuddet slik at det kan bli flere læreplasser i privat sektor, samt
- 1896 øremerke midler til flere lærlinger i det offentlige
- 1897

1898 **2.9 Kommunal**

1899 Folk skal ha makt over lokalsamfunnene sine, også mellom valg. Det skal være mulig og godt
 1900 å bo i hele landet. SV jobber for at alle kommuner skal ha økonomi til gode velferdstjenester
 1901 til innbyggerne. Lokalpolitikere skal ha en stor verktøykasse for å sikre innbyggernes behov

1902 og kompetanse til å fatte vedtak som ivaretar sårbar natur. SVs boligpolitikk skal sørge for
1903 trygge boliger for alle.

1904 **Bolig**

1905 Bolig har blitt en av de største ulikhetsmaskinene i dagens samfunn, der arv, flaks og
1906 muligheten til å tåle en enorm gjeldsbelastning avgjør om en kommer inn på boligmarkedet.
1907 De færreste har råd til å kjøpe bolig i byene og pressområdene rundt, noe som fører til at folk
1908 med vanlige lønninger flyttes ut av sentrumsnære boligområder.

1909 SV ønsker å gjenreise en sterk sosial boligpolitikk og ha tiltak som kan stoppe
1910 boligspekulasjon. Bolig skal være et hjem – ikke noe å spekulere i. Det haster med å få bygd
1911 flere boliger, men vi må samtidig sørge for at vi bygger de rette boligene. SV vil bygge gode,
1912 trygge og stabile alternativer for de som ikke eier egen bolig. Vi må ha en langsiktig politikk
1913 som sikrer en allmenn boligsektor (ikke-kommersiell utleie). Dagens utleiemarked er for
1914 sårbart, og leietakere har ofte dårlige og ustabile boforhold. Det må bygges flere regulerte
1915 utleieboliger som dekker de reelle boligbehovene, både i byer og i distriktene. Vi må styrke
1916 leietakeres rettigheter, slik at de som ikke eier egne boliger får gode og stabile boalternativ. Vi
1917 trenger også flere tilpassede boliger som sikrer at eldre kan bo trygt hjemme når
1918 hjelpebehovet øker. Det er en menneskerett å ha et trygt og godt sted å bo, og det må
1919 politikken reflektere.

1920 **SV vil**

- 1921 • legge til rette for flere kommunale tomte- og utbyggingsselskaper for å drive frem
1922 boligbygging
- 1923 • utrede om Husbanken skal tilby rimelige lån og lånegarantier til offentlige og ideelle
1924 tomte- og utbyggingsselskap og ikke-kommersielle boligbyggerlag, for bygging av
1925 ikke-kommersielle boliger
- 1926 • sikre at kommuner kan stille krav om bygging av ikke-kommersielle boliger og
1927 utleieboliger, og stille krav om tidsfrister for realisering av nye reguleringsplaner
- 1928 • etablere og gi tilskudd til å bygge opp en ikke-kommersiell utleieboligsektor, med pris-
1929 og omsetningskontroll
- 1930 • gi Husbanken utvidede lånerammer og en tydeligere rolle i boligpolitikken. Husbanken
1931 skal kunne gi startlån til flere enn de gjør i dag.
- 1932 • etablere en sameieordning for førstegangskjøpere i Husbanken for låntakere som har
1933 betalingsevne, men mangler egenkapital. Ved salg tar Husbanken sin andel av tap
1934 eller gevinst.
- 1935 • bygge flere studentboliger, slik at studenter får tilgang til rimelige boliger utenfor det
1936 private leiemarkedet
- 1937 • at prisnivået på kommunal- og omsorgsboliger må reguleres på nivå med drifts- og
1938 vedlikeholdskostnader, og ikke etter gjengs leie
- 1939 • innføre høyere skattlegging og strengere regulering av dagsutleie i privateide boliger
- 1940 • ha en progressiv beskatning på bolig og annen eiendom, og fjerne grensa for
1941 maksimal eiendomsskatt. Kommunene skal ha mulighet til å sette høyere
1942 eiendomsskatt på sekundærboliger.
- 1943 • regulere bankenes kredittgivning, slik at førstegangskjøpere lettere får tilgang til kreditt
1944 og det blir mindre gunstig å ta opp lån til kjøp av sekundærbolig

- 1945 • ta i bruk flere virkemidler for å kontrollere leiemarkedet og styrke leietakeres
- 1946 rettigheter. I områder hvor prispresset er stort, bør kommunene kunne sette en
- 1947 makspris per kvadratmeter.
- 1948 • sikre alle retten til et sted å bo. Kommuner skal ikke ha anledning til å kriminalisere
- 1949 bostedsløshet.
- 1950 • styrke husleieloven med hensikt om å øke rettsvernet til leietakere
- 1951 • sørge for at kommunene kan prioritere reguleringer som sikrer at fastboende ikke
- 1952 fortrenses fra boligmarkedet eller plages av overturisme., som å gi kommuner
- 1953 mulighet til å begrense eller forby korttidsutleie i områder med stort press på
- 1954 boligmarkedet.
- 1955 • åpne for at kommuner kan innføre turistskatt slik at turismen dreies i mer bærekraftig
- 1956 retning. Turistskatt skal tilfalle den aktuelle kommunen.

1957 **A25: Et mindretall i landsstyret bestående av Ingrid Fiskaa, Audun Hammer Hovda, Najma**
 1958 **Ahmed, Astrid Kjelsnes, Mali Steiro Tronsmoen og Aila Kamaly vil legge til kulepunktet under:**

- 1959 • at man kan overta en bolig dersom du har oppholdt deg i den i minst 3 år uten at eier
- 1960 har tatt juridiske grep for å kaste deg ut
- 1961

1962 **Levende lokalsamfunn**

1963 En vedvarende sentraliseringsprosess presser de fleste kommuner i Norge. Mange
 1964 distriktskommuner sliter med fraflytting, minkende befolkning og synkende skatteinngang, og
 1965 må utvikle strategier for å skape arbeidsplasser, rekruttere fagfolk og opprettholde den
 1966 offentlige tjenesteytingen. Sentrale kommuner må finne løsninger på alle de utfordringene
 1967 tilflyttinga skaper, som stor etterspørsel etter boliger og byggeklare tomter, utbygging av
 1968 kommunal infrastruktur, sosiale konflikter i nye bomiljø og press på arealene.

1969 For å sikre grunnlag for levende og attraktive lokalsamfunn over hele landet, vil SV
 1970 motarbeide den sterke sentraliseringen. Et samfunn trenger stabil befolkningsutvikling for å
 1971 utvikle fellesskap og godt fungerende lokalt demokrati – SV kaller det nærmakt – og
 1972 kommunene trenger oversiktlige og stabile økonomiske rammer for egen drift.

1973 SV vil motvirke sentralisering gjennom tiltak på mange felt. Det er avgjørende for bosettingen
 1974 at lokalsamfunnene får mulighet til økt verdiskaping på grunnlag av sine egne ressurser, og at
 1975 kommunene i større grad, og innenfor nasjonale rammer, tar beslutninger som angår egne
 1976 innbyggere.

1977 **SV vil**

- 1978 • styrke fylkes- og kommuneøkonomien, slik at lokale folkevalgte kan gjøre reelle valg,
- 1979 sikre gode velferdstjenester og sikre nok ressurser til å jobbe mer systematisk og
- 1980 helhetlig i møte med demografiutfordringene
- 1981 • at inntektssystemet til kommunene og fylkene blir utformet for å tilby likeverdige
- 1982 tjenester i hele landet
- 1983 • utvide og forsterke ordningene med områdeløft på steder med mye fattigdom og
- 1984 levekårsutfordringer
- 1985 • sørge for utbygging av digital infrastruktur i hele landet

- 1986
- 1987
- 1988
- gjøre det mer attraktivt for unge å flytte til distriktene. SV vil vurdere å gi flyttetilskudd til unge under 30 år som vil flytte til distriktskommuner.

1989 **A26: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll og Steinar Heldal vil**
 1990 **stryke kulepunktet over.**
 1991

- 1992
- 1993
- 1994
- 1995
- 1996
- 1997
- 1998
- 1999
- 2000
- 2001
- 2002
- 2003
- 2004
- 2005
- 2006
- 2007
- 2008
- 2009
- legge til rette for at flere arbeidstakere kan jobbe desentralisert fra kontorplasser og kontorfellesskap i distriktene
 - ta initiativ til å utrede utflytting/lokalisering av flere statlige arbeidsplasser til regionsentra i distrikta
 - bruke Kommunalbanken til å styrke kommunenes bærekraftsarbeid gjennom flere grønne lån. Kommunale og fylkeskommunale pensjonspenger og andre fondsmidler skal trekkes ut av fossil energi.
 - gi kommunene lov til å gjøre kommunale avgifter avhengig av inntekt og formue. I dag rammes husholdninger med lav skatteevne uforholdsmessig hardt av høye avgifter.
 - utrede muligheten for utvidet beskatningsrett for kommuner og fylkeskommuner, for å øke demokratisk medvirkning i den lokale økonomiske politikken
 - sikre en helhetlig Nord-Norgeplan som setter overordnede mål for regionens utvikling. Planen skal fokusere på å fremme befolkningsvekst, styrke næringsutvikling, forbedre infrastruktur, bidra til økt matsikkerhet og bevare den spredte bosettingen som er en viktig del av Nord-Norges identitet og samfunnsstruktur.

2010 **Areal**

2011 Naturen vi forvalter er en ressurs, ikke en vare. Likevel gjør svak kommuneøkonomi at mange
 2012 lokalpolitikere opplever at de må si ja til utbygging. Natur med viktige kvaliteter, som skog,
 2013 våtmark, beiter og dyrka mark, bygges ned. Det økologiske mangfoldet og matsikkerheten vår
 2014 blir redusert.

2015 SV står for en arealpolitikk som verner naturmangfoldet og matjorda. Fordi det er kommunene
 2016 som forvalter det aller meste av arealene våre, er det avgjørende at lokalpolitikere har det
 2017 best mulige grunnlaget for å fatte vedtak. Kommuneadministrasjonen må ha tilstrekkelig
 2018 miljøfaglig kapasitet, og de folkevalgte må sikres god opplæring i relevante lovverk som plan-
 2019 og bygningsloven og naturmangfoldloven. Det må innføres et rammeverk for å ta i bruk
 2020 urfolkskunnskap og lokal tradisjonell kunnskap i naturforvaltning og planarbeid. SV vil føre en
 2021 arealpolitikk som reduserer transportbehovet og stimulerer til fortetting, ivaretar matjord og
 2022 naturmangfold, sikrer universell utforming og fremmer levende sentrum i byer og tettsteder.
 2023 SV er imot utbygging av nye hyttefelt.

2024 **SV vil**

- 2025
- 2026
- lovfeste et nasjonalt mål om arealnøytralitet og innføre krav om arealregnskap nasjonalt, fylkesvis og for den enkelte kommune

- 2027 • skjerpe kravene til konsekvensutredninger for å sikre at de fungerer som uavhengige
- 2028 og faglig solide beslutningsgrunnlag
- 2029 • unngå nedbygging av natur så langt det går. I tilfeller hvor natur bygges ned, skal det
- 2030 alltid kompenseres ved at tilsvarende naturverdi restaureres. Dette skal finansieres av
- 2031 utbygger.
- 2032 • sette kommunene i stand til å ivareta ansvaret for klima og natur gjennom
- 2033 tilskuddsordninger og inntektssystemet
- 2034 • styrke arbeidet med restaurering av ødelagt eller forringa natur både i statlig og
- 2035 kommunal regi
- 2036 • sikre at vernet naturen har faktisk opprettholdes i praksis. Det må bli vanskeligere å gi
- 2037 dispensasjon fra lover og planer som er ment å beskytte naturen. Innsigelsessaker må
- 2038 behandles raskt nok til å kunne påvirke beslutninger.
- 2039 • at samiske interesser som berøres i arealsaker og har rett til å bli konsultert, sikres
- 2040 tilstrekkelige ressurser og kapasitet i disse prosessene
- 2041 • at ansvaret for plan- og bygningsloven, og dermed myndighet i klagesaker, skal
- 2042 tilbake til Klima- og miljødepartementet
- 2043 • sikre bygg og infrastruktur mot konsekvensene av mer ekstremvær og havstigning. Vi
- 2044 vil sørge for at nye infrastrukturprosjekter er tilpasset framtidens klima.
- 2045 • innføre forbud mot nedbygging av myr og andre områder med høy evne til
- 2046 karbonopptak og -lagring og stort naturmangfold

2047 **A27: Et mindretall i landsstyret bestående av Ingrid Fiskaa, Gunnell E. Sandanger, Espen**
 2048 **Christer Endal og Amund Røhr Heggelund vil legge til følgende kulepunkt:**

- 2049 • stimulere kommunene til å oppheve eller revidere planer (planvask) som ikke
- 2050 tilfredsstiller dagens krav.
- 2051

2052 **A28: Et mindretall i landsstyret bestående av Gunnell E. Sandanger, Ingrid Fiskaa, Marit**
 2053 **Aklestad, Espen Christer Endal og Heidi Bjerga vil legge til følgende kulepunkt:**

- 2054
- 2055 • styrke skogvernet til å gjelde 10 prosent av produktiv skog innen 2030, og øke
- 2056 skogvernbudsjettet i tråd med dette.
- 2057

2058 **2.10 Miljø**

2059 Klimakrisa og naturkrisa er eksistensielle kriser, som begge må løses og ses i sammenheng.
 2060 Uten omfattende tiltak vil oppvarming av kloden og tap av naturmangfold føre til at store
 2061 områder blir ubeboelige, mulighetene til matproduksjon dramatisk endra og en rekke andre
 2062 økosystemtjenester bli borte eller redusert. Vi ser allerede konsekvensene i form av
 2063 hetebølger, tørke, flom og skred i Norge og resten av verden. I tillegg er vi i ferd med å
 2064 forgifte kloden med miljøgifter og plastforsøpling.

2065 SV mener naturkrisa og klimakrisa må løses i sammenheng. Vi må kutte klimagassutslipp,
 2066 samtidig som vi stanser nedbyggingen av natur. Det betyr at vi må forbruke mindre, og
 2067 verdens rikeste må ta sin del av utslippskuttene. Vi må få på plass løsninger som gir klimakutt
 2068 i industrien, fase ut petroleumsproduksjonen, og redusere utslippene fra transportsektoren. Vi

2069 må prioritere hvor vi bygger i naturen, og ikke gi frislipp til nye hyttefelt og motorveier. Vi
 2070 trenger en helhetlig arealforvaltning, slik at ikke natur bygges ned stykkevis og delt. Vi trenger
 2071 å reparere mer ødelagt natur. Kulturlandskap og kulturminner er viktig for vår identitet og
 2072 forståelse av fortida. Friluftsliv gjør mennesker opptatt av å ta vare på naturen og skaper
 2073 forståelse for samspillet mellom natur og mennesker. Det er derfor en viktig del av SVs
 2074 miljøpolitikk å ta vare på kulturlandskap og kulturminner og fremme et naturvennlig friluftsliv.

2075

2076 **Kutte klimagassutslipp**

2077 Neste stortingsperiode vil være avgjørende for vår evne til å omstille norsk økonomi, slik at vi
 2078 når klimamålene og oppfyller våre internasjonale klimaforpliktelser. For å nå målene i
 2079 Parisavtalen, må verden omstille seg bort fra fossil energi. Norge må også ta konsekvensen
 2080 av dette, og omstille både produksjon og forbruk av energi fra fossilt til fornybart så fort som
 2081 mulig. Det haster også å redusere energibruken i alle deler av økonomien. Norge er i dag ett
 2082 av de tre landene i verden med høyest forbruk av energi per innbygger.

2083 SV ønsker at Norge følger anbefalingen fra Klimautvalget 2050 om ikke å bygge ut ny
 2084 petroleumsinfrastruktur, stanse leting etter olje og gass og lage en plan for utfasing av olje-
 2085 og gassproduksjonen. Norge må føre en aktiv politikk som iverksetter en grønn og rettferdig
 2086 omstilling for å kutte utslipp og sikre framtidige arbeidsplasser.

2087 **SV vil**

- 2088 • kutte utslipp av klimagasser i tråd med faglige anbefalinger slik at vi bidrar til å nå de
- 2089 globale målene i Parisavtalen. Omstille norsk økonomi slik at vi oppfyller Klimalovens
- 2090 mål om å kutte norske utslipp med 90-95% innen 2050. Innføre et styringssystem,
- 2091 med karbonbudsjetter for ulike sektorer, for å sikre åpenhet og forutsigbarhet om
- 2092 hvordan myndigheter og selskaper følger opp målet.
- 2093 • etablere et separat klimamål for utslippsreduksjoner fra skog- og arealbruk for å
- 2094 ivareta naturhensyn og gjøre det mer forutsigbart hvor store utslippsreduksjoner
- 2095 Norge skal gjennomføre innen 2035
- 2096 • at Norge skal være en pådriver for å fase ut all fossil energi og melde inn en plan for
- 2097 utfasing av norsk petroleumsvirksomhet i de internasjonale klimaforhandlingene
- 2098 • stanse tildelingen av alle nye letelisenser, og ikke fornye eksisterende lisenser på
- 2099 norsk sokkel
- 2100 • ikke tillate utbygging av ny petroleumsinfrastruktur på norsk sokkel, og innføre varig
- 2101 vern av Barentshavet og Lofoten, Vesterålen, Senja og Mørebankene
- 2102 • si nei til nye letelisenser, nye tillatelser til å sette i gang ny produksjon av olje og gass,
- 2103 fornyelse av eksisterende felt og ny petroleumsinfrastruktur i Barentshavet
- 2104 • bruke regulering og avgifter for å fase ut de mest forurensende og minst lønnsomme
- 2105 oljefeltene som er på slutten av sin levetid
- 2106 • avvikle oljeskattepakka og erstatte med satsing på grønne næringer
- 2107 • innføre en omstillingsavgift på olje og gass for å sørge for at den minst lønnsomme
- 2108 oljen blir liggende i bakken
- 2109 • fjerne økonomiske insentiv til olje- og gassleting
- 2110 • innføre elavgift på sokkelen samtidig som CO₂-avgiften økes

- 2111 • ta ansvar for utslippene norsk forbruk skaper i andre land. Vi vil innføre et
 2112 forbruksbasert klimaregnskap, i tillegg til det territorielle klimaregnskapet, og sette et
 2113 eget klimamål for forbruket.
- 2114 • gi forbrukerne informasjon om miljøavtrykk og menneskerettigheter i
 2115 leverandørkjedene bak varer og tjenester de benytter seg av. Åpenhetsloven må
 2116 utvides til å omfatte miljøpåvirkning, produksjonssted og krav til dokumentasjon.
 2117

2118 **Ta vare på naturmangfoldet**

2119 SV vil stanse tapet av naturmangfold. Naturmangfoldet har stor egenverdi og er avgjørende
 2120 for matforsyning, næringsutvikling og andre økosystemtjenester. Tap av natur og reduksjon
 2121 av naturmangfold truer vår eksistens. Naturmangfoldet har en egenverdi ved at det
 2122 opprettholder økologisk stabilitet over tid. Virkningene av at mangfoldet blir brutt ned er ofte
 2123 uoversiktlige og kan gi uventa skader. Den største trusselen mot mangfoldet er fremdeles
 2124 menneskelige inngrep, ofte motivert av kortsiktig profitt. For å motvirke dette, trenger vi en
 2125 helhetlig politikk som setter naturverdier foran profittenssyn.

2126 SVs mål er å styrke naturmangfoldet og sørge for at samfunnsutviklinga spiller på lag med
 2127 naturen. Vi må følge opp Norges internasjonale forpliktelse til å stanse tap av naturmangfold,
 2128 og sikre at 30 % av arealet til lands og til havs bevares og forvaltes i samsvar med FNs
 2129 naturavtale. Folk må ha tilgang til å bruke naturen nært der de bor. Vi må også tilpasse oss
 2130 fremtidige klimaendringer og ekstremvær med naturbaserte løsninger, som flere
 2131 grøntområder og åpne elveleier.

2132 Konkrete tiltak knyttet til veiutbygging, hyttebygging og energi er omtalt i andre kapitler.

2133 **SV vil**

- 2134 • sikre artsmangfoldet og spesielt rødlista arter slik at de de kan bli tatt ut av rødlista
 2135 • etablere en plan for å restaurere 30 prosent av ødelagte eller skadede naturområder
 2136 langs kysten og til havs innen 2030
- 2137 • opprette flere verneområder og utvide eksisterende slik at et representativt utvalg av
 2138 norsk natur vernes. Naturtyper med stort naturmangfold og/eller stor betydning for
 2139 karbonbinding skal prioriteres.
- 2140 • opprette flere verneområder og utvide eksisterende. Vernet skal være representativt
 2141 for norsk natur.
- 2142 • stimulere et skogbruk som både fremmer karbonlagring og styrker naturmangfoldet
 2143 gjennom stort lauvtreinnslag, ivaretaking av gammelskog og bruk av varierte
 2144 hogstformer
- 2145 • videreføre ordningen med frivillig vern av skog i samme størrelsesorden som i siste
 2146 stortingsperiode
- 2147 • innføre midlertidig forbud mot flatehogst i naturskogene inntil naturverdiene der er
 2148 kartlagt og vern avklart
- 2149 • sikre levedyktige bestander av de fire store rovdirene i Norge
- 2150 • si nei til gruvedrift på havbunnen, og stanse tillatelser til leting etter og utvinning av
 2151 mineraler på havbunnen og jobbe aktivt for et globalt forbud mot utvinning av
 2152 mineraler på havbunnen

- 2153 • styrke innsatsen mot miljø- og helseskadelige stoffer, forurensning og forsøpling, og
- 2154 støtte oppryddingstiltak, herunder av plast
- 2155 • forby dumping av gruveavfall i fjord, sjø og vann, stille krav om underjordsdrift der det
- 2156 er mulig og krav om tilbakefylling og bruk av restmasser
- 2157 • forby deponering av metaller og mineraler og stille strenge krav om resirkulering av
- 2158 disse.
- 2159 • innføre sterkere forbrukerrettigheter og forlenge garantitiden på varer, spesielt
- 2160 elektronikk. Samt krav om at varene skal kunne repareres og resirkuleres.
- 2161 • sørge for 30 % marint vern i norske havområder med utgangspunkt i særlige sårbare
- 2162 og verdifulle områder, og innføre arealplaner for kyst- og havområdene for å sikre
- 2163 samordnet planlegging
- 2164 • etablere marine grunnkart i kystsonen med mål om å ha dekket all kyst innenfor
- 2165 grunnlinja innen 2035
- 2166 • endre fiskerilovverket slik at det igjen tillates flytende trål og innføre incentiver for
- 2167 denne fangstmåten. Vurdere forbud mot bunntål i den større delen av flåten og
- 2168 generelt forbud mot snurrevad, dette for å redusere karbonavtrykket til fiskeriene og
- 2169 styrke ivaretagelsen av naturverdier på havbunnen.
- 2170 • grunnlovsfeste allemannsretten og sørge for statlig sikring av eiendom der
- 2171 allemannsretten ikke er tilstrekkelig
- 2172 • grunnlovsfeste at naturressursene til lands og til havs tilhører folket og skal komme
- 2173 lokalbefolkningen til gode
- 2174 • at det ikke gis tillatelse til å starte en utbygging før gyldigheten til konsesjonen er
- 2175 endelig avgjort
- 2176 • prioritere naturrestaurering i tråd med målene i naturavtalen
- 2177 • sikre statlig støtte til å berge livet i Oslofjorden gjennom tilskudd til nitrogenrensing, og
- 2178 stoppe avrenning av nitrogen fra landbruket til vassdrag og fjord, gjennom rensing og
- 2179 gjenbruk av nitrogen
- 2180

2181 En helhetlig energipolitikk

2182 Norge trenger en ny energipolitikk der hensynet til fellesskap og miljø er styrende, ikke

2183 kortsiktige markedsinteresser. All kraftutbygging innebærer naturinngrep. Den reneste og ofte

2184 billigste krafta er den vi ikke bruker. Derfor må vi ikke bare fase ut forbruket av fossil energi,

2185 men også rasjonalisere det generelle energiforbruket. Det innebærer en omfattende

2186 energieffektivisering, samtidig som vi øker produksjonen av fornybar energi. I første rekke

2187 skal det skje gjennom oppgradering av vannkrafta, solceller på flest mulig bygg, og at

2188 oljeselskapene pålegges å bygge ut flytende havvind til elektrifisering av sokkelen. For SV er

2189 det avgjørende at omstillingen til fornybar energi ikke skal gå ut over naturmangfold og

2190 reinbeiteområder. Vi vil prioritere kraftutbygging som gir mest mulig ren energi med minst

2191 mulig inngrep.

2192 **A29: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal,**

2193 **Gunnell E. Sandanger, Haitham El-noush, Aram Karim og Olav Sanness Vika vil erstatte**

2194 **avsnittet over (linje 2182-2191) med avsnittet under (linje 2195-2203):**

2195 Norge trenger en ny energipolitikk der hensynet til fellesskap og miljø er styrende, ikke
 2196 kortsiktige markedsinteresser. I dag er Norges energiforbruk per person blant de
 2197 høyeste i verden. Vi må ikke bare fase ut produksjonen av fossil energi, men også
 2198 redusere det generelle energiforbruket. Det innebærer en omfattende
 2199 energieffektivisering, samtidig som vi øker produksjonen av fornybar energi, blant
 2200 annet gjennom havvind, solkraft og oppgradering av vannkraftverk. For SV er det et
 2201 mål at omstillingen til fornybar energi ikke skal gå ut over naturmangfold og
 2202 reinbeiteområder. Vi vil prioritere kraftutbygging som gir mest mulig ren energi med
 2203 minst mulig inngrep.

2204

2205 Energi er en knapp ressurs. Energisektoren må derfor styres politisk og underlegges sterkere
 2206 demokratisk kontroll. Fornybar kraft er en forutsetning for at Norge kan være en
 2207 industrinasjon, og skal brukes som et strategisk fortrinn for å videreutvikle industri, teknologi
 2208 og høyproduktive arbeidsplasser i Norge. Ny kraftproduksjon vil likevel ikke sikre utslippskutt
 2209 og industribygging så lenge forbruket styres av fri etableringsrett og "førstemann til mølla"-
 2210 prinsippet. I stedet må vi prioritere bort en del kraftkrevende prosjekter. For eksempel kan vi
 2211 ikke elektrifisere sokkelen med kraft fra land eller sløse med krafta til kryptovaluta og
 2212 kommersielle datasentre. Norge skal ikke være en råvareleverandør av kraft til storselskapers
 2213 datakapløp.

2214 **A30: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal,**
 2215 **Haitham El-noush og Olav Sanness Vika vil erstatte avsnittet over (linje 2205-2213) med**
 2216 **avsnittet under (2217-2224):**

2217 Energi er en knapp ressurs. Energisektoren må derfor styres politisk og underlegges
 2218 sterkere demokratisk kontroll. Fornybar kraft er en forutsetning for at Norge kan være
 2219 en industrinasjon, og skal brukes som et strategisk fortrinn for å videreutvikle industri,
 2220 teknologi og høyproduktive arbeidsplasser i Norge. Viktige deler av norsk industri
 2221 bruker i dag fossil energi, og de nye grønne næringene vi skal leve av etter olja vil
 2222 også kreve mye kraft. I sum vil vi derfor trenge mer kraft i denne stortingsperioden.
 2223 Samtidig må vi prioritere bort en del kraftkrevende prosjekter, for eksempel kan vi ikke
 2224 elektrifisere sokkelen med kraft fra land.

2225 **SV vil**

- 2226 • at Norge lager en helhetlig energiplan som ivaretar alle våre natur- og klimamål.
 2227 Planen må også bidra til å utløse kraft til ny industriutvikling gjennom
 2228 energieffektivisering og ny fornybar utbygging.
- 2229 • styrke og breie ut satsingen på energieffektivisering gjennom utvidete støtteordninger
 2230 og koordinert innsats for å oppskalere og gjøre sparing og effektivisering tilgjengelig
 2231 for mange flere. Husholdninger med lavinntekt må sikres ekstra støtte.
 2232
- 2233 • eksisterende vannkraftverk skal oppgraderes og utvides der det ikke gir betydelig
 2234 negative konsekvenser for naturen i og rundt vassdraget. Vi vil verne flere vassdrag.

2235 **A31: Et mindretall i landsstyret bestående av Gunnell E. Sandanger, Marit Aklestad, Espen**
 2236 **Christer Endal vil legge til følgende til slutt i kulepunktet over:**

2237 og være garantisten mot utbygging i vernede vassdrag.

2238

- 2239 • på produksjonssiden prioritere flytende havvind, solkraft og oppgradering av vannkraft
- 2240 • åpne for småskala vindkraft på industrialiserte områder. Det eksisterer store områder
- 2241 med grå arealer som kan benyttes til kraftproduksjon uten at nye naturinngrep er
- 2242 nødvendig.

2243 A32: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal,
 2244 Haitham El-noush, Olav Sanness Vika vil erstatte de to kulepunktene over med punktet
 2245 under:

- 2246 • prioritere flytende havvind, solkraft, småskala vindkraft på industrialiserte områder og
- 2247 nye fornybarteknologier. Det eksisterer store områder med grå arealer som kan
- 2248 benyttes til kraftproduksjon uten at nye naturinngrep er nødvendig.
- 2249
- 2250 • at fornybar energi ikke skal bygges ut i konflikt med samers rettigheter
- 2251 • opprette et statlig selskap for utbygging av solenergi på tak og vegger. SV vil etablere
- 2252 solenergianlegg på alle større offentlige bygg der det ligger til rette for det.
- 2253 • innføre hurtigspor for konsesjonsbehandling av ny fornybar kraft på nedbygd areal
- 2254
- 2255 • i hovedsak si nei til storskala utbygging av vindkraft på land, men vil vurdere fra sak til
- 2256 sak der det er et lokalt ønske og stort behov for kraft til lokal industri
- 2257

2258 A33: Et mindretall i landsstyret bestående av Stine Høivik, Ingrid Fiskaa, Lina Maria Karlsen,
 2259 Marit Aklestad, Espen Christer Endal, Haitham El-noush, Gina Barstad, Astrid Kjelsnes, Hege
 2260 Lothe, Mali Steiro Tronsmoen vil erstatte punktet over med punktet under:

- 2261 • si nei til videre utbygging av storskala vindkraft på land og som bunnfaste anlegg nær
- 2262 kysten
- 2263
- 2264 • prioritere kraft til landbasert industri og næringer som gir flest faste, høyproduktive
- 2265 arbeidsplasser med mest mulig verdiskapning. Det legges til grunn at dette skal gi
- 2266 minst mulig tap av natur og bidra mest mulig til å kutte klimagassutslipp.
- 2267 • etablere et konsesjonssystem for datasentre og ikke tillate utvinning av kryptovaluta i
- 2268 Norge
- 2269
- 2270 • stille de samme kravene om offentlig eierskap til eiere av all kraftproduksjon.
- 2271 Konsesjonskrav må gjelde både for offentlige og private eiere.

2272 A34: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal, Espen
 2273 Christer Endal vil erstatte punktet over med punktet under:

- 2274 • stille de samme kravene om offentlig eierskap til eiere av vindkraft som for vannkraft.
- 2275 Konsesjonskrav må gjelde både for offentlige og private eiere.
- 2276
- 2277 • regulere krafteksporten, reforhandle avtalene om utenlandskablene med Tyskland og
- 2278 Storbritannia, ikke fornye kablene til Danmark og ikke bygge nye utenlandskabler

2279 A35: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal,
 2280 Gunnell E. Sandanger, Aram Karim, Olav Sanness Vika vil erstatte punktet over med punktet
 2281 under:

- reforhandle kabelavtalene med utgangspunkt i at Norges fleksible kraftproduksjon er mer verdifull enn den ikke-fleksible produksjonen til Europa

2285 En ny strømprismodell

2286 Høye og ustabile strømpriser er en trussel mot industrien og mange husholdninger. Denne
 2287 situasjonen er ingen naturlov, men resultatet av politiske valg. SV mener at strøm skal være
 2288 et offentlig fellesgode, ikke en vare på et marked. Løsningen er på den ene siden at
 2289 strømprisen ikke lenger settes på den internasjonale børsen, og på den andre siden å avvikle
 2290 de mange overflødige kommersielle strømsalgsselskapene til fordel for et statlig
 2291 omsetningsselskap.

2292 Prisen i kraftsystemet må settes med basis i produksjonskostnadene, der også kostnader
 2293 forbundet med å bygge ut ny kraft tas tilstrekkelig høyde for. Slik vil det være rom for å
 2294 finansiere utbygging av nødvendig og prioritert, ny fornybar kraft, med det statlige
 2295 omsetningsselskapet som mellomledd mellom kraftprodusent og sluttbruker. Det vil dempe
 2296 det meste av prissingningene, samt fjerne unødvendige, fordyrende mellomledd.

2297 Prisen til husholdningene bør differensieres gjennom et toprissystem som sørger for rimelig
 2298 kraftpris innenfor et nøkternt basisforbruk, og vesentlig høyere pris over et gitt forbruk.

2299 Industri og øvrig næringsliv er kraftintensivt i såpass ulik grad at det vil være vanskelig å
 2300 innføre pristeskler etter samme modell som for husstander. Derfor vil en lavere og mer
 2301 forutsigbar systempris, tilgang til levelige langsiktige kraftavtaler og bortprioritering av unyttig
 2302 storforbruk være de viktigste tiltakene for å sikre nok rimelig kraft til industrien.

2303 Det innenlandske strømmettet må opprustes og forsterkes for å sikre bedre kraftflyt. I tillegg
 2304 kommer et betydelig vedlikeholdsetterslep. Strømmettet er grunnleggende infrastruktur, og
 2305 disse kostnadene må i minst mulig grad belastes forbrukerne. I stedet bør overskuddet av
 2306 flaskehalsinntektene fra utenlandskablene brukes uavkortet til å finansiere oppgraderingen.

2307 SV vil

- avkoble strømprisen fra børsen, og legge produksjonskostnadene i Norge til grunn
- avvikle de eksisterende strømsalgsselskapene og erstatte dem med et statlig omsetningsselskap for strøm som skal tilby bedre og mer forutsigbare avtaler
- innføre et toprissystem for husstander som skiller mellom basis- og luksusforbruk
- åpne for en modell med redusert nettleie ved fleksibelt forbruk gjennom såkalt smart strømstyring
- at nettleia skal ned. Forbedring av strømmettet skal i mindre grad betales av forbrukerne.

2316 **A36: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal,**
 2317 **Gunnell E. Sandanger vil erstatte kapittelet over (linje 2286-2315) med kapittelet under (2319-**
 2318 **2340):**

2319 Fordi Norge har blitt koblet på det europeiske strømmarkedet via kablene, får vi enorme
 2320 prissvingninger. I Europa er det kun i Norden og Spania at spotprisen videreføres til
 2321 husholdningene. En spotpris som varierer så kraftig, fører til konkurser i næringslivet og
 2322 bekymringer hos husholdninger. Det private sluttbrukermarkedet, der ulike strømselskaper
 2323 konkurrerer om å selge nøyaktig samme produkt, gjør det vanskelig for kundene å navigere i
 2324 systemet. De store prissvingningene gir heller ikke intensiv for investeringer i fornybar energi,
 2325 da risikoen blir for stor. Resultatet er at kun den mest lønnsomme fornybare energien bygges
 2326 ut, og dette har per i dag vist seg å være vindkraft i urørt natur.

2327 Det er mulig å ta politisk kontroll over kraftmarkedet. Vi vil beholde et spotprismarked for å
 2328 sikre at tilbudet av kraft til enhver tid møter etterspørselen, men denne prisen skal ikke
 2329 overføres direkte til forbrukerne. Løsningen er et statlig selskap som kjøper strøm fra
 2330 produsenter med ulike prismodeller og selger videre til husholdningene til en
 2331 gjennomsnittspris. Det statlige selskapet skal tilby utbyggere av ny kraft langsiktige prisavtaler
 2332 for strømmen, slik at de får forutsigbarhet for investeringene sine.

2333 **SV vil**

- 2334 • opprette et statlig selskap som skal utkonkurrere de eksisterende
- 2335 strømsalgsselskapene med bedre og mer forutsigbare avtaler
- 2336 • avkoble forbrukerens pris fra det daglige spotmarkedet
- 2337 • bruke differansekontrakter og andre finansieringsmetoder for å sikre fornybar
- 2338 energiproduksjon med mindre naturpåvirkning
- 2339 • innføre et system hvor nettselskaper gir redusert nettleie mot at forbruker godtar
- 2340 fleksibelt forbruk
- 2341

2342 **A37: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll og Steinar Heldal vil**
 2343 **legge til følgende kulepunkt:**

- 2344 • stimulere til effektivitet i nettbransjen, og senke momsen på nettleie til 15 prosent slik
- 2345 den er på vann- og avløp fra 2025
- 2346

2347 **2.11 Transport**

2348 Transportsektoren er en kilde til store utslipp i Norge. I dag prioriteres store motorveier i
 2349 sentrale strøk over trygge hverdagsveier og tilgjengelig kollektivtransport. Togtilbudet mellom
 2350 de største byene er for mange ikke et godt nok alternativ til forurensende fly.

2351 Transportsektoren har de siste årene gjennomgått flere nyliberale markedsreformer, som
 2352 oppsplittingen av jernbanen og opprettelsen av selskapet Nye Veier.

2353 SV mener transportpolitikken må være grønn og rettferdig. Da må vi prioritere bort det som
 2354 forurenser og bygger ned sårbar natur, og prioritere transportformer og infrastruktur som får
 2355 folk og varer trygt fram over hele landet. Vi må satse på kollektivtransport og jernbane, og

2356 flytte gods fra vei til sjø og bane. Vi må også sikre gode universelt uformede rutetilbud for
2357 alle.

2358 **Kutte utslipp og verne natur**

2359 Når vi bygger framtidens transportsystem, må vi ta hensyn til både klima og natur.

2360 Prioriteringen av store miljøfiendtlige motorveiprosjekter de siste årene har ført til
2361 arealnedbygging og fragmenteringer av arters leveområder og folks friluftsområder.

2362 SV vil jobbe for nullutslippsløsninger både til lands, vanns og i lufta. Alle kjøretøy på norske
2363 veier skal være nullutslipp senest innen 2040, samtidig som vi reduserer transportbehovet der
2364 vi kan, og flytter transporten over til både nullutslipps- og energieffektive alternativer.

2365 **SV vil**

- 2366 • innføre nullutslippskrav til fartøy i havbaserte næringer som olje, gass og oppdrett
- 2367 • stille krav til at cruisevirksomhet i norske fjorder skal ha nullutslipp
- 2368 • jobbe for nullutslipp på Kyststruten innen 2030
- 2369 • innføre forbud mot store fossile yachter og fossile privatfly
- 2370 • sikre tilstrekkelig ladeinfrastruktur for hurtiglading over hele landet
- 2371 • sikre at alle nye personbiler som selges skal være utslippsfrie, alle nye varebiler skal
2372 være nullutslipp innen 2027 og i 2030 skal alle nye lastebiler være nullutslippsbiler
2373 eller gå på biogass
- 2374 • ikke bygge ut flykapasitet som langt overstiger behovet for flyreiser. Dette utelukker
2375 tredje rullebane på Gardermoen og andre rullebane på Flesland
- 2376 • avvikle Nye Veier AS og overføre påbegynte prosjekter til Statens Vegvesen
- 2377 • øke støtten til utvikling av el-baserte fly
- 2378 • jobbe for at bonusordninger i luftfarten forbyes
- 2379 • inkludere utslipp fra utenriks luftfart og sjøfart knyttet til Norge i de norske, territorielle
2380 klimamålene
- 2381 • utrede en progressiv flypassasjeravgift som øker desto flere flyvninger man tar i året.
2382 Nødvendige flyvninger på kortbanenettet og mellom Nord- og Sør-Norge skal
2383 skjermes. Inntektene skal øremerkes oppgradering av jernbanen.
- 2384 • stanse planen om nye miljøfiendtlige motorveier som ferjefri E39 med Hordfast, E18
2385 og E6 og nedskalere planlagte firefelts motorveier til to- og trefelts veier med midtdeler
- 2386 • at man ved innkjøp av nye ferger, hurtigbåter og andre fartøy skal prioritere norske
2387 verft for å sikre norsk verftsindustri inn i det grønne skiftet
- 2388 • fjerne anbudssystemet i ferjedriften og ta den inn i fylkeskommunal regi
- 2389

2390 **Trygg og rimelig transport i hverdagen**

2391 Dårlige og rasutsatte veier utgjør en fare i manges hverdagsliv. Når vi ser på prioriteringene i
2392 sektoren de siste årene, kan det virke som det har vært viktigere at folk skal komme seg raskt
2393 til hytta enn å trygge folks hverdagsveier. I distriktene bygges mange kollektivtilbud ned, og
2394 inn til byene er billettene for dyre og avgangene for få.

2395 A38: Et mindretall i landsstyret bestående av Alf Normann Hansen og Lina Maria Karlsen vil
 2396 legge til følgende i siste setning i avsnitt over:

2397
 2398 I distriktene bygges mange kollektivtilbud ned og *manglende mulighet til bosetning*
 2399 *truer nå den sjøsamiske kulturen. Inn til byene er billettene....*
 2400

2401 SV mener det er bedre å bygge langt og trygt enn bredt og dyrt. Vi trenger et godt
 2402 kollektivtrafikktilbud, slik at vi alle kan komme seg dit vi skal på en enkel og miljøvennlig måte.
 2403 Byer må planlegges slik at færre trenger bilen til jobb, barnehage og skole. Satsingen på
 2404 kollektivtrafikk, sykkel og gange må trappes opp.

2405 SV vil

- 2406 • prioritere veivedlikehold og ta vare på veiene vi har
- 2407 • øke bevilgningene til rassikring betydelig og i tråd med anbefalingene fra Nasjonal
- 2408 rassikringsgruppe
- 2409 • prioritere økt utbygging og vedlikehold av sammenhengende og adskilte gang- og
- 2410 sykkelveier, og belønne kommuner som satser på sykkel og gange
- 2411 • øke den statlige støtten til store kollektivprosjekter til 80 %, og gi støtte til
- 2412 kollektivtransport til flere byer, gjennom byvekstavtaler og tilskudd til mindre
- 2413 byområder
- 2414 • gjøre det lettere og rimeligere å reise kollektivt
- 2415 • innføre et rimelig nasjonalt ungdomskort for tog, buss og båt som gjelder for reiser i
- 2416 hele landet for alle under 20 år
- 2417 • innføre universell utforming som krav i alle anbudsprosesser i transportsektoren og
- 2418 jobbe for en nasjonal ordning for tilrettelagt transport (TT)
- 2419 • si nei til endringer i flyplasstrukturen som svekker kortbanenettet
- 2420 • innføre krav om at utenlandske flyselskap som opererer i Norge må følge norsk
- 2421 arbeidsregelverk
- 2422 • fortsette arbeidet for å sikre en seriøs drosjenæring og hindre sosial dumping i
- 2423 næringen
- 2424

2425 Jernbaneløft

2426 Når vi skal reise langt eller frakte gods over store avstander, må vi velge jernbane. Utslippene
 2427 og strømbruken fra elektrisk jernbane er nær null. Jernbane er dessuten svært arealeffektivt.
 2428 Norsk jernbane har de siste årene vært preget av forsinkelser, signalfeil, og store
 2429 vedlikeholdsetterslep. Oppsplittingen av jernbanen i mange ulike selskaper har gjort det
 2430 vanskeligere å plassere ansvar og drive politisk kontroll. Høyresidas jernbanereform har
 2431 overført kontroll til EU gjennom EUs jernbanepakke 4.

2432 SV mener viktig infrastruktur, slik som jernbanen, skal eies og driftes av det offentlige og at
 2433 kontrollen forblir i Norge. Flere viktige jernbaneprosjekter må realiseres. Vi må ta vare på det
 2434 eksisterende jernbanenettet og redusere forsinkelser på jernbanen.

2435 For å få mer gods på bane trengs det mye bedre rammevilkår for å kunne konkurrere mot
 2436 veitransporten. Når godset går på lastebiler gir det mer slitasje på veien, mer trafikk, mer
 2437 utslipp og mer energibruk. Bransjen trenger en bedre miljøstøtteordning, oppgraderte
 2438 terminaler og utstyr samt en reell kompensasjon ved avvik istedenfor flere avgifter. Under
 2439 dagens EØS-regime med utstrakt kabotasje og begrensede kontrollmidler, gir det også langt
 2440 mer sosial dumping enn godstransport.

2441 **SV vil**

- 2442 • redusere vedlikeholdsetterslepet på jernbane
- 2443 • forkorte Bergensbanen i begge ender, så man kan reise Oslo-Bergen på fire timer
- 2444 • at Ringeriksbanen skal ha byggestart tidligst mulig i perioden
- 2445 • at det skal sikres full framdrift på K5 Arna-Stanghelle, K5 Stanghelle-Voss skal
- 2446 planlegges, regulariteten på høyfjellsstrekningen skal forbedres og det skal bygges
- 2447 flere kryssningsspor.
- 2448 • bygge dobbeltspor mellom Oslo og Lillehammer, Halden og Skien
- 2449 • elektrifisere gjenstående dieselstrekninger på jernbanen
- 2450 • universelt utforme gjenstående jernbaneplattformer
- 2451 • forbedre togforbindelsene til utlandet
- 2452 • redusere billettprisene på tog
- 2453 • øke antall sovevogner og soveplasser i togene
- 2454 • få tilbake stordriftsfordelene ved å renasjonalisere jernbanen og gjenetablere et
- 2455 enhetlig selskap med ansvar for tog, skinner og personell
- 2456 • igangsette en uavhengig utredning med mål om å realisere lyntog mellom de største
- 2457 byene i Sør-Norge
- 2458 • innføre minstepris på flyruter der det finnes togalternativer, slik at det lønner seg å
- 2459 velge tog foran fly
- 2460 • innføre en flyavløsningsavgift på strekninger med togtilbud, der toginvesteringer kan
- 2461 erstatte fly fullstendig, etter modell fra ferjeavløsningsavgift
- 2462 • øke kapasiteten på jernbanen i nord gjennom å bygge dobbeltspor på Ofotbanen og
- 2463 elektrifisere og modernisere Nordlandsbanen
- 2464 • satse på nullutslipps sjøtransport som sammen med en modernisering av den
- 2465 eksisterende jernbanen raskt, effektivt og miljøvennlig kan frakte gods og folk
- 2466
- 2467 • realisere Nord-Norgebanen. Prioritere etapper der jernbane er viktig for nasjonal
- 2468 beredskap, store godsmengder og hvor det bor flest folk

2469 **A39: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal,**
 2470 **Gunnell E. Sandanger vil stryke kulepunktet over**
 2471

2472 **2.12 Næring**

2473 Den største trusselen mot norsk næringsliv er klima- og naturkrisa. Dersom vi ikke klarer å
 2474 bremse oppvarming og naturødeleggelse, vil det ramme grunnlaget for norsk næringsliv og
 2475 arbeidsplasser. Jobb nummer én i næringspolitikken de neste årene er derfor å legge til rette
 2476 for overgang fra fossilt til fornybart, fra nedbygging av natur til utnyttelse av de arealene vi

2477 allerede har tatt i bruk. En bærekraftig næringspolitikk fordrer at naturen setter rammene for
2478 all økonomisk aktivitet, slik at grunnlaget for fremtidig produksjon og levekår ikke ødelegges.

2479 Som i alle større hamskifter i nyere norsk historie, krever omstillingen en aktiv
2480 næringspolitikk, en aktiv stat og omstilling av politikk og økonomi. SV vil gjøre skatter og
2481 reguleringer grønne. Vi må utvikle nye løsninger, og ta i bruk dem som finnes allerede. Vi må
2482 bygge ny industri, og sørge for at de store lokomotivene i økonomien er grønne. Det er
2483 ansvarlig økonomisk næringspolitikk for vår tid.

2484 Vårt langsiktige mål er å frikoble den økonomiske utviklingen fra økt bruk av fossile, ikke-
2485 fornybare ressurser. Da er våre store bioressurser i hav og jord nøkkelen. Dette er spredte
2486 ressurser, som krever spredt bosetting for å kunne forvaltes og høstes bærekraftig.
2487 Havnæringene og jordbruket bør derfor få en fornyet rolle i Norges langsiktige arbeid med
2488 overgang til en bærekraftig sirkulær økonomi. I havnæringene handler dette om å sikre hav,
2489 kyst og fjord fra ødeleggende aktivitet, prioritere de mest bærekraftige måtene å høste av
2490 havet og sikre ungdom muligheter til et liv på havet. For jordbruket handler det om å stanse
2491 avviklingen av gårdsbruk, stanse importen av innsatsfaktorer og styrke lønnsomheten og
2492 attraktiviteten i det å være bonde.

2493 **Grønn omstilling**

2494 Innen 2050 må de fleste utslippene av klimagasser være fjernet for godt. Det betyr at vi må
2495 legge om politikken i dag for å ha et norsk næringsliv som skaper verdier også i fremtiden.
2496 SV strategi for et rettferdig grønt skifte handler om å bygge videre på vår eksisterende
2497 næringsstruktur for å skape morgendagens arbeidsplasser. Vi vil avkarbonisere og
2498 videreutvikle eksisterende industri for å nå klimamål, styrke konkurransekraften og trygge
2499 arbeidsplasser. Samtidig vil vi bygge ny eksportrettet industri som er utslippsfri og produserer
2500 klimateknologi for fremtiden.

2501 Sentralt for strategien er å vri skatter og avgifter, reguleringer og krav, anbudskonkurranser,
2502 subsidier og støtteordninger til statlige selskaper vekk fra det fossile og over til det grønne.

2503 Utvinning av olje og gass er den enkeltsektoren som slipper ut mest klimagasser i Norge. For
2504 å unngå en brå og lite rettferdig omstilling når markedet for fossil energi forsvinner, trenger vi
2505 en helhetlig omstillingsplan for norsk sokkel. Dette haster, da det allerede fra 2025 er ventet
2506 et brått fall i ordrene i leverandørindustrien. For å beholde aktivitet i industrien samtidig som vi
2507 unngår ny petroleumsvirksomhet, må vi sikre nok store grønne prosjekter til industrien.

2508 Den kraftintensive industrien på fastlandet står for en fjerdedel av Norges totale utslipp. Disse
2509 utslippene må kuttes for å nå klimamålene, og for å styrke konkurransekraften, slik at
2510 arbeidsplasser og lokalsamfunn trygges. I tillegg må en større andel av eksportinntektene
2511 komme fra fastlandsindustrien når petroleumseksporten avtar.

2512 SV vil føre en aktiv politikk for å kutte klimagassutslipp fra fastlandsindustrien gjennom å
2513 bygge grønn industri, med verdikjeder innen karbonfangst og lagring, hydrogen og biokarbon.
2514 Slik bruker vi innsatsen for klimakutt i Norge som et hjemmemarked for å utvikle nye næringer
2515 og omstille økonomien. Vi vil også videreutvikle vår kraftforedlende industri.

2516 Alle ressursene vi trenger til å omstille norsk økonomi er knappe. Det gjelder særlig areal.
 2517 Bærekraftig bruk av areal kutter utslipp og tar vare på mer natur. Derfor må industri- og
 2518 næringsvirksomhet bli mye mer arealeffektiv gjennom samlokalisering.

2519 SV vil

- 2520 • bygge strategiske industrisatsinger på flytende havvind, hydrogenproduksjon,
 2521 karbonfangst og lagring, helhetlige verdikjede for batterier, grønn skipsfart og
 2522 bioindustri, hvor det sikres at verdiskapingen skjer i Norge og kommer fellesskapet til
 2523 gode
- 2524 • bruke elektrifiseringen av eksisterende felt på sokkelen til å bygge ut flytende havvind,
 2525 og sørge for at oljeselskapene bidrar mer til finansieringen av hele
 2526 havvindutbyggingen enn i dag
- 2527 • videreutvikle og finansiere punktutslippsprogrammet for fastlandsindustrien, for
 2528 eksempel gjennom karbondifferansekontrakter
- 2529 • trappe opp klimakravet i CO₂-kompensasjonsordningen for industrien
- 2530 • innføre en nasjonal ordning med differansekontrakter for produksjon av grønt
 2531 hydrogen
- 2532 • innføre krav- og kompensasjonsordning for nullutslipps fylkeskommunale ferger og
 2533 hurtigbåter
- 2534 • styrke og oppkapitalisere de statlige kapitalvirkemidlene som Nysnø og Siva
- 2535 • opprettholde et kraftoverskudd gjennom en storstilt energieffektivisering og utbygging
 2536 av fornybar energi – se kraftkapittelet for detaljer
- 2537 • opprette et nytt grønt statlig holdingselskap som skal forvalte de viktigste
 2538 industriselskapene som staten eier, med mandat til å gjennomføre grønn omstilling
 2539 gjennom aktivt eierskap i eksisterende og nye selskaper
- 2540 • styrke og videreutvikle låneordningen “Grønn industrifinansiering”, og sikre at det
 2541 næringsrettede virkemiddelapparatet har tilstrekkelig med kapital og ordning for
 2542 oppskalering av ny grønn industri
- 2543 • styrke etter- og videreutdanning for å øke kompetansen det er behov for i omstillingen
 2544 og i et lavutslippssamfunn
- 2545 • innrette virkemidler, slik at investeringer vris fra nybygging til drift og vedlikehold av
 2546 eksisterende bygg og infrastruktur
- 2547 • bruke det norske trepartssamarbeidet mer aktivt for å sikre en rettferdig omstilling av
 2548 norsk næringsliv. Klimapartnerskapene må fylles med innhold.
- 2549

2550 Grønn matomstilling

2551 Økende global befolkningsvekst og klimaendringer gjør det nødvendig at alle land bruker sine
 2552 ressurser til å produsere den maten som er mulig å produsere. Norges selvforsyningsgrad,
 2553 korrigert for fôrimport, er en av de laveste i verden. Lønnsomheten i jordbruket er veldig lav,
 2554 det legges ned bruk daglig og unge ønsker ikke å ta over gården. Det er for få gårder i drift til
 2555 at det er mulig å bruke arealressursene på en bærekraftig måte. Framover må vi øke
 2556 selvforsyningen i Norge for å brødfø egen befolkning. Vi må sikre beredskap, og ikke presse

2557 opp prisen på det internasjonale markedet og kjøpe mat foran nesa på de som trenger det
2558 mest.

2559 **SV vil**

- 2560 • sikre et tallgrunnlag til bruk i jordbruksoppgjørene med avkastning på all bokført
- 2561 egenkapital, et årsverk i jordbruket på 1700 timer og uten normeringsfaktor
- 2562 • sikre at inntektsgapet mellom bonden og gjennomsnittet i befolkningen er tettet i løpet
- 2563 av neste stortingsperiode
- 2564 • stoppe bruksavviklinga og legge til rette for at flere gårdsbruk kommer i drift
- 2565 • legge om jordbruksoppjøret, slik at det blir en prosess der partene i fellesskap
- 2566 utformer tiltak og virkemidler for å nå målene om økt sjølforsyning og flere bruk i drift
- 2567 over hele landet
- 2568 • vri tilskuddene og de statlige overføringene fra husdyrtilskudd over på areal og
- 2569 beiteressurser
- 2570 • redusere bruken av kraftfôr, fase ut import av kraftfôrråvare og erstatte det med
- 2571 norske ressurser
- 2572 • øke frukt- og grøntproduksjonen i tråd med anbefalingene til Grøntutvalget
- 2573 • sette i stand tidligere dyrka mark gjennom målrettet nydyrking og sikre bedre jordhelse
- 2574 på dyrkamarka gjennom grøfting, drenering og kalking
- 2575 • sikre at offentlig sektor kjøper inn mest mulig norsk, økologisk og lokalprodusert mat
- 2576 • gå fra krone- til prosenttoll på alle landbruksprodukter der det gir best beskyttelse
- 2577 • innføre et forbud mot matsvinn for dagligvaresektoren
- 2578 • gjennomføre en rekanalisering av jordbrukspolitikken ved å innføre mer presise
- 2579 tilskudd, som for eksempel teigbasert tilskudd, slik at det blir en bedre
- 2580 produksjonsdeling mellom korn, husdyr, frukt og grønt
- 2581 • begrense utbredelsen av dagligvarekjedenes egne merkevarer for å forhindre vertikal
- 2582 integrasjon
- 2583 • forby usaklig prisdiskriminering mellom leverandør og grossist
- 2584 • innføre eierskapsbegrensninger innen dagligvaresektoren for både leverandør og
- 2585 kjeder
- 2586 • styrke dyrevelferden ved å gjennomgå forskriftene for hold av husdyr, forby burdrift av
- 2587 høner, kreve større plass og økt miljøberikelse i innendørs drift, sunnere raser, at flere
- 2588 griser og kyllinger skal ha tilgang på uteareal og sikre at tilsynsmyndighetene er godt
- 2589 nok finansiert og at veterinærdekningen er god nok
- 2590 • sikre vellykket klimaomstilling i landbruket ved å bedre klimatilpasning, legge til rette
- 2591 for bruk av ny teknologi, øke omstillingsmidler og tilskudd til dyrking av planter, frukt
- 2592 og grønt

2593 **A40: Et mindretall i landsstyret bestående av Gunnell E. Sandanger, Marit Aklestad vil legge**
2594 **til kulepunktet under:**

- 2595 • øke tilskuddene for økologisk drift, så det blir mer attraktivt å drive økologisk, samt
- 2596 stille krav til offentlig innkjøp av norske økologiske produkter. Minimum 15 % av
- 2597 landbruksarealet skal dyrkes økologisk innen 2030.
- 2598

2599 Rent hav og levende kystsamfunn

2600 Havet gir liv og legger grunnlaget for verdiskaping langs kysten, slik det alltid har gjort i norsk
2601 historie. Ressursene i havet kan være evig dersom de forvaltes rett, og de må fordeles slik at
2602 de kommer både lokalsamfunnet og landet som helhet til gode.

2603 To prinsipper har stått sentralt i norsk fiskeriforvaltning: Vi eier havet i fellesskap, og de som
2604 bor nær havets ressurser gis rett til å høste av det. Dette har vært grunnlaget for norsk vekst
2605 og velstand, men retten til å fiske samles på stadig færre hender, og kvotehandel har gjort det
2606 for dyrt for vanlige folk å bli fiskere. Det skader fellesskapet, kystsamfunnene og kystkulturen,
2607 inkludert den sjøsamiske. Norge trenger en kystbasert fiskeripolitikk, der det igjen slås fast at
2608 havets ressurser er fellesskapets eiendom og skal bidra til sysselsetting og bosetting i
2609 kystsamfunnene. Innenfor denne rammen kan ny teknologi og kunnskap brukes til å utvikle
2610 næringen videre.

2611 Havbruk gir Norge stor verdiskapning. Det er store muligheter for videre industriell satsing,
2612 men havet må holdes rent for å skape varige verdier. I dag truer forurensning fra
2613 oppdrettsanlegg fjordene, og rømt laks og lakselus truer villaksstammene. SV vil stille krav
2614 om null forurensning, beskytte villaksen og kraftig redusere andelen importert fôr.

2615 For lenge har betalingsevne avgjort hvem som skal kunne bruke våre hav, kyst og fjord. Dette
2616 har ført til en uansvarlig svekkelse av våre potensielt evigvarende ressurser. SV vil
2617 konsekvent prioritere bærekraft fremfor betalingsevne i arealkonflikter til havs.

2618 SV vil

- 2619 • grunnlovsfeste at de villlevende ressursene i havet tilhører folket og skal komme
2620 lokalbefolkningen til gode
- 2621 • innføre en avgift på fisk som ikke bearbeides i Norge. Inntekter skal gå uavkortet til
2622 utvikling av kystsamfunn.
- 2623 • prioritere den tradisjonelle kystflåten i fordeling av fiskekvoter, der bærekraft,
2624 energiforbruk og verdiskapning på land er størst. Vi vil skjerpe krav til fartøystørrelse
2625 som gis adgang til å fiske kystnært.
- 2626 • stramme inn aktivitetsplikten. Kun aktive fiskere kan eie fiskefartøy med
2627 fiskerettigheter. Aktivitetsplikten skal også gjelde for rederi. Vi vil avvikle ordningen der
2628 bestyrende reder på land gis fritak fra deltakerloven.
- 2629 • etablere industrielle næringsparker langs kysten, hvor den enes avfall er den nestes
2630 ressurs. All fisk og restråstoffer skal bringes til land og utnyttes. Staten må bidra til økt
2631 satsing på utvikling av ny småskalateknologi i hele næringskjeden.
- 2632 • gå til kamp mot fiskejuks ved å innføre ressursregnskap. Vi vil kreve revisjonsplikt for
2633 fanget og levert fangst målt opp mot bearbeidet produkt.
- 2634 • stans i alle nye tillatelser til fiskeoppdrett fram til næringen har blitt bærekraftig
- 2635 • bruke nye tillatelser og trafikklyssystem til å innføre null forurensning, null lus, null
2636 rømming og null ressurser på avveie i oppdrettsnæringen
- 2637 • spre eierkonsentrasjonen i norsk havbruk og styrke det lokale eierskapet
- 2638 • redusere bruken av medisiner og kjemikalier i oppdrettsnæringen til et bærekraftig
2639 nivå
- 2640 • øke forskningsinnsatsen på produksjon av mikroalger til fôr

- 2641 • innføre hjemfall for oppdrettstillatelser – at konsesjonene faller tilbake til fellesskapet
- 2642 etter et visst antall år, eller om de går ut av bruk
- 2643 • styrke kommunenes anledning til å si nei til oppdrettsanlegg og til å stille strengere
- 2644 miljøkrav i egen kommune, herunder å kunne stille krav om utslippsfri eller
- 2645 utslippsreducerende teknologi på havbruk
- 2646 • prioritere å tilbakeføre Oslofjorden til å bli levende, artsrik og i økologisk balanse
- 2647 • bidra med statlig finansiering av renseanlegg langs Oslofjorden for å raskt minske
- 2648 utslipp av nitrogen og fosfor
- 2649

2650 Sirkulærøkonomi

2651 Bruk-og-kast-kulturen er utbredt i Norge. Både i hverdagslivene våre og i de store industrielle
 2652 strukturene våre, er engangsbruk utbredt, og varer som er lagd for å kunne brukes over
 2653 lengre tid taper stadig mot kortsiktige løsninger og ressursløseri. En mer sirkulær økonomi
 2654 er klimavennlig fordi den unngår utslipp knyttet til produksjon og transport av ting som
 2655 egentlig ikke trengs å produsere, og den bevarer natur fordi det ikke behøves like stort uttak
 2656 av mineraler og materialer som nå.

2657 Norge er blant de tregeste i klassen når det gjelder omstilling fra lineær økonomi med mye
 2658 engangsbruk til en sirkulær økonomi med mye gjenbruk. Det må arbeides på flere nivåer for å
 2659 snu dette. God sirkulærøkonomi stiller krav til planlegging, der alle livsfasene tas høyde for.
 2660 Det krever også at produkter er laget for å vare og kunne repareres, systemer med felles
 2661 reservedeler uansett produsent og en god produksjon hvor biprodukter ikke går til spille om
 2662 de kan tas i bruk. Til slutt må resirkulering og avfallshåndtering være i stand til å realisere det
 2663 siste potensialet for å holde på ressursene og redusere avfallsmengden.

2664 SV vil

- 2665 • stille krav om minst 10 % brukte byggematerialer i nye bygg. Denne prosentsatsen
- 2666 bør økes i takt med at flere ombruksmaterialer blir tilgjengeliggjort.
- 2667 • tilgjengeliggjøre brukte byggematerialer for markedet, blant annet gjennom å opprette
- 2668 arenaer for mellomlagring og videreformidling av disse
- 2669 • innføre en avgift på førstegangs bruk av materialer. Denne avgiften kan i starten
- 2670 omfatte plast og tekstil, for så å utvides til å gjelde flere materialgrupper.
- 2671 • legge aktivt til rette for tilbudene om å selge, gi bort og kjøpe brukte møbler
- 2672 • utløse det enorme potensialet som ligger i «urban mining», og i langt større grad
- 2673 hente fram mineraler som allerede er utvunnet, heller enn å gjøre naturinngrep for å
- 2674 hente nye
- 2675 • innføre produsentansvar for all plast på det norske markedet
- 2676 • kutte moms på bruksalg og reparasjoner av elektronikk, klær og sko og husholdnings-
- 2677 og fritidsvarer
- 2678 • øke antallet skoleplasser som utdanner skreddere, skomakere og andre yrker som
- 2679 trengs for å bedre reparatørtilbudet
- 2680 • få bukt med klimagassutslippene og de andre miljøproblemene skapt av «fast
- 2681 fashion», for eksempel gjennom en produsentansvarsordning eller en utredning av en
- 2682 fast fashion-avgift etter modell fra Frankrike

- 2683 • innføre obligatorisk levetidsmerking med tilhørende garantitid som stiller krav til at alle
- 2684 produkter skal designes for lang levetid, mulighet for ombruk, reparasjon, vedlikehold,
- 2685 samt materialgjenvinning etter produktets levetid
- 2686 • opprette offentlige delingstjenester etter modell fra bibliotek og bysykkeltilbud, og
- 2687 stimulere til kommunale gjenbruksverksteder
- 2688 • stille krav til oppdrettsnæringen om oppsamling av avfall og spillfôr, slik at det kan
- 2689 utnyttes til energiproduksjon og innsatsfaktor i andre næringer
- 2690 • legge til rette for en mer sirkulær industri ved å sørge for at mer industri- og
- 2691 næringsvirksomhet blir samlokalisert, for eksempel gjennom industri- og
- 2692 næringsparker. Det bør stilles flere krav til ombruk av materialer og bruk av spillvarme
- 2693 i industriprosesser
- 2694 • at nye næringsbygg må være arealnøytrale og det må settes krav om
- 2695 energieffektivisering. I tillegg kan vi bygge solcellepanel på alle nye bygg, og
- 2696 subsidiere for at det skal være billigere for folk å installere solcellepanel på
- 2697 eksisterende bygg.
- 2698 • øke pantesatsene, og vurdere innføring av flere panteordninger
- 2699

2700 Statlig eierskap

2701 Statlig eierskap kan spille en avgjørende rolle i å ta lederskap for en raskere og mer rettferdig
 2702 grønn omstilling. Mener staten alvor med sine klimaplaner, har den et særlig ansvar for å
 2703 gjennomføre en rask og troverdig grønn omstilling av eierskapet. Da må staten aktivt styre
 2704 selskapene i riktig retning og sikre omstillingen.

2705 Eierskapet er godt egnet til å gå foran når nye verdikjeder skal etableres. Historisk har statlig
 2706 eierskap vært en viktig pådriver for industrialisering, sysselsetting og velferd i Norge.
 2707 Eierskapet har også vært viktig for å sikre fellesskapet inntekter fra viktige industrier. Det er
 2708 avgjørende at eierskapet omstilles mot grønne verdikjeder slik at fellesskapet også vil nyte
 2709 godt av inntektene til fremtidens industri. Statlig eierskap kan også bidra til å sette standarder
 2710 for åpenhet, menneskerettigheter og arbeidsvilkår.

2711 SV vil

- 2712 • sikre at statlige selskaper har de mest ambisiøse målsetningene om å aktivt bidra til
- 2713 grønn omstilling og å kutte utslipp, i tillegg til å levere avkastning over tid
- 2714 • at staten fører en aktiv næringspolitikk for å utvikle nye og fremtidsrettede næringer,
- 2715 og som hovedregel ikke selger eierandeler i allerede statlig eide/deleide selskaper.
- 2716 • trekke alle statlige selskaper ut av skatteparadis, både heleide og deleide
- 2717 • arbeide for at alle norske selskaper, inkludert statlige selskaper, opptrer i tråd med
- 2718 FNs prinsipper om næringsliv og menneskerettigheter
- 2719

2720 2.13 Kultur og idrett

2721 Fri kunst og kultur er sentralt i et fritt, demokratisk samfunn. Samtidig ser vi at kunst og kultur
 2722 er under press fra økonomisk kuttpolitikk, som gjør det vanskelig å virke som kunstner og gjør
 2723 at det blir færre kulturtilbud tilgjengelig over hele landet. I flere land, også i Europa, er den frie
 2724 kunsten truet av autoritære krefter. Kunsten må sikres både ytringsfrihet og økonomiske
 2725 rammer til å virke og skape. Kulturelt og språklig er Norge et lite samfunn, under sterkt press
 2726 fra den massive angloamerikanske konsumkulturen. SV ser det som en hovedoppgave å
 2727 styrke norsk språk og kultur.

2728
 2729 **A41: Et mindretall i landsstyret bestående av Sunniva Holmås Eidsvoll, Steinar Heldal, Espen**
 2730 **Christer Endal, Anne Kjendsheim vil legge til følgende tekst som første setning i avsnittet over**
 2731 **(linje 2721):**

2732 Minst 1 % av statsbudsjettet skal gå til kulturformål.

2733
 2734 Idrett og frivillighet bidrar til fellesskap, mestring og folkehelse. Likevel er det mange som
 2735 utestenges fra å delta på grunn av økonomi, eller fordi de bor i områder uten egnede
 2736 idrettsanlegg og tilgang til friluftsområder. SV vil sørge for tiltak som reduserer ulikhet i
 2737 idretten og gjør at alle kan delta.

2738 Flere skal få oppleve og delta i kultur og idrett, uavhengig av økonomisk bakgrunn. SVs mål
 2739 er at minst 1 % av statsbudsjettet skal gå til kulturtiltak, og gode vilkår for både bredden og
 2740 mangfoldet i kulturfeltet.

2741

2742 Styrke den kulturelle grunnmuren

2743 Bibliotekene, kulturskolen og fritidsklubbene er noe av det viktigste i kulturlivet. SV vil bygge
 2744 opp disse tilbudene for å sikre at alle har tilgang på gode tilbud der de bor. Grunnmuren i
 2745 kulturlivet er kulturfrivilligheten. Den skiller seg ut som en unik kulturform med store
 2746 samfunnseffekter, som å forebygge utenforskap, fremme inkludering i lokalsamfunn og styrke
 2747 beredskapen. Derfor er det viktig å sikre gode rammevilkår og tilgang på lokaler, samt jobbe
 2748 for å gjøre hverdagen enklere for korps, kor, teater og andre frivillige kulturorganisasjoner.

2749 SV vil

- 2750 • fortsette utviklingen av folkebibliotekene gjennom nasjonal støtte til kompetanse,
 2751 bemanning og medieinnkjøp
- 2752 • gi flere tilgang på kulturskole gjennom å finansiere gratistilbud eller makspriser samt å
 2753 støtte opp om utbredelse og kvalitetsløft av det faglige innholdet
- 2754 • at alle unge skal ha tilgang på en åpen og gratis møteplass gjennom lovfesting av
 2755 fritidsklubber i alle kommuner. Ungdom skal selv medvirke i styringen av klubbene
 2756 sammen med fagpersoner.
- 2757 • at flere skal kunne delta i korps, kor, teater og annet frivillig kulturliv gjennom å gi økt
 2758 støtte til kulturarenaer, utstyr og å forskriftsfeste at tippemidlenes kulturdel
 2759 utelukkende skal gå til den brede kulturfrivilligheten
- 2760 • sørge for gode vilkår for demokratisk deltakelse for brukere av begge målformer
 2761 gjennom en aktiv politikk for nynorsk

- 2762 • gjøre museumsbesøk gratis for barn, unge og studenter
- 2763 • at kulturtilbud som særlig treffer den eldste delen av befolkningen, som Den kulturelle
- 2764 spaserstokken, skal få tilstrekkelig støtte til å tilby gode tilbud over hele landet
- 2765

2766 **Idrett og frivillighet**

2767 For at flere skal få delta og oppleve mestring i idretten og frivilligheten, må barrierer mot
 2768 deltakelse bygges ned. Frivilligheten må finansieres tryggere for å kunne bidra til å løse de
 2769 store samfunnsoppgavene.

2770 **SV vil**

- 2771 • oppgradere og bygge idrettsanlegg i hele landet, med særlig vekt på områder med lav
 2772 dekning og i levekårsutsatte områder, og innføre fullt regelstyrt momsfristak ved
 2773 bygging av idrettsanlegg
- 2774 • innføre målrettede tiltak i barne- og ungdomsidretten, med mål om å sikre økt
 2775 deltagelse og lavere kostnader, og stille krav til idretten om at de skal ta sin del av
 2776 ansvaret
- 2777 • gjøre det enklere å låne utstyr gjennom utlånssentraler og stille krav til kommunale
 2778 tilbud, slik at ungdom kan delta i aktiviteter uten å måtte betale for dyrt utstyr
- 2779 • styrke frivilligheten og sikre økonomisk forutsigbarhet gjennom å vri støtte fra prosjekt
 2780 til fri driftstøtte, og innføre fullt, regelstyrt momsfristak for frivillige organisasjoner
- 2781 • styrke friluftslivsorganisasjonenes arbeid med å gjøre friluftsliv tilgjengelig for flere,
 2782 særlig satsinger rettet mot barn og unge
- 2783 • øke forskning og kartlegging av spiseforstyrrelser, rasisme, homofobi, transfobi og
 2784 seksuell trakassering i idretten, slik at mest mulig treffsikre tiltak kan iverksettes
- 2785 • at idretten skal være bærekraftig og spille på lag med naturen. SV ønsker et forbud
 2786 mot gummigranulat på kunstgressbaner velkommen. Vi vil støtte norsk
 2787 teknologiutvikling for å finne lokale alternativer til fyllmasse og bidra med økonomisk
 2788 støtte for å sikre at overgangen til alternativ fyllmasse ikke vil gå utover
 2789 aktivitetstilbudet til barn og unge.
- 2790 • sikre at frivillige organisasjoner kan bruke offentlige bygg
- 2791 • likebehandle e-sportklubber med andre frivillige idrettslag og kulturorganisasjoner
- 2792 • at offentlige flerbrukshaller skal tilrettelegges for e-sportarrangementer
- 2793

2794 **Fri kunst og kultur**

2795 Kunst og kultur er både frie ytringer som utvikler samfunnet, grunnleggende goder vi trenger i
 2796 våre liv og viktige næringer med arbeidsplasser for folk. Derfor trengs en demokratisk og
 2797 utjevne kulturpolitikk som gir flere tilgang, både som skapere, utøvere og som publikum.
 2798 SV vil at flere skal få tilgang på kunst og kulturopplevelser gjennom sterk offentlig
 2799 finansiering. Tildelinger skal styres kunstfaglig etter prinsippet om armlengdes avstand.

2800 **SV vil**

- 2801 • at det frie kunstfeltet skal få tryggere finansiering gjennom et sterkt og fritt Kulturfond
- 2802 • gi flere kulturarbeidere økonomisk trygghet gjennom flere ansettelse, opptrapping av
- 2803 kunstnerstipender og bedre sosiale rettigheter for selvstendig næringsdrivende,
- 2804 frilansere og de med kombinasjonsinntekter
- 2805 • styrke offentlige ordninger som er viktige for kulturnæringer, som festivalstøtte,
- 2806 innkjøpsordninger, vederlag- og utstillingsordninger og andre tilsvarende ordninger
- 2807 • styrke en desentral kunstinfrastruktur, blant annet gjennom støtte til kunstnerstyrte
- 2808 gallerier og visningsarenaer
- 2809 • bidra til bredt, norsk innhold i film, litteratur, scenekunst og musikk gjennom økt støtte,
- 2810 stipender og andre virkemidler, inkludert avgift på strømmeselskaper øremerket norsk
- 2811 film og serie
- 2812 • sørge for at kunstnernes opphavsrett anerkjennes og kompenseres der
- 2813 opphavsrettslig materiale utnyttes i trening av KI-modeller, og at det etableres
- 2814 systemer for vederlag ved kommersiell utnyttelse av slike modeller
- 2815

2816 2.14 Demokrati

2817 Demokratiet og folkestyret er under press fra flere hold. Mange opplever at avstanden til
 2818 makta er stor, og følelsen av avmakt stiger. Når makt og rikdom samles på færre hender i takt
 2819 med økende ulikhet, så svekker det demokratiet.

2820 Autoritære krefter er på frammarsj mange steder i verden, og kommer til syne gjennom
 2821 militærkupp, proformavalg, kriminalisering av opposisjon, fengsling av journalister og storming
 2822 av kongresser. Ekstremisme, radikalisering og autoritære regimers ønske om å ødelegge
 2823 demokratier gjennom påvirkningsoperasjoner, desinformasjon og valgpåvirkning, er trusler
 2824 mot demokratiet.

2825 I Norge har innbyggerne en høy tillit til demokratiet, men den minsker år for år. Derfor trenger
 2826 vi politikk for å styrke demokratiet og øke tilliten i samfunnet.

2827 Utvide demokratiet

2828 Teknologigiganter, multinasjonale selskaper og internasjonale handelsavtaler flytter makt til
 2829 lukkede styrerom. EU, EØS og andre overstatlige organisasjoner innskrenker det politiske
 2830 handlingsrommet. Folkestyret er under angrep fra flere kanter, noe som igjen fører til avmakt
 2831 og minkende tillit til demokratiet som styreform.

2832 Den beste måten å forsvare demokratiet på er ved å utvide det. Folks opplevelse av avmakt
 2833 må møtes med å ta makt over egne liv, og samfunnet rundt seg gjennom mer folkestyre. De
 2834 beste beslutningene treffes når flere deltar med sine meninger og perspektiver. SV vil at folk
 2835 skal få økt innflytelse over beslutninger i samfunnet. Enten det er i lokalsamfunnet, over den
 2836 nasjonale politikken eller globalt.

2837 **SV vil**

- 2838 • innføre innbyggerinitiativ på Stortinget, slik at en sak med nok underskrifter må reises
- 2839 til behandling. Øke bruken av folkeavstemninger, blant annet gjennom at krav om
- 2840 folkeavstemning kan reises som innbyggerinitiativ.
- 2841 • utvide lokalstyret gjennom å lage rammer, slik at lokalsamfunn som ønsker det kan
- 2842 innføre deltakende budsjettering og andre rådsdemokratiske selvstyreformer i
- 2843 lokalpolitikken
- 2844 • flytte makt nærmere folk gjennom at beslutninger tas på lavest mulig nivå, og å utvide
- 2845 verktøykassa til lokaldemokratiet gjennom økte ressurser og større mandat til å drive
- 2846 samfunnsutvikling
- 2847 • demokratisere arbeidslivet gjennom å gi de ansatte økt representasjon på alle
- 2848 ledelsesnivåer i offentlig og privat virksomhet og bedre lovverket knyttet til arbeidereie
- 2849 og samvirker
- 2850 • at 16-åringer skal få stemmerett
- 2851 • lage en stortingsmelding om hvordan overnasjonale organer påvirker og begrenser
- 2852 demokratiet i Norge
- 2853 • arbeide for å si opp EØS-avtalen og erstatte den med en balansert handelsavtale med
- 2854 EU. SV vil at Norge skal utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen, herunder bruk av
- 2855 reservasjonsretten, når viktige norske interesser trues av EU.
- 2856 • bruke Norges internasjonale posisjon til å flytte makt fra WTO, IMF og Verdensbanken
- 2857 til FN og nasjonalstatene
- 2858 • lovfeste plikten til universell utforming av alle valglokaler i Norge
- 2859 • at viktige demokratiske beslutningsorganer som stortingsmøter må tegnspråktoles
- 2860

2861 Offentlighet

2862 En åpen og opplyst offentlig samtale med innsyn i staten og dens maktbruk er avgjørende for

2863 å forsvare demokratiet. I møte med autoritære krefter og andre tendenser som kan utfordre

2864 demokratiet, blir en aktiv politikk for mediemangfold, offentlighet og deltakelse desto viktigere.

2865 Dagens informasjonsvirkelighet preges av kaos. Påvirkning i ikke-redaktørstyrte, digitale

2866 medier, desinformasjon og ekkokamre kan gjøre at hver og en av oss lever i vår egen

2867 virkelighet. Hvis vi ikke har en felles virkelighet, så er det vanskelig å danne sterke fellesskap.

2868 Som samfunn er vi nødt til å ha demokratisk beredskap. Demokrati handler om å leve i et

2869 samfunn der folk har ulike meninger. Vi må håndtere uenigheter gjennom diskusjon,

2870 kunnskap og debatt, og samtidig sette en grense når debatten glir over i personangrep og

2871 trusler. Derfor må sosiale medier reguleres og de redaktørstyrte mediene styrkes.

2872 SV vil

- 2873 • sikre folks tilgang til informasjon. Vi vil styrke mediemangfoldet og styrke
- 2874 redaktørstyrte medier gjennom å øke mediestøtten.
- 2875 • innføre langt tøffere regulering av sosiale medier, støtte internasjonalt arbeid for
- 2876 oppsplitting av de store teknologiselskapene og utvikle av ikke-kommersielle
- 2877 plattformer basert på ideelt eller offentlig eierskap. Vi vil innføre en digital
- 2878 omsetningsavgift på de store teknologiselskapene og ha en fast instans_for klager,
- 2879 kontakt med politi, presse og generell myndighetskontakt.

- 2880 • opprette et organ, inspirert av arbeidet med såkalt psykologisk beredskap i Sverige
- 2881 • at personvernet må styrkes og individets integritet må respekteres
- 2882 • sikre en kommersiell allmennkringkaster med hovedkontor utenfor Oslo
- 2883

2884 Antifascistisk og demokratisk beredskap

2885 Norge har de siste årene hatt flere terrorangrep. Angrepet i regjeringskvartalet og på Utøya
 2886 22. juli 2011, drapet og moskéangrepet i Bærum 10. august 2019 og angrepet på Pride i Oslo
 2887 25. juni 2022. Det skjer fortsatt rasistisk motivert vold og drap, og hatkriminalitet mot skeive
 2888 og transpersoner. Ekstremisme og fascisme er trusler mot vår trygghet og frihet. Historien har
 2889 vist at når det er økonomiske nedgangstider, så får oftere høyrepopulister eller fascistiske makt.
 2890 Historien har også vist at det er rike kapitaleiere som finansierer høyrepopulistiske eller
 2891 ekstreme organisasjoner og partier. Sosiale medier og teknologi skaper nye utfordringer.
 2892 Ekstreme holdninger og handlinger kan spres på tvers av landegrensene, og ekkokamre på
 2893 nett kan øke risiko for radikaliserings og voldelig ekstremisme.

2894 Det er en samfunnsutfordring at stadig yngre mennesker blir radikalisert. Politi og
 2895 sikkerhetstjenestene kan ikke alene løse det. Det krever mye bredere innsats. For å
 2896 bekjempe dette trenger vi sterke fellesskap. Det viktigste vi kan gjøre er å forebygge. Her er
 2897 både politi og sikkerhetstjenester viktige, men offentlige tjenester og sivilsamfunn må ha
 2898 nødvendige verktøy og ressurser til å forebygge radikaliserings og til å ta tak i det når det
 2899 skjer.

2900 SV vil

- 2901 • sørge for at de hemmelige tjenestene har tilstrekkelig fokus og ressurser til å
 2902 identifisere, overvåke og stoppe ekstreme trusler og miljøer. Vi vil styrke Stortingets
 2903 kontroll med de hemmelige tjenestene.
- 2904 • at det opprettes et nasjonalt senter for innsats mot radikaliserings og voldelig
 2905 ekstremisme og regionale samarbeidsfora for forebygging
- 2906 • at politi og PST etablerer faste møtepunkter for utveksling av informasjon med
 2907 trusselutsatte grupper og får bedre rutiner for kontakt med ofre for terror og voldelig
 2908 ekstremisme
- 2909 • styrke demokratiopplæringen i skolen og øke tilskudd til skoleturer til steder som
 2910 Utøya og med Hvite Busser
- 2911 • styrke internasjonalt arbeid med å forebygge og avdekke høyreekstremisme og
 2912 voldelige handlinger
- 2913

2914 Fellesskapets digitale makt

2915 Den digitale teknologien får stadig flere bruksområder i samfunnet vårt. Det gjelder i
 2916 næringslivet, men også i skolen, helse, transport osv. Der bruk av digitale verktøy og
 2917 plattformer i skolen gir barn nye muligheter for læring, tar de også fra barn deres personvern
 2918 og gir dataene deres til internasjonale teknologiselskaper. Der flere får mulighet til å delta
 2919 raskere og enklere i den offentlige debatten, er det også noen store selskaper som bestemmer

2920 hvordan denne debatten skal foregå og hvem som får delta. Digitaliseringen har i for lang tid
 2921 skjedd på næringslivets premisser – det har ført makt og verdier vekk fra fellesskapet. SV vil
 2922 hente dem tilbake.

2923 SV mener at grunnlaget for den videre teknologiutviklingen i samfunnet må være en
 2924 demokratisk digitalisering, hvor det er plass til flere små aktører, heller enn noen få store.
 2925 Data og digital infrastruktur må reguleres og utvikles ut fra en fellesskapsforståelse, ikke for
 2926 masse-akkumulering av data til verdens største reklamebyråer. Samtidig vil SV støtte kritisk
 2927 refleksjon til den informasjonsteknologiske utviklingen og konsekvensene av den. Det må
 2928 også sikres at de som faller utenfor det digitale samfunnet får lett tilgjengelig hjelp og
 2929 informasjon på andre måter.

2930 **SV vil**

- 2931 • få på plass en konsesjonsordning for innsamling, bruk, videreforedling og lagring av
- 2932 data som samles inn om norske borgere og offentlige institusjoner
- 2933 • ha et tydelig regelverk for anskaffelser av kommersielle digitale verktøy i offentlig
- 2934 sektor
- 2935 • innføre forbud mot kommersiell overvåkning og atferdsrettet reklame på digitale
- 2936 plattformer
- 2937 • styrke Datatilsynet for å sikre trygg bruk og ny innføring av teknologier, som kunstig
- 2938 intelligens
- 2939 • stille krav til kunstig intelligens som må innfris før det tas i bruk i offentlig sektor.
- 2940 Herunder krav som tydeliggjør hva verktøyene kan, og ikke kan, brukes til, samt
- 2941 standarder for verifisering av data som tas inn i modellen for å unngå skjevheter i
- 2942 bruken av verktøyene
- 2943 • forby utvinning av kryptovaluta på norske datasentre
- 2944 • at datasentre lokalisert i Norge skal ha kjente eiere og kunder
- 2945 • utvikle egne skyløsninger for offentlig sektor
- 2946 • sørge for at språkteknologien tar hensyn til de norske skriftspråka og talemåla
- 2947 • at kritiske og samfunnsviktige IT-tjenester og IT-infrastruktur er plassert i Norge, med
- 2948 kjente eiere
- 2949 • arbeide for at det offentlige i størst mulig grad skal benytte programvare med åpen
- 2950 eller egenutviklet kildekode. All kode utviklet i eller for offentlig regi bør som
- 2951 hovedregel være åpen
- 2952 • styrke sivilsamfunnet og ikke-kommersielle aktører som jobber med og for
- 2953 demokratisk digitalisering
- 2954 • regulere teknologiselskapene til folks beste og forhindre at selskapene kan få enorm
- 2955 profitt på kjøp og salg av personopplysninger fra nordmenn
- 2956 • sørge for at det offentlige har egen nødvendig kunnskap for å kunne inngå gode
- 2957 avtaler og ivareta datasikkerheten
- 2958

2959 **2.15 Utenriks og utvikling**

2960 Global markedsliberalisme og USAs stormaktsinteresser har preget norsk utenrikspolitikk i 80
 2961 år. Overstatlige avtaler med mål om økonomisk liberalisering har lagt begrensninger på
 2962 Stortinget og folkevalgte parlamenter rundt om i verden og innskrenket det politiske
 2963 handlingsrommet. Økende økonomisk ulikhet og følelse av avmakt har gitt grobunn for
 2964 framveksten av høyre-radikale krefter som i stadig flere land kommer til makten. På få år har vi
 2965 gått fra fredstid, framvekst av nye demokratier og fattigdomsreduksjon til sikkerhetspolitiske
 2966 urolige tider der autoritære krefter innskrenker demokratiske rettigheter og beriker eliten på
 2967 bekostning av en økende fattig befolkning.

2968 SV vil ha ny kurs i utenrikspolitikken. Det gjør vi best ved å holde oss utenfor EU og sette FN i
 2969 sentrum for internasjonalt samarbeid. SV vil bidra til en tryggere og mer rettferdig verden. Vi
 2970 prioriterer fredsarbeid og styrking av folkeretten. For å skape en tryggere verden må vi også
 2971 gjøre noe med årsakene bak krig, konflikt og humanitære kriser. Vi vil bruke deler av
 2972 Oljefondet til å finansiere klimatiltak globalt, opprettholde et høyt nivå av bistand og sette
 2973 Norge i førersetet for skatterettferdighet og gjeldsslette igjen.

2974 Et sterkt og organisert sivilsamfunn er en forutsetning for demokrati, rettferdighet og fred.
 2975 Utvikling kjempes frem nedenfra. SVs utenrikspolitikk er tuftet på solidaritet, og ikke
 2976 veldedighet. Vi tror på interessefelleskap mellom fagbevegelse, småbønder, urfolk,
 2977 miljøbevegelse, studentbevegelse og kvinneorganisasjoner i Norge og andre steder i verden.
 2978 Internasjonal solidaritet er mer enn et moralsk imperativ, det er tvingende nødvendig om vi
 2979 skal lykkes med å skape en fredfull, demokratisk og rettferdig verden.

2980

2981 **En fredelig verden med respekt for folkeretten**

2982 Krig truer menneskeslekten over hele verden. Fra en tid med internasjonal nedrustning, ser vi
 2983 nå økende opprustning. Russland har gjort atomvåpentrustningen mer reell, og nye typer våpen
 2984 gjør stor skade. De internasjonale reglene for å hindre krig og krigsforbrytelser er under sterkt
 2985 press, ettersom stormakter tar seg til rette istedenfor å respektere folkeretten. Framveksten i
 2986 bruk av kunstig intelligens og autonome våpen flytter de moralske grensene i krig.

2987 SV har grunnlaget vårt i fredsbevegelsen, og vil fortsette arbeidet vårt for fred, nedrustning,
 2988 lavspenning og folkerett. Terskelen for å gå til krig og utøve krigsforbrytelser må bli høyere,
 2989 samtidig som vi motvirker årsakene til krig og konflikt. SV vil arbeide for en prinsipiell norsk
 2990 holdning til forsvar for FN-pakten, menneskerettighetene og krigens folkerett. Sentrale
 2991 prinsipper for norsk fredsmeistring og konfliktløsning skal være demokratisk og sivilt styresett,
 2992 rettssikkerhet, menneskerettigheter og inkluderende økonomisk utvikling.

2993 **SV vil**

- 2994 • styrke støtten til demokrati-, menneskerettighets- og fredsbevegelser i land der krig og
- 2995 militærdiktatur truer, som Sudan
- 2996 • fortsette den militære og humanitære støtten til Ukrainas frihetskamp og bistå Ukraina
- 2997 i forhandlinger om rettferdig fred
- 2998 • arbeide aktivt for palestinsk selvbestemmelse og oppbyggingen av den palestinske
- 2999 staten, mot den israelske okkupasjons- og apartheidpolitikken og for en FN-ledet
- 3000 fredsbevarende styrke i Palestina og Israel

- 3001 • at Norge slutter seg til atomvåpenforbudet, arbeider for at NATO går bort fra
- 3002 førstebruk av atomvåpen og at Norge og Norden blir en atomvåpenfri sone
- 3003 • at norsk deltakelse i internasjonale militære operasjoner må vurderes i hvert enkelt
- 3004 tilfelle, behandles av et åpent Storting og ha FN-mandat og ledelse som vilkår
- 3005 • trekke Oljefondet ut av selskaper FN har svartelistet for bidrag til den ulovlige
- 3006 israelske okkupasjonen av palestinske områder
- 3007 • innføre forbud mot økonomisk virksomhet og investeringer som bidrar til brudd på
- 3008 folkeretten gjennom ulovlig utnyttelse av land og ressurser på okkuperte områder
- 3009 • arbeide for internasjonal regulering av autonome våpen og jobbe for et internasjonalt
- 3010 forbud mot bruk av upresise eksplosive våpen i byer og tettbygde strøk
- 3011 • at Norge tar internasjonalt lederansvar for å sikre at forbudene mot klasevåpen og
- 3012 landminer overholdes
- 3013 • at Norge ikke skal selge våpen til land i krig. SV vil innføre krav om at også allierte
- 3014 som kjøper norske våpen og våpendeler må søke norske myndigheter om lov til å
- 3015 selge materiellet videre.
- 3016 • stanse all eksport av våpen eller militært materiell til land som bryter humanitærretten,
- 3017 begår grove menneskerettighetsbrudd og overgrep mot egen befolkning
- 3018 • nedsette et offentlig utvalg som skal gjennomgå kontrollregimet for eksport av
- 3019 forsvarsmateriell
- 3020 • trekke Oljefondet ut av all våpenindustri. Oljefondet skal ikke bidra til okkupasjon eller
- 3021 andre brudd på folkeretten.
- 3022 • jobbe for kurdisk selvstyre i det sørøstlige Tyrkia, nordøstlige Syria og nordvestlige
- 3023 Iran, og samtidig jobbe for at rettighetene til kurdere i andre områder av disse tre
- 3024 landene blir overholdt.
- 3025 • øke tilskuddet til norske freds- og nedrustingsorganisasjoner
- 3026 • generalforsamlingen i FN skal få større makt og at vetoretten til Sikkerhetsrådet
- 3027 avvikles på sikt.
- 3028 • støtte opp om Den internasjonale domstolen og Den internasjonale straffedomstolen
- 3029 • at Norge skal bruke sin eiendel i våpenselskaper, herunder Nammo og
- 3030 Kongsberggruppen, til å sørge for at våpen ikke brukes i strid med folkeretten
- 3031 • endre Åpenhetsloven slik at norske selskaper får ansvar for å påse at deres varer og
- 3032 tjenester ikke brukes til brudd på humanitærretten
- 3033

3034 **Redusert global ulikhet**

- 3035 Verdens fem rikeste menn har doblet sine formuer de siste årene, samtidig som 60 % av
- 3036 menneskeheten har blitt fattigere. Gapet mellom fattig og rik, og mellom det globale sør og
- 3037 nord, blir stadig større. Multinasjonale selskaper tjener penger og makt på bekostning av
- 3038 småbønder, urfolk, kvinner og småbedrifter. Oljefondet investerer bredt i slike selskaper, og er
- 3039 ikke en spydspiss innen ansvarlig finans. Skatteparadis fører til kapitalflukt fra fattige til rike
- 3040 land, og flere utviklingsland er rammet av en dyp gjeldskrise.
- 3041 SV vil bruke den internasjonale politikken til å regulere selskapsmakten, omfordele de
- 3042 enorme rikdommene gjennom skattlegging, stoppe den store kapitalflukta fra sør til nord,
- 3043 motvirke gjeldskriser og sikre alle land styringsrett og politisk handlefrihet til å verne

3044 arbeidsliv, offentlige tjenester, miljø og naturressurser. For å oppnå dette, må makt og
 3045 ressurser flyttes fra udemokratiske organisasjoner til FN. SV vil sette Norge i førerretet for
 3046 rettferdighet og global omfordeling.

3047 **SV vil**

- 3048 • stå i fremste linje for en sterk skattekonvensjon i FN som hindrer skatteunndragelse
- 3049 og finansielt hemmelighold. Vi vil innføre utvidet land-for-land-rapportering i alle
- 3050 sektorer og stille krav om dette ved offentlige innkjøp
- 3051 • jobbe for å øke den globale minimumsskatten for selskaper til minst 25 %, innføre
- 3052 global formueskatt for dollarmilliardærer og internasjonal skatt på finanstransaksjoner,
- 3053 samt innføre enhetlig skattlegging der beskatning av overskudd i selskaper baseres
- 3054 på hvert lands andel av omsetningen
- 3055 • styrke "Skatt for utvikling"-programmet
- 3056 • arbeide for gjeldsslette, en permanent mekanisme under FN for reforhandling av ikke-
- 3057 bærekraftig statlig gjeld og globale retningslinjer for ansvarlig långivning og
- 3058 låneopptak
- 3059 • at handels- og investeringsavtaler og statlige selskaper sine investeringer i utlandet
- 3060 skal tuftes på rett til tollvern, teknologioverføring, lokalt innhold og hjemfallsrett.
- 3061 Avtaler skal konsekvensutredes med hensyn til klima, miljø og menneskerettigheter.
- 3062 • reforhandle TRIPS-avtalen om immaterielle rettigheter i Verdens handelsorganisasjon,
- 3063 slik at utviklingsland får reell tilgang på livsviktige vaksiner og medisiner
- 3064 • arbeide for et mer rettferdig internasjonalt system ved å fremme reform av
- 3065 Verdensbanken, IMF, WTO og FN. På sikt bør flere prosesser flyttes fra mindre
- 3066 demokratiske organisasjoner til FN, og norsk utviklingsfinansiering gjennom FN skal
- 3067 prioriteres framfor Verdensbanken.
- 3068 • si opp investeringsavtaler med stat-investor-tvisteløsningsmekanisme og ikke inngå
- 3069 nye slike avtaler
- 3070 • sørge for at Oljefondet opptre etisk ansvarlig og dreier investeringer bort fra fossil
- 3071 energi og miljøskadelig virksomhet. Sørge for at oljefondet trekkes ut av fossil energi
- 3072 og er i tråd med målene i Parisavtalen. Alle selskap skal møte etiske,
- 3073 menneskerettslige og miljømessige minstekrav gjennom en forhåndsfiltrering.
- 3074 • inkludere skatteunndragelse og finansielt hemmelighold i de etiske retningslinjene til
- 3075 Oljefondet
- 3076

3077 **Norge skal bidra i den globale krisedugnaden**

3078 De globale krisene står i kø, og de fattigste i de fattigste landene er de som lider mest.
 3079 Historisk mange mennesker har lagt på flukt fra ekstremvær, krig og konflikt, og de
 3080 humanitære behovene er store og økende. Likevel reduseres global bistand, og vi er langt fra
 3081 det nivået av klimafinansiering som er nødvendig. Norge er et av landene som stiller opp med
 3082 mest i de globale dugnadene, men de siste årene har stadig mer av utviklingsbudsjettet gått
 3083 til globale fellesgoder.

3084 SV mener at Norge, som et av verdens rikeste land, må bidra i den globale dugnaden og
 3085 hjelpe de som lider mest av klimaendringer, krig, pandemi, naturødeleggelser og den

3086 groteske skjevfordelingen av rikdom. Som en rik oljenasjon har vi et historisk ansvar for å
 3087 bidra til klimafinansiering i utviklingsland. Penger til global klimafinansiering, tap og skade
 3088 skal ikke gå på bekostning av langsiktig utviklingsbistand og nødhjelp. SV foreslår derfor å
 3089 dele dagens handlingsregel i to deler, en handlingsregel innland som i dag, og en
 3090 handlingsregel utland. Sistnevnte skal være et årlig uttak på 0,25 % av Oljefondet og gå til
 3091 klimafinansiering internasjonalt.

3092 **SV vil**

- 3093 • at minst 1 % av BNI skal brukes til internasjonal utviklingsfinansiering. Flyktingutgifter
- 3094 i Norge, klimafinansiering og globale fellesgoder skal komme i tillegg til
- 3095 utviklingsbudsjettet.
- 3096 • at 0,25 % av Oljefondet skal brukes på klimafinansiering og det globale tap- og
- 3097 skadefondet, og dette kommer i tillegg til et utviklingsbudsjett. Sørge for at 50 prosent
- 3098 av norsk klimafinansiering går til klimatilpasning og tap og skade.
- 3099 • at garantiordningen for investeringer i fornybar energi i utviklingsland skal ivareta
- 3100 hensyn til menneskerettighetene. Tapsavsettingen skal ikke tas fra
- 3101 utviklingsbudsjettet, og Norge skal ikke kreve motpartsgarantier til land med høy
- 3102 gjeldsbyrde.
- 3103 • styre Klimainvesteringsfondet etter politisk vedtatte etiske retningslinjer og etablere et
- 3104 faglig råd som skal kontrollere at investeringene er i tråd med retningslinjene.
- 3105 Kraftutbygging i regi av fondet skal komme lokalbefolkning til gode.
- 3106 • at Oljefondet trekkes ut av fossil energi og at investeringene skal være i tråd med
- 3107 Parisavtalens mål om maks 1,5 graders oppvarming
- 3108 • underlegge Eksportfinansiering Norge (Eksfin) og Norfund Åpenhetsloven
- 3109 • opprettholde og styrke den norske regnskogsatsingen
- 3110 • ta lederskap i arbeidet med å få på plass en sterk, bindende internasjonal avtale mot
- 3111 plastforsøpling, og effektiv implementering av denne nasjonalt og internasjonalt
- 3112 • fortsette satsningen på global helse, og arbeide for rettferdig tilgang til vaksiner og
- 3113 medisiner, herunder fortsatt støtte internasjonalt arbeid for å fjerne HIV, tuberkulose
- 3114 og malaria som en global folkehelsestrussel innen 2030
- 3115 • kanalisere mer bistand til og gjennom lokale sivilsamfunnsorganisasjoner,
- 3116 fagbevegelse, urfolk, kvinneorganisasjoner, småbønder og
- 3117 menneskerettighetsforkjempere
- 3118

3119 **2.16 Forsvar og beredskap**

3120 Stormaktrivaliseringen tiltar og gjør verden mindre trygg. Kina ruster opp, USA utvider
 3121 nettverket av militærbaser og forsøker å isolere rivalen i øst og Russland okkuperer naboland
 3122 med vyer om å gjenopprette et gammelt imperium. Ved å nedlegge veto i sikkerhetsrådet,
 3123 forhindrer de FN i å skape fred. Ytre høyre er på fremmarsj i Europa og truer demokrati og
 3124 trygghet. Trusler mot fred og sikkerhet kommer ikke bare fra faren for tradisjonell krig mellom
 3125 stater. Hybrid krigføring og digitale angrep, men også klimaendringer, helsekriser og lav
 3126 selvforsyning av mat, er reelle utfordringer for Norge.

3127 Norge må forhindre at nordområdene utvikler seg til en geopolitisk konfliktzone. Norsk
 3128 tilstedeværelse på Svalbard må opprettholdes og øygruppa må ikke militariseres. Vi må søke
 3129 samarbeid med de landene vi har sterkest grad av felles interesser med. De nordiske landene
 3130 har i stor grad felles sikkerhetspolitiske utfordringer, et sterkt politisk fellesskap og betydelig
 3131 samlet militær kapasitet. Der høyresiden har fokusert ensidig på store materiell investeringer,
 3132 satser SV på folk i forsvaret.

3133 Lavspenning i nord og allianser bygd på felles interesser

3134 Vi lever i en verden som preges av ustabilitet og stormaktsrivalisering. Rivaliseringen mellom
 3135 Kina og USA kan komme til å prege verden i lang tid framover, og Norges forhold til Russland
 3136 har nådd et bunnpunkt. Den internasjonale oppmerksomheten rundt nordområdene kommer
 3137 til å øke i årene framover. Rivalisering om kontroll over areal og ressurser kan føre til
 3138 konflikter i nærområdene våre.

3139 Dette krever nytenking i norsk utenriks- og forsvarspolitik. Norge må arbeide for å holde
 3140 spenningen så lav som mulig og motvirke global blokkdeling. Framfor å lene oss på
 3141 stormakten USA, som har helt andre interesser enn oss, må Norge søke allianser med land
 3142 med sammenfallende eller liknende interesser. Det er viktig for lavspenninga i nord å
 3143 opprettholde grensene for alliert trening i Finnmark med et mulig unntak for nordisk allierte.

3144 SV vil

- 3145 • ha et aktivt diplomati basert på konsekvent forsvar for folkeretten
- 3146 • arbeide for internasjonal, gjensidig nedrusting
- 3147 • at Norge avstår fra å delta i militære operasjoner i regi av NATO og USA. Norge skal
 3148 ikke bidra i operasjoner som øker spenningsnivået i andre deler av verden.
- 3149 • sikre nasjonal og demokratisk kontroll over etterretningstjenesten og at Norge foretar
 3150 selvstendige sikkerhetsvurderinger basert på norske interesser
- 3151 • ha full nasjonal råderett på norsk jord og avvikle utenlandske baser
- 3152 • ha et sterkere nordisk og nordeuropeisk forsvarssamarbeid, både i og utenfor NATO,
 3153 med en gjensidig sikkerhetsgaranti
- 3154 • at NATO holder seg til å være en ren forsvarsallianse
- 3155 • at Norden skal være en atomvåpenfri sone
- 3156 • at Norge ikke blir enda sterkere knyttet til EUs "forsvarsunion" og oppbygging av en
 3157 EU-hær
- 3158 • ha en internasjonal sikkerhetsarkitektur basert på prinsippet om delt sikkerhet
- 3159

3160 Samfunnssikkerhet og beredskap

3161 Sikkerhet er langt mer enn forsvar. Som samfunn må vi være forberedt på ulike typer kriser,
 3162 fra pandemi til ekstremvær og cyberangrep, til militære angrep. Koronapandemien viste oss
 3163 hvor sårbare lange leveringskjeder kan gjøre oss. Norge er blant de landene som er minst
 3164 selvforsynte på mat.

3165 SV mener at vi trenger produksjon og lagring av varer som er særskilt viktige i en
 3166 krisesituasjon. Vi trenger også helsetjenester der folk bor. Et samfunn med korte avstander

3167 mellom innbyggere og styresmakter, og der folk er informerte og tar ansvar for seg selv og
 3168 andre, har gode forutsetninger for å forebygge og takle ulike typer kriser. I tillegg til sivile og
 3169 militære ressurser, gjør frivillige i ulike organisasjoner en viktig innsats i beredskapen. Dette
 3170 er en viktig del av folks deltakelse i lokalsamfunn, og det gir oss en ekstra beredskapsressurs
 3171 som engasjerer og bygger fellesskap og tillit.

3172 SV vil

- 3173 • gi kommunene økte ressurser for å oppfylle krav som stilles til forebygging og
- 3174 beredskap, herunder klimatilpasning, og sørge for at kommunene har en beredskap
- 3175 for de som ikke har mulighet og ressurser til egenberedskap
- 3176 • sikre at det finnes offentlige, tilgjengelige, funksjonelle tilfluktsrom som dekker
- 3177 befolkningens behov
- 3178 • sikre at alle nivåer av forvaltningen samt frivillige beredskapsorganisasjoner følger
- 3179 anbefalingene fra "Styrket beredskap for personer med innvandrerbakgrunn i kriser -
- 3180 Tiltak for myndigheters samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid for en mangfoldig
- 3181 og sammensatt befolkning"
- 3182 • styrke og modernisere Sivilforsvaret for å forbedre samfunnets generelle beredskap
- 3183 og sikre god håndtering av krisesituasjoner, blant annet gjennom en sivil,
- 3184 beredskapsrettet førstegangstjeneste i tillegg til den militære
- 3185 • videreutvikle det nordiske beredskapssamarbeidet gjennom et nordisk
- 3186 totalforsvarskonsept som inkluderer avtaler om produksjon, lagring og leveranser av
- 3187 kritiske varer
- 3188 • styrke samarbeidet mellom sivil og militær beredskap for å ha lavere terskel for å
- 3189 bruke forsvarets kapasiteter for hjelp og støtte ved ulykker, redningsaksjoner og
- 3190 naturkatastrofer
- 3191 • lage en langtidsplan for sivil beredskap
- 3192 • legge til rette for å samle beredskapsaktører og nødetater i felles beredskapssentre. I
- 3193 planleggingen av etaters nye bygg undersøkes muligheten for å samlokalisere
- 3194 tjenester, for å styrke synergieffekter ha god ressursutnyttelse og der igjennom
- 3195 redusere kostnader over tid.
- 3196 • innføre lagerplikt for livsviktige medisiner og utvide lagerkapasiteten for medisiner,
- 3197 virkestoffer, medisinsk utstyr og smittevernutstyr
- 3198 • etablere statlig produksjon av legemidler (StatMed) og styrke legemiddelforskningen
- 3199 og eksisterende produksjonsmiljøer av legemidler i Norge
- 3200
- 3201 • avstå fra deltakelse i EUs helseunion

3202 A42: Et mindretall i landsstyret bestående av Anne Kjendsheim vil stryke kulepunktet over.

- 3203 • at Norge skal jobbe internasjonalt for å øke tilgangen på patentert medisin for lav- og
- 3204 mellominntektsland og et mer fleksibelt patentregime i WTO
- 3205 • øke selvforsyningen og opprettholde matproduksjon i hele landet, øke
- 3206 beredskapslagring på korn og sørge for at sjømat blir ilandført og videreforedlet i
- 3207 Norge

- 3208 • styrke den frivillige beredskapen, med blant annet mer forpliktende beredskapsavtaler,
- 3209 økt driftsstøtte, avgiftsfritak for kjøretøy i redningstjenesten og gratis tilgang til nødnett
- 3210 og aksjonsstøtteverktøy
- 3211

3212 En styrket nasjonal forsvarsevne

3213 I flere tiår har det norske forsvaret blitt bygget ned. Et ensidig fokus på innkjøp av dyrt
 3214 materiell og tiltro til at NATO-medlemskapet skal redde oss ved en eventuell konflikt eller krig,
 3215 har resultert i en kraftig nedbemanning. Dårlige pensjons- og arbeidsvilkår og byråkratisering
 3216 har også gjort Forsvaret til en mindre attraktiv arbeidsplass. Mange slutter og rekrutteringen
 3217 er lav. Det hjelper lite med dyrt utstyr dersom vi verken har tilstrekkelig med personell til å
 3218 drifte det eller holde det ved like.

3219 Etter flere tiår med nedbygging av det norske forsvaret, er det et stort behov for å styrke den
 3220 nasjonale forsvarsevnen. Norge må bli bedre i stand til å ta vare på egen sikkerhet og
 3221 håndheve suverenitet selv. Å være mer til stede på land, på havet og i lufta, kombinert med
 3222 en trygg, miljømessig og forsvarlig forvaltning av ressursene og fast bosetting i nord, vil være
 3223 et viktig bidrag til å redusere spenning i nærområdene våre. Slik vil stormaktene ha færre
 3224 påskudd for å rivalisere og dominere i nærheten av oss. For å styrke forsvarsevnen, må vi ha
 3225 nok folk og bedre styring i Forsvaret, og en sterkere totalberedskap i hele samfunnet. Dette
 3226 må være vilkår for nye, større investeringer i materiell.

3227 SV vil følge opp den årlige rapporteringen til Stortinget om status, framdrift, utfordringer og
 3228 risiko ved gjennomføring av innværende langtidsplan for Forsvaret for å sikre at økning i
 3229 forsvarsbudsjettet ikke skjer på bekostning av den sivile beredskapen.

3230 SV vil

- 3231 • sikre at økning i forsvarsbudsjettet ikke skjer på bekostning av den sivile beredskapen
- 3232 • stoppe personellflukten i Forsvaret ved å bedre pensjons- og arbeidsvilkårene for de
 3233 ansatte
- 3234 • innkalle flere av de vernepliktige til førstegangstjeneste i Forsvaret. Samtidig som man
 3235 trapper opp antall vernepliktige, skal man utvikle en sivil beredskapsretning innenfor
 3236 førstegangstjenesten som alternativ i et modernisert Sivilforsvar. Beredskapstjenesten
 3237 skal inkludere opplæring i beredskap, en viss stående tjeneste for å håndtere kriser og
 3238 faste øvelser.
- 3239 • øke utdanningskapasiteten i Forsvaret og rekruttere mer personell
- 3240 • øke antall lærlingplasser i Forsvaret
- 3241 • stoppe privatisering. Forsvaret skal ha tilstrekkelig egenkapasitet for å ivareta de
 3242 løpende oppgavene i Forsvaret
- 3243 • styrke Heimevernet, med flere soldater og befall, og mer trening og øving
- 3244 • gjenopprette Sjøheimevernet
- 3245 • styrke Kystvakta og Sjøforsvaret, med flere seglingsdøgn i nord
- 3246 • at all drift og vedlikehold av Forsvarets graderte og ugraderte system skal utføres av
 3247 egne ansatte
- 3248 • at alle Forsvarets data skal lagres på servere som er under statlig kontroll

- 3249 • at oppstykkningen og byråkratiseringen må ta slutt. Forsvarsmateriell og Forsvarsbygg
- 3250 skal legges under Forsvaret.
- 3251 • at tilliten i Forsvaret må gjenreises. Etatssjefer og driftssjefer skal få reell myndighet
- 3252 og tilhørende ansvar.
- 3253 • avslutte såkalte effektiviseringskrav som reelt sett er kutt i grunnleggende drift

3254 **A43: Et mindretall i landsstyret bestående av Alf Normann Hansen, Christian Torset,**
 3255 **Parabaran Rajalingam vil legge til følgende kulepunkt:**

- 3256 • styrke infrastruktur og kapasitet til forflytning av styrker og materiell for å imøtekomme
- 3257 de behov sikkerhetssituasjonen og Sverige og Finlands inntreden i NATO har skapt,
- 3258 samt utvikle og styrke logistikk, spesialisthelsetjeneste og andre samfunnsfunksjoner
- 3259 som er nødvendige for å ivareta bl.a. forsvarets personell ifm. kriser og trusler.
- 3260
- 3261 • at samisk kultur og næring hensyntas når Forsvaret utfører øvelser og bygger ut
- 3262 infrastruktur
- 3263 • etablere en forsvarsindustriell klynge i Nord-Norge for å styrke totalforsvaret
- 3264

3265 **2.17 Justispolitikk og rettssikkerhet**

3266 Rettigheter på papiret betyr lite dersom man ikke får gjort krav på dem i praksis. Når

3267 rettssikkerheten ikke er tilstrekkelig sikret, rammer det enkeltindividet og dets tillit til samfunn

3268 og stat. Trygghet forutsetter at de ulike instansene i rettssystemet er robuste og har de

3269 ressursene de trenger – fra politi til påtale, domstolene og kriminalomsorgen. I dag utgjør

3270 høye kostnader til rettslige tjenester og lav tilgang til fri rettshjelp stadig hindre for

3271 menneskers mulighet til få sine rettigheter håndhevet. Disse hindrene vokser i dyrtiden, og

3272 går utover folks reelle tilgang til rettssystemet.

3273 Å forhindre kriminalitet handler om trygge og gode lokalmiljø og oppvekstvilkår. SV vil at

3274 politiet skal være der folk trenger dem og ha fokus på forebyggende arbeid, slik at de kan

3275 stoppe kriminaliteten før den finner sted. Det er særlig viktig med rask oppfølging i

3276 domstolene av ungdom som begår kriminalitet. Et ubevæpnet politi, med punktsikring med

3277 våpen på strategisk viktige steder og fremskutt lagring, er viktig for folks tillit til politiet. For å

3278 oppnå et samfunn der det begås få kriminelle handlinger, må vi særlig ha fokus på

3279 etterforskning, slik at risikoen for å bli tatt for kriminelle handlinger øker. Dette gjelder særlig

3280 organisert kriminalitet, arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet. Samtidig skal vi ta

3281 vare på menneskene i systemet, og sørge for at personene som har utført kriminelle

3282 handlinger får den straffen de skal ha uten for lang ventetid og den oppfølging de har rett på.

3283 Et godt og likeverdig rettssystem forutsetter at folk kjenner sine rettigheter og kan gjøre krav

3284 på dem. SV vil prioritere at flere skal få fri rettshjelp og billigere advokattjenester. Slik kan vi

3285 få et samfunn der alle har rettssikkerhet, uavhengig av klasse.

3286 **Kampen mot vold i nære relasjoner**

3287 Det er et alvorlig samfunnsproblem at mange mennesker lever med ulike former for både
 3288 fysisk og psykisk vold, som overgrep og trusler. Seksuelle overgrep, partnervold og vold og
 3289 overgrep i nære relasjoner rammer kvinner i langt større grad enn menn. Menns vold mot
 3290 kvinner er et samfunnsproblem. Overgrepsutsatte opplever å ikke bli trodd. Dette er en av
 3291 mange årsaker til at de færreste overgrepene blir anmeldt, og at voldsutsatte ikke oppsøker
 3292 hjelp i helsetjenesten. Dette er en av mange årsaker til at de færreste overgrepene blir
 3293 anmeldt, og at voldsutsatte ikke oppsøker hjelp i helsetjenesten. Videre vet vi også at de
 3294 gangene voldtekter anmeldes, ender det oftest i henleggelse. Dette er et likestillingsproblem
 3295 som må møtes med en politikk som både forhindrer at vold skjer, og samtidig handler når
 3296 volden først er en realitet.

3297 **SV vil**

- 3298 • etablere et nytt statlig organ med tydelig tverrsektorielt ansvar for å sikre samordning,
 3299 langsiktighet og helhetsforståelse i arbeidet mot vold og overgrep
- 3300 • sette i gang systematiske forebyggingsløft mot alle typer vold og ha
 3301 voldskoordinatorer i alle landets kommuner
- 3302 • løfte krisesentrene og sørge for et likeverdig tilbud i hele landet
- 3303 • styrke innsatsen mot seksuelle overgrep, grov vold og vold i nære relasjoner gjennom
 3304 økte og øremerkede bevilgninger til politi og påtale
- 3305 • sikre at alle politidistriktene har egne seksjoner for etterforskning og påtale av
 3306 voldtektssaker
- 3307 • reetablere en permanent voldtektsseksjon i Kripos
- 3308 • innføre en "ja betyr ja"-samtykkebasert voldtektslovgivning
- 3309 • gjøre et målretta arbeid inn i skolen blant annet gjennom å sikre en tidligere start med
 3310 seksualitetsundervisning med fokus på grensesetting og -respektering, tilby
 3311 selvforsvarskurs for jenter og obligatorisk foredrag for russekull om seksuelle overgrep
- 3312 • forby strippeklubber
- 3313 • forby digitale pornografiske plattformer som fremmer voldelige holdninger mot kvinner,
 3314 herunder OnlyFans
- 3315 • styrke ordningen med omvendt voldsalarm
- 3316 • øke støtten til organisasjoner i sivil samfunn som jobber mot vold og overgrep mot
 3317 kvinner, barn og sårbare grupper
- 3318 • sikre at også kjærester og personer som har barn sammen omfattes av lovparagrafen
 3319 om mishandling i nære relasjoner
- 3320 • redusere eller fjerne botidskravet med ektefelle for voldsutsatte kvinner, for å hindre at
 3321 kvinner blir værende i voldelige forhold i redsel for å ikke få oppholdstillatelse
- 3322 • ha forebygging rettet mot personer som har opplevd å bli voldtatt, og dermed er særlig
 3323 utsatt for nye overgrep, gjennom økt kompetanse om gruppens utsatthet og økt
 3324 tilgjengelighet av støttetjenester og behandling
- 3325 • ha forebygging rettet mot personer som har begått voldtekt eller annen seksuell vold
 3326 gjennom oppmerksomhets- og kompetanseløft
- 3327 • innføre et innholdsfilter på alle skolens nettbrett og PCer som blant annet blokkerer
 3328 sider med pornografisk innhold
- 3329

3330 **Styrke rettssikkerheten**

3331 Rettssikkerheten har historisk sett vært skeivt fordelt når det gjelder hvem som blir utsatte for
 3332 kriminalitet, statlige overgrep og justismord, og hvem som har tilgang på rettshjelp. Store
 3333 deler av rettsstatens institusjoner er underfinansiert, og hvor mye penger man har kan
 3334 avgjøre om rettigheter blir ivaretatt eller skjøvet til side. Trange budsjetter for
 3335 kriminalomsorgen har over tid svekket rehabiliteringen av innsatte og forverret
 3336 arbeidsforholdene til ansatte.

3337 Rettsstaten skal beskytte og hjelpe alle, uavhengig av økonomisk bakgrunn. For å unngå mer
 3338 innlåsing og isolasjon, vil vi styrke bemanningen, ruste opp fengsler og sikre flere innsatte et
 3339 tilbud om rusmestring. Vi vil styrke budsjettene til hele straffesakskjeden – politi, påtale,
 3340 domstoler og kriminalomsorgen – for å sikre at kriminalitet og rehabilitering håndteres raskt
 3341 og med god kvalitet. Siden staten er blitt gitt mange fullmakter under tillit fra folket, er det
 3342 avgjørende at rettstrykgheten er sterk. SV vil styrke Sivilombudets rolle som kontrollør av
 3343 offentlige myndigheter. I tillegg må det legges til rette for at organisasjoner og folk lettere kan
 3344 bringe saker mot staten inn for domstolene.

3345 **SV vil**

- 3346 • styrke tilgangen og omfanget av fri rettshjelp, ha gratis førstelinjetjeneste for rettshjelp,
 3347 styrke de frivillige rettshjelptiltakene og sikre video og lydopptak fra rettssalene. Vi vil
 3348 øke timetallet og salærsatsene for fri rettshjelp.
- 3349 • få ned prisene på rettslige tjenester. Det er nødvendig med et øvre tak for hvor mye
 3350 som kan kreves dekket av advokatkostnader fra motparten
- 3351 • endre regelverket knyttet til mennesker med gjeld og inkassosaker, slik at det blir flere
 3352 veier ut for dem som har betalingsproblemer. Vi vil også styrke Finanstilsynets rolle
 3353 som kontrollorgan for inkassobransjen.
- 3354 • ha en gjennomgang av det totale straffenivået, med mål om å senke det
- 3355 • styrke lavsikkerhetsfengslene og alternative soningsmåter. Målet vårt er minst mulig
 3356 kriminalitet, derfor vil vi bruke de soningsformene som til enhver tid fungerer best.
- 3357 • sikre forsvarlige forhold i norske fengsler, med et særlig blikk på kvinnelige innsatte og
 3358 de som tilhører en eller flere minoriteter. Dette krever økt bemanning, økt kompetanse
 3359 blant ansatte, styrket helse- og omsorgstjenester og økt psykiatrisk helsehjelp.
- 3360 • øke grunnbemanningen i fengslene for å sikre forsvarlig drift, som vil bidra til
 3361 unødvendig bruk av tvang
- 3362 • utvide bruken av soning med elektronisk kontroll. Rusbrukere må i økt grad få
 3363 gjennomføre straff i behandlingsinstitusjon.
- 3364 • knytte forenklede forelegg og bøter til folks inntekt og betalingsevne
- 3365 • styrke tiltak som gir ungdom utsatt for rekruttering til kriminelle miljøer en vei ut, som
 3366 Utekontakten og avhopperprogrammer
- 3367 • styrke tiltak i kriminalomsorgen som forhindrer rekruttering og radikalisering under
 3368 fengselsoppholdet
- 3369 • styrke barnehusene og sikre at mistenkte barn opp til 18 år får tilrettelagte avhør og
 3370 mer helhetlig oppfølging og ivaretagelse
- 3371 • at det innføres en kvitteringsordning i alle norske politidistrikter etter modell fra
 3372 pilotprosjektet i Oslo, der politiet registrerer hvem de kontrollerer og når de gjør det
 3373 under ID-kontroller

- 3374 • øke støtten til organisasjoner som sikrer rettshjelp eller på andre måter ivaretar
- 3375 rettssikkerheten
- 3376 • håndheve sexkjøpsloven. Vi vil etablere exit-tiltak for mennesker som lever i
- 3377 prostitusjon. Ofre for menneskehandel skal få lovlig opphold i Norge. Vi vil gi
- 3378 mennesker som lever i prostitusjon offerstatus i sexkjøpsaker.
- 3379

3380 Økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet

3381 Om økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet blir nedprioritert, er konsekvensen at

3382 kriminelle kan slippe unna med grov utnyttelse av medmennesker, samfunnet vil tape

3383 skatteinntekter og useriøse bedrifter kan utkonkurrere de seriøse aktørene. For mange

3384 kriminelle miljøer er bedrageri og svindel den desidert største inntektskilden. Dermed bidrar

3385 denne typen kriminalitet til å underminere hele den norske samfunnsmodellen. Det svekker

3386 grunnmuren vi står på.

3387 Myndighetene har et ansvar for å forhindre klassejustis, ved å sørge for at politiet prioriterer

3388 økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet mye høyere enn de har gjort hittil.

3389 SV vil

- 3390 • gi Arbeidstilsynet utvidet rolle i oppfølging av arbeidslivskriminalitet og dermed økte
- 3391 ressurser
- 3392 • bevilge mer ressurser til innsatsen mot økonomisk kriminalitet, skatteunndragelse,
- 3393 hvitvasking og korrupsjon
- 3394 • styrke kompetanse og øke ressursene for bekjempelse av miljøkriminalitet i politiet og
- 3395 Økokrim
- 3396 • innføre krav om landsdekkende tariffavtale ved offentlige anbud
- 3397 • utvide sanksjonsmulighetene for økonomisk kriminalitet, herunder styrke omfanget av
- 3398 inndragingsteam
- 3399